

12267

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ZİMMET VE İHTİLÂS
CÜRÜMLERİ

(T.C.K.'nın 202. ve 203. Maddeleri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
İbrahim DÜLGER

DANIŞMAN
Prof. Dr. Süleyman ARSLAN

KONYA — 1990

iÇİNDEKİLER

	Sayfa
iÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1
I. GENEL BİLGİLER	
1. Memur Kavramı	4
a. Genel Olarak	4
b. Ceza Hukukuna Göre Memur	5
aa. Ceza Uygulamasında Memur	5
bb. Ceza Kovuşturmasında Memur	18
2. Devlet İdaresi Kavramı	24
3. Zimmet ve ihtilâs Suçlarıyla Korunmak istenilen Menfaat	29
4. Zimmet ve ihtilâs Suçlarının Tarihi Gelişimi ..	33
II. ZİMMET SUÇU	
1. Kavram	38
2. Kanuni Unsur	39
3. Fail ve Mağdur	47
a. Fail	47
b. Mağdur	53
4. Suçun Konusu	55
a. Para	56
b. Para Hükümündeki Evrak ve Senetler	58
c. Sair Mallar	60

5. Zimmet Suçunda Aidiyet	63
a. Suç Konusunun Aidiyeti	63
b. Menfaatin Aidiyeti	65
6. Tevdi-Muhafaza, Murakabe veya Mesuliyeti Altında Bulunma	66
a. Tevdi	66
aa. Tevdiin Mahiyeti	67
bb. Tevdiin Sınırı	69
aaa. Vazife Dolayısıyla Tevdi	70
bbb. Vazife ile ilgili Olmayan Tevdi ...	72
ccc. Memurun Kasıtlı Hareketlerinden Dolayı Tevdi	72
b. Zimmet Konusunun Memurun Muhafaza, Murakabe ve Mesuliyeti Altında Bulunması	73
7. Suçun Maddi Unsuru	75
a. Zimmete Geçirme ve Mal Edinme	76
b. Zimmet Suçunun Maddi Unsurunun Gerçekleşmesi Hususundaki Bazı ihtimaller	78
aa. Zimmeti Karşılacak Teminatın Bulunması	78
bb. Kullanma Zimmeti	79
cc. Müsamaha Edilen Zimmet	81
dd. Avans ve Örtülü Ödenek	82
c. Suçun Tamamlanma Anı	84
8. Hukuka Aykırılık Unsuru	86
9. Manevi Unsur	87
10. Suçun Tezahür Şekilleri	91
a. Teşebbüs	91

b. İçtina ve Teselsül	92
c. İştirak	93
11. Suça Ait Cezaya Tesir Eden Haller	94
a. Hafifletici Sebebler	94
aa. Zararın Hafif Olması	95
aaa. Fer`i Zarar	96
bbb. Teminatın Mevcut Oluşu	96
bb. Zararın Ödenmesi	97
aaa. Zararın Ödenmesi Zamanı	98
aaaa. Muhakeme Edilmezden Evvel ...	98
bbbb. Hüküm Verilmezden Evvel	99
bbb. Zararın Fail Tarafından Ödenmesi ..	99
ccc. Zararın Failin Dışındaki Bir Kimse Tarafından Ödenmesi	101
aaaa. Üçüncü Şahsın Ödemesi	101
bbbb. İştirak Hali	101
12. Müeyyide	102
a. Hapis Cezası	103
b. Memuriyetten Mahrumiyet	103
c. Zararın Tazmini.....	105

III. İHTİLÂS SUÇU

1. Kavram ve Genel Olarak ihtilâs Suçu	107
2. Suçun Hukuki Niteliği	108
3. Kanuni Unsur	111
4. Fail ve Mağdur	117
a. Fail	117

b. Mağdur	117
5. Suçun Konusu	117
6. ihtilâs Suçunu Teşkil Eden Malların Memura Tevdi Edilmesi veya Görevi Dolayısıyla Muhafaza, Murakabe veya Mesuliyeti Altında Bulunması.....	118
a. ihtilâs Konusunu Teşkil Eden Malların Memura Tevdi Edilmesi	118
b. ihtilâs Konusu Malların Memurun Görevi Dolayısıyla Muhafaza, Murakabe veya Mesuliyeti Altında Bulunması	119
7. Suçun Maddi Unsuru	120
a. Genel Olarak	120
b. Hile ve Hud`a	122
aa. Hile	122
bb. Hud`a	122
c. Hile ve Hud`anın Aldatıcı Kaabiliyette Olması	122
8. Hukuka Aykırılık Unsuru	127
9. Manevi Unsur	127
10. Suçun Tezahür Şekilleri	127
a. Teşebbüs	127
b. içtina ve Teselsül	128
c. iştirak	131
11. Suça Ait Cezaya Tesir Eden Haller	131
a. Hafifletici Sebepler	131
b. Ağırlaştırıcı Sebepler	134
12. Müeyyide	134
a. Hapis Cezası	135
b. Para Cezası	135

c. Zararın Tazmini.....	136
d. Memuriyetten Mahrumiyet	137
13.Zimmet ve ihtilâs Suçlarının Mukayesesi	138
14.ihtilâs ile Evrakta Sahtekârlık Suçu Arasındaki Farklar	139
SONUÇ	142
BİBLİYOGRAFYA	146

KISALTMALAR

AD.	: Adalet Dergisi
Ad. Cer.	: Adliye Ceridesi
AHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz./bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
Dok. ve içt.Bül.	: Doktrin ve içtihat Bülteni
E.	: Esas
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İl. ve Bel.	: İller ve Belediyeler Dergisi
İst. Bar. Der.	: İstanbul Barosu Dergisi
İz. Bar. Der.	: İzmir Barosu Dergisi
K.	: Karar
K.H.K.	: Kanun Hükmündeki Kararname
MHAD	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
T.C.K./TCK.	: Türk Ceza Kanunu
T.İ.D.	: Türk İdare Dergisi
vd.	: ve devamı
Y.C.G.K.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Y.K.D.	: Yargıtay Kararları Dergisi

ÖNSÖZ

Tatbikatta diğer suçlara oranla azımsanmayacak derecede sıkça işlenen zimmet ve ihtilâs suçları, oldukça önem taşıyan konulardandır. Günümüzde bu kadar sıkça işlenmesinin sebeplerinin başında, bizce, ekonomik şartlar dahilinde memur ücretlerinin seviyeleri tatminkâr bir düzeye ulaşmaması, hatta hatta günden güne, hızla ilerleyen enflâsyon karşısında, daha da gerilemesi gelmektedir. Fakat biz bu araştırmamızda, bu suçun sosyal sebeplerini değil, sadece teknik hukuk yönünden unsurlarını incelemeye çalıştık.

Zimmet ve ihtilâs suçlarının teşhisinde kanuni unsurlar tam anlamı ile açıklığa kavuşturulamadığından çok defa tereddütler doğmakta, işlenmiş olan suçun, zimmet mi, ihtilâs mı, ya da görevin ihmâli veya suistimâli mi, yoksa evrakta sahtekârlık olarak mı nitelendirileceği karıştırılabilmektedir. Bu durum ise suçun soruşturma şeklini ve soruşturma sürelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca zimmet ve ihtilâs suçları hakkında yeterli kaynak bulunmasına rağmen, bunlar derli toplu bir çalışma değil genellikle makaleler şeklindedir. Bunun yanında konu ders kitaplarında da ancak ders notu sınırlarında kısa olarak ele alınmıştır. işte kısaca ifade etmeye çalıştığımız bu sebepler, zimmet ve ihtilâs

cürümlerini yüksek lisans tezi olarak seçmenize vesile olmuştur.

Tez çalışmanız boyunca yardımları ve olumlu direktifleri ile bu küçük eserimizin ortaya çıkmasındaki emeklerinden dolayı danışman hocamız Sayın Prof. Dr. Süleyman ARSLAN`a; özellikle tezimizin kaynaklarının araştırılmasında ve bu kaynakların temininde son derece yardımcı olan kürsüdaş hocamız Sayın Cumhuriyet ŞAHİN`e; tezimizin itina ile yazımındaki gayretlerinden dolayı Beden Eğitimi Okutmanımız Sayın Hasan AKKUŞ`a; ve her zaman olduğu gibi, zaman zaman bu çalışmamızda da düştüğümüz sıkıntıların üstesinden gelmemizde verdiği tavsiye ve nasihatlerinin büyük payı olan, saygıdeğer amcam Sayın Hayati GÖKALTUN`a teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir görev olarak kabul ederim.

KONYA, Şubat 1990

İbrahim DÜLGER

GİRİŞ

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Devletin faaliyetleri büyük bir gelişme kaydetmiş ve müdahale alanları son derece genişlemiştir. Böylece Devlet, klasik manadaki ifadesi ile, sadece toplum hayatının gerektirdiği temel düzeni sağlayan, yani topluluğun iç ve dış güvenliğini koruyan bir kurum olmaktan çıkmış, fertlerin hak ve menfaatlerinin korunması yanında, toplumun ortak menfaatlerinin gelişmesini sağlamak Devletin en önemli amacı olmuştur. Bu itibarla yakın zamanlara kadar Devletin faaliyet alanı çok dar olması sebebiyle, sayısı çok az olan Devlet aleyhine işlenen suçların sayısı artmış ve karmaşık bir hal almıştır.

inceleme konumuzu teşkil eden zimmet ve ihtilâs suçları, Türk Ceza Kanunumuzun cürümlerin ifade edildiği ikinci kitabının, "*Devlet idaresi aleyhine işlenen cürümler*" başlıklı üçüncü babının, birinci faslındaki ilk iki maddede (202. ve 203.) düzenlenmiştir. işte bu babda yer alan suçlar, Devletin faaliyetlerine karşı işlenen suçlardır.

Günümüzde pek çok kamu hizmetini üstlenmiş olan Devlet, hukuki bir şahıstır. Gerçek şahıslar gibi kendi kendine irade beyanında ve faaliyetlerde bulunması mümkün değildir. Bu sebeple Devletin üstlenmiş olduğu fonksiyonlar bir takım organları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Söz konusu organlar, Devlet daireleri dediğimiz çeşitli

kamu kurum ve kuruluşlarıdır ve bunlar, gerçek şahıslar marifetiyle faaliyette bulunurlar. Buradaki gerçek şahıslar, kamu görevi gören kimseler yani memurlardır.

Devlet idaresine karşı işlenen cürümler, bir kamu görevine bağlı ve bu görevi yerine getiren bir kinse tarafından ya da böyle bir sığata ve göreve sahip olmayan şahıslar tarafından kamu görevi gören kimselere karşı işlenebilir. Bu itibarla bu cürümleri, memurların işlediği suçlar ve memurlar aleyhine işlenen suçlar, diye iki gruba ayırabiliriz. Zimmet ve ihtilâs cürümleri ise, münhasıran memurlar tarafından işlenebilen ve Devlete ait fonksiyonel bir görevin ihlalini ifade eden suçlardır.

Devletin toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, toplum düzenini ve gelişmeyi temin etmek maksadıyla yerine getirdiği fonksiyonların, düzenli bir şekilde işlemesiyle, şahsi menfaatleri çatışan memurlar, bu fonksiyonların yerine getirilmesine herhangi bir şekilde müdahale ederek bunları engellemeye çalışabilirler. Hangi sebep ve maksatla yapılırsa yapılsın, Devlet tarafından bu müdahalelerin cezalandırılması en tabii ve doğru bir yoldur.

Zimmet ve ihtilâs suçlarına dair bu çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde her iki suç için de müşterek olan genel bilgilere yer verdik. Burada ilk olarak, bu suçların memur suçları olmaları sebebiyle, ceza hukukumuz açısından memur kavramından ne anlaşılması gerektiğini ifade etmeye çalıştık. Daha sonra bu suçların Devlet idaresine karşı işlenen suçlardan ve mağdurunun

Devlet idaresi olması dolayısıyla, Devlet idaresi kavramının çalışma konumuz doğrultusunda ne manaya geldiğini açıkladık. Yine bu bölümde, zimmet ve ihtilâs suçlarının ihdasıyla korunmak istenilen hukuki menfaat; ve bu suçların tarihi gelişimini inceledik.

İkinci bölümde, zimmet suçunu ele aldık. Burada suçun unsurlarını ayrı ayrı tetkik ederek, bu unsurların gerçekleşmesindeki ihtimâlleri, kısa olarak faili ve mağdurunu, suçun tezahür şekillerinden teşebbüs, içtima ve teselsül, iştirak bahislerini, suça tesir eden halleri ve nihayetinde zimmet suçunun mer'î ceza kanunumuzda belirtilen müeyyidelerini öntasarı ile mukayese edilme sureti ile izah etmeye çalıştık.

Üçüncü bölümde ihtilâs suçuna yer vererek, burada da suçun unsurlarını, suçun tezahür şekillerinden teşebbüs, iştirak, içtima ve teselsülün mümkün olup olmadığını, mümkün ise ne şekilde olduğunu, ağırlaştırıcı ve hafifletici sebeplerin mevcut olup olmadığını; ve suça ait müeyyideleri mer'î ceza kanunumuz ve öntasarı yönünden izah etmeye çalıştık. Ayrıca ihtilâs suçunu, zimmet suçuyla ve çok karıştırıldığı üzere evrakta sahtekarlık suçu ile mukayese ederek benzer yönleri, ve ayrımda esas alınacak kıstasları gözden geçirdik.

Çalışmanız sonunda ise sonuç bölümünde, çalışmayı bütün olarak değerlendirerek çalışma içerisinde vardığımız hükümleri ifade ettik. Bazı hususlarda da kanaatinizce uygun olan noktalara dikkat çekmeye çalıştık.

I. GENEL BİLGİLER

1. Memur Kavramı

a- Genel Olarak

Suçlar onları işleyenlerin sıfatı bakımından genel ve özel suçlar olmak üzere iki kısma ayrılırlar¹. Genel suçları herkes işleyebileceği halde, özel suçları ancak kanunun belirtmiş olduğu bir takım özelliklere sahip olan kimseler işleyebilecektir. inceleme konumuz olan zimmet ve ihtilâs suçları da bu bakımdan özel suçlar arasında yer alır.

Kanun zimmet ve ihtilâs suçlarında failde bulunması gerekli temel özelliği, onun memur kabul edilen kimselerden olması şeklinde belirtmiştir. O halde zimmet ve ihtilâs suçları münhasıran memurlar tarafından işlenebilen suçlardandır. Bu itibarla fail, memur sıfatını haiz değilse zimmet ve ihtilâs suçları oluşmayacak, şartları mevcut ise bunun yerine başka suçlar karşınıza çıkacaktır. Mesela; fail memur olmadığı takdirde zimmet ve ihtilâs suçları değil, somut olaydaki şartlara göre ya emniyeti suistimal, ya mevsuf hırsızlık ya dolandırıcılık ya da sahtecilik suçları karşınıza çıkacaktır.

Bu sebeple birer memur suçu olan bu suçları incelemeden önce, memur kavramının öncelikle açıklanmasının

---

¹Bkz. *TANER, Tahir, Ceza Hukuku-Umumi Kısım, İstanbul 1953, s.129.*

faydalı olacağı kanaatindeyiz. Fakat bu mevzu başlı başına bir tez konusu olabilecek kadar geniştir. Ayrıca inceleme alanımız zimmet ve ihtilâs suçları ile sınırlı olması sebebiyle memur kavramını belirli sınırlar içerisinde ve çalışma konumuzun açıklanmasına ve anlaşılmasına faydalı olabilecek genişlikte ele alacağız.

b. Ceza Hukukuna Göre Memur

aa. Ceza Uygulanmasında Memur

Ceza hukuku bakımından memurun tanımı ilk olarak 1926 yılında, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 207. maddesi esas alınarak vazedilen Türk Ceza Kanununun 279. maddesi ile yapılmıştır.

Bu maddeye göre memur: *"Kanunun tatbikatında Devletin ve Vilayet ve Nahiye ve Kariyelerin nezareti altında bulunan bir hizmette maaşlı veya maaşsız, daimi veya muvakkat vazife görenler"*² olarak tarif edilmiştir.

Fakat daha sonra bu madde, güdülen maksadı ifade etmeye yetmediği, memur kavramının sınırlarının daha geniş tutulmasının zaruri olduğu ve kamu hizmeti görenlerin de memur olarak kabul edilmesi gerektiği³, çünkü Türk Ceza

²ÇELİKKAYA, İlhan, "Rüşvet, Memuriyet ve Nevki Nufuzunu Suistimal, İhmal Suçları Üzerine Tetkikler", İl ve Bel., 1965, Yıl 21, Sy.236, s.260.

³8.VI.1936 gün ve Esas no:1/204,1/495, Karar no: 51 sayılı Adalet Komisyonu Raporu (Çağlayan, M. Muhtar, Gerekçeli Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, C.2, Ankara-1984, s.988'den naklen); ÖNDER, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1987, s.85

Kanunun 211. maddesinde, 279. maddedeki tarifin dışında kalan bazı kimselerin de memur gibi rüşvet suçunu işleyebilecekleri⁴ belirtilerek bir takım eleştirilere maruz kalmıştır.

Nitekim tatbikatta da 279. maddeyle getirilen memur tanımının yeterli olmadığı ve ihtiyaçlara cevap vermediği açık olarak ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine 1930 tarihli italyan Ceza Kanununun 357. ve 358. maddeleri kaynak kabul edilerek⁵, 11.6.1936 tarihinde 3038 sayılı kanunla 279. madde değiştirilmiş ve şimdiki tanım getirilmiştir.

279. madde, değişiklikten önceki halinden farklı olarak iki fıkra halinde düzenlenmiş olup madde metni şeyledir.

"Ceza Kanununun tatbikatında

1. Devamlı veya muvakkat surette teşriî, idarî veya adli bir âme vazifesi gören Devlet veya diğer her türlü âme müesseseleri memur, müstahdenleri;

2. Devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyarî veya mecburî olarak teşriî, idarî veya adli bir âme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır.

---

⁴YARSUVAT, Duygun, "Devlet idaresi Aleyhine işlenen Cürümlerin Genel Prensipleri", İHFM, 1964, C.XXX, Sy.3-4, s.682.

⁵ÖGEL, Ragıp, "Ceza Kanununa Göre Memur, Zimmet, İrtikap, Rüşvet", İdare Dergisi, 1948, Sy.192, s.77.

Ceza Kanunununun tatbikatında anne hizmeti görmekle muvazzaf olanlar :

1. *Devamlı veya muvakkat surette bir anne hizmeti gören Devlet veya diğer anne müessesesinin memur ve müstahdemleri;*

2. *Devamlı veya muvakkat, ücretli veya ücretsiz, ihtiyari veya mecburi surette bir anne hizmeti gören diğer kimselerdir."*

Görüldüğü üzere Ceza Kanununun 279. maddesinde iki grup kimselerin tarifi yapılmaktadır. Birinci fıkrada Ceza Kanununun uygulanmasında kimlerin memur sayılacağını göstermektedir. İkinci fıkrada ise Ceza Kanununun uygulanmasında kimlerin kamu hizmetlisi sayılacağı belirtilmiştir.

Bu ayırırında memurlar için kıstas "*kamu görevi*", kamu hizmetlileri için de "*kamu hizmetidir*" dir. Kanun kamu görevi ve kamu hizmeti kavramlarını tarif etmemiş, bu hususu doktrine ve mahkeme içtihatlarına bırakmıştır.

Başlangıçta gerek doktrin ve gerekse mahkeme içtihatları bu ayrıma dikkat etmeksizin 279. madde de sayılan bütün şahısları ceza uygulamasında memur kabul etmiştir⁶⁻⁷.

---

⁶Bu husus için bkz.: KUNTER, Nurullah, "Ceza Tatbikatında Anne Hizmeti Tefriki ve Avukatların Durumu", İHFH, 1947, C.XIII, Sy.2, s.755 vd.; DONMEZER, Sulhi, "Memurun Muhakemat Kanunu Bakımından Memur", İHFH, 1943, C.IX, Sy.1-4, s.816 vd.; DONMEZER, Sulhi, : "Şehir Tiyatrosu Artistleri Ceza Kanununun Tatbiki Bakımından

Ceza Kanunumuz bazı maddelerinde yalnızca "memur" (T.C.K. madde 202, 203, 206, 208), bazı maddelerinde yalnızca "amme hizmeti görmekle mükellef kimse" (T.C.K. madde 483), bazı maddelerinde de her iki tabiri birlikte (T.C.K. madde 138) kullanmıştır^a. Bu durum kanun koyucunun memur ile kamu hizmetlilerini ayrı ayrı kişiler olarak kabul ettiğini göstermektedir. Bu sebeble kanunun sadece "memur" tabirini kullandığını yerlerde, 279. maddenin birinci fıkrasında ifade edilen kamu görevlilerinin anlaşılması gerekir. Aksi takdirde yani kamu görevlisi ile kamu hizmetlisinin aynı manada kullanıldığının kabul edilmesi halinde, 279. maddenin iki ayrı fıkrasında bu iki tabiri kullanmasına ve hatta ayrıca bir kamu hizmetlisinin tarif edilmesine gerek kalmazdı^a.

Memur Sayılmazlar" İHFH, 1948, C.XIV, Sy.3-4, s.950 vd.

⁷Yargıtay kararlarına örnek olarak şunları belirtebiliriz: 4.C.O.'nin 12.9.1936 tarih, E.8287, K.1660 sayılı Cezaevi gardiyanlarını amme hizmeti gördükleri için memur sayan kararı, yine 4. C.D.'nin 23.6.1945 tarih, E. 6655, K.6631 sayılı, haklarında barem kanunu tatbik edilmeyen ölçme memurlarının da gördükleri işin amme hizmeti olması sebebiyle memur sayan kararı; C.U.H.'nin 3.4.1944 tarih, E.4/87, K.78 sayılı Devletin, Belediyelerin ve diğer müesseselerin bütün memur ve müstahdemlerinin ve tramvay biletçilerinin de aynı sebepten Ceza Kanunu tatbikatında memur sayılacağına dair kararı (KIYAK, Fahrettin-ÇAGLAYAN, M. Muhtar-ŞENEL, Cebbar, Nazari veya Tatbiki Devlet idaresi Aleyhinde Cürümler, Ankara 1960, s.252` den naklen)

^aKAVAS, Hakkı-KAVAS, Hatice, "T.C.K.'nunda Memur Kavramı, AD., 1985, Sy.6, s.59.

^aKIYAK- ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.251-252.

Gerçekten de daha sonraları kamu görevlisi ve kamu hizmetlisini aynı kişiler olarak kabul eden anlayıştan vazgeçilmiş, 279. maddenin açıklığı karşısına uyularak doktrinde ve mahkeme içtihatlarında kamu görevlileri ile kamu hizmetlileri ayırımı yapılmaya başlanmıştır¹⁰. İşte ortaya çıkan bu durum ayırımı gözönünde tutulması gereken bir takım kriterlerin ileri sürülmesine sebep olmuştur.

Bu kriterlerin ilki "*objektif kriterdir*". Objektif kriteri ileri sürenler, devletin görevlerini ikiye ayırırlar. Söz konusu görevlerin bir kısmı asli mahiyettedir ki bunlar olmaksızın Devlet düşünülemez¹¹. Devlet bu görevlerinden vazgeçemez ve bunları imtiyaz vermek suretiyle fertler vasıtasıyla yerine getiremez. Asli görevlere "*hukuki görevler*" de denilir. Devletin diğer bir kısım görevleri de tali mahiyette olup bunlar zaruri değil sadece faydalı görevlerdir. Bunlar fertlerin faaliyetleri ile de gerçekleştirilebilir. Tali mahiyetteki görevlerine

---

¹⁰Yagıtayımızın önceki kararlarına ters olan bu konudaki kararlarını belirtirsek: 4. C.D. `nin 6.5.1952 tarih, E.5233. K.4878 sayılı, daire odacısının ne vazife görürüğe görsün memur değil, hademe olduğuna dair kararı; 4. C.D. `nin 25.4.1955 tarih, E.7301, K.7992 sayılı, Belediye otobüs biletçilerinin ceza tatbikatında memur sayılamayacağına dair kararı; 4. C.D. `nin 2.10.1956 tarih, E.6679, K.12779 sayılı, telefon hat bakıcısının Ceza Kanunu tatbikatında memur olmadığına dair kararı (PERİNÇEK, Sadık-OZDEN, Cahit, Türk Ceza Kanunu ve Buna Ait Seçilmiş Temyiz Mahkemesi Kararları, İstanbul 1959, s.460-462-463 `den naklen).

¹¹EREM, Faruk, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, C.IV, Ankara 1985, s.78.

ise "sosyal görevler" adı verilir¹².

Devletin asli görevlerini yerine getirmek için yaptığı faaliyetler kamu görevini, tali görevini yerine getirmek için yaptığı faaliyetler de kamu hizmetini oluşturur. İşte kamu görevini yerine getirenlere "memur", kamu hizmetini yerine getirenlere de "kamu hizmetlisi" denir.

Fakat asli olanla, tali olan görev ayrımı her şeyden önce siyasi bir ayrımdır ve çeşitli görüşlere göre değişiklik arzedecektir¹³. Ayrıca bu ayrımda kullanılacak başka bir ölçüye, kritere de ihtiyaç vardır. Bu itibarla asli görev-tali görev şeklindeki ölçü yalnız başına kamu görevi ile kamu hizmetini ayırmada yeterli olamamaktadır¹⁴.

Diğer önemli bir kriter ise "subjektif kriterdir". Bu görüş taraftarları, objektif kriterde olduğu gibi görevin mahiyetine değil şahsın sıfatına veya gördüğü işin mahiyetine göre hareket ederler.

Bu görüş taraftarı bir kısım yazarlar, kişinin memur veya kamu hizmetlisi olarak tesbitinde, o kişinin kamu tüzel kişisi ile olan bağını esas alırlar. Buna göre

---

¹²GÜRELLİ Nevzat, *Rüşvet ve İrtikap Cürümleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1954, s.50.

¹³EREM, (Özel Hükümler), C.IV, s.79.

¹⁴ERMAN, Sahir, "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur", *Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, 1947, C.II, Sy.3-4, s.245; GÜRELLİ, s.50-51.

kamu idaresine "kadro" ile bağı olan devanlı bir görev görenler memur, bunların dışındakiler ise kamu hizmetlisidir¹⁵.

Fakat bu görüş taraftarları sadece Devlet ya da kamu tüzel kişisi ile olan bağı gözönünde tutmakta, özel kişilerin hangi hallerde memur sayılıp sayılmayacaklarını belirtmemektedirler.

Bir kısım yazarlar da, kamu görevini fikri, kamu hizmetini ise bedeni faaliyetler olarak ifade ederler. Bu ayırım da yetersiz ve son derece müphemdir. Çünkü aynı zamanda hem fikri, hem de bedeni faaliyette bulunanların var olduğu gibi, bu ölçüye bağı kalınarak hareket edilecek olursa, zor kullanan zabıta memurunu da kamu hizmetlisi saymak gerekecektir¹⁶.

"Organ nazariyesi" adı verilen görüşe taraftar yazarlara göre ise memur, Devlet ile birleşmiştir. Devlet, memuru vasıtasıyla iradesini açıklar. İşte üstün devlet iradesinin oluşmasına kendi şahsi iradesiyle katılan kişi memur, bu üstün iradenin oluşmasında şahsi iradesi ile herhangi bir şekilde etkili olmayan kişi ise kamu hizmetlisidir¹⁷.

---

¹⁵EREM, (Özel Hükümler), C.IV, s.77-78; ERMAN, s.246-249.

¹⁶GÜRELLİ, s.51.

¹⁷EREM, (Özel Hükümler), C.IV, s.78.

Bu kriter de meseleyi açıklamada yeterli değildir. Çünkü bazı kamu hizmetlerinde de Devletin üstün iradesi görülebilmektedir. Meselâ, eğitim ve öğretim kurumlarının faaliyetleri birer kamu hizmeti iken ilk okul öğrenimini mecburi kılan irade üstün Devlet iradesidir¹⁹.

Prof. MİELE tarafından ileri sürülen ve bazı yazarların da katıldığı görüş bizce en makbul olanıdır¹⁹. Bu görüşü şu şekilde özetleyebiliriz.

Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri üzerlerine almış oldukları vazife ve faaliyetleri, belirli bir takım amaçların gerçekleştirilmesi için kurulmuş olan daha alt organlar vasıtasıyla yerine getirirler. Böylece Devlet içerisinde bir işbölümü gerçekleşmiş olur. Bu işbölümü neticesinde Devletin faaliyetleri yasama, yargı ve yürütme olmak üzere üçe ayrılır. Bu faaliyetleri özel bir önem taşır. Çünkü bu organların elde etmek istedikleri gaye, yerine getirdikleri faaliyette saklıdır. Bu organlar sadece faaliyette bulunmaları ile hedeflemiş oldukları gaye gerçekleşmiş olur²⁰. Fakat idari faaliyet, bu bakımdan farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu sahada Devlet tarafından hukuki iktidarın ve yetkinin doğrudan doğruya

---

¹⁹GURELLİ, s.51.

¹⁹Ayrıntılı bilgi için bkz.: ERMAN, s.249 vd.

²⁰POLATCAN, *İsnet, Memur ve Resmî Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri*, İstanbul 1983, s.53.

kullanımı göze çarpmaz²¹. idare, eğitim, ulaşım, sosyal sigorta, sağlık vb. kamu hizmetlerinde hukuki iktidar ve yetkisini ya hiç kullanmaz ya da ikinci derecede kullanır. Yani hukuki iktidar ve yetkinin kullanılması bir amaç değil, diğer bir takım amaçların elde edilmesi için bir araç olarak görünür.

Bu açıklamalarımızdan sonra diyebiliriz ki, Devletin herhangi bir faaliyeti, kendine has hukuki iktidar ve yetkinin kullanılması ile hukuki tasarruf ve fiillerin ifası şeklinde ortaya çıkıyorsa; veya bu şekildeki tasarruf ve fiiller, bu faaliyette birinci planda yer alıyorsa kamu görevinden bahsederiz. Fakat Devletin faaliyetinde, söz konusu hukuki iktidar ve yetkinin kullanılması neticesinde meydana gelen hukuki tasarruf veya fiiller ön planda yer almıyor veya mevcut değilse bu faaliyet bir kamu hizmetidir.

Objektif olarak kamu görevi ve kamu hizmetini bu şekilde ayrıldıktan sonra, bu tür faaliyette bulunan kişilerin subjektif olarak yani memur sayılıp sayılmamaları bakımından durumlarını incelemeye geçebiliriz.

İlk olarak diyebiliriz ki, kamu görevi mahiyetinde, Devlete has hukuki iktidar ve yetkiyi kullanarak hukuki tasarruf ve fiiller şeklindeki faaliyette bulunan her şahıs memur, bu şekilde olanmayan faaliyette

---

²¹Buna karşılık, adli zabıta, vergi tarh ve tahsili gibi bazı idari faaliyetlerde hukuki yetki ve iktidarın kullanıldığı görülür.

bulunan kimseler de kamu hizmetlisidir. Fakat bu anlayıştan hareket edersek memur kavramını son derece daraltmış oluruz. Çünkü bu durumda, yalnızca hukuki tasarrufların kökeninde bulunan kimseleri memur kabul etmek gerekecektir. Mesela; mutlakiyet rejiminde sadece hükümdarı memur olarak nitelendirebileceğiz²².

Bu sebeble, toplumun gelişmesiyle beraber bir tasarruf ve faaliyetin ortaya çıkmasına katılan ve yardım edenlerin de kamu görevini yerine getirdiklerini kabul edip onları da memur saymak gerekir. Ama bu da memur kavramını sınırsız denecek şekilde genişletmek olur ve hatta memur sayılmayacak çok az kişi kalır. Mesela, bir belgeyi bir masadan diğer masaya götürerek yardımcı olan odacıyı veya kapıcıyı dahi memur saymak gerekecektir²³.

Bu sakıncayı önlemek için ikinci bir şart daha ilave etmek gerekir ki o da; bu yardım ve katılmanın Kamu Hukuku usulüne uygun olması şartıdır. Bir başka ifadeyle söz konusu yardım ve katılmaların, hukuki tasarruf ve fiillerin hüküm ifade edebilmesi için kanunen mecburi sayılması lazımdır²⁴.

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamaların ışığı

---

²²GÜRELLİ, s.53.

²³ERMAN, s.251.

²⁴GÜRELLİ, s.54.

altında netice olarak memuru Őu Şekilde tarif edebiliriz:

"Devlete has hukuki bir iktidar ve yetkiyi kullanarak hukuki tasarruf veya fiilin icrasını gerçekleŐtirenlerle, bu hukuki tasarruf ve fiilin icrasına Kamu Hukuku uslne uygun bir Şekilde katılan ve yardım edenlerdir.

Ceza kanunumuzun 279. maddesinin birinci fıkrasında memur ve mstahdenlerden bahsetmekte ve müstahdenleri de ceza uygulaması bakımından memur kabul etmektedir. Memuru biraz önce tarif etmiŐtik. Peki söz konusu mstahdenler kimlerdir?

Bunlar, kamu hizmetlerinin görülmesini sağlamak için daimi hizmet kadrosuna girmeksizin, daimi veya geçici olarak idare hesabına faaliyet gösteren kimselerdir²⁵. Ancak mstahdenlerin Ceza Hukuku bakımından memur sayılabilmesi için, kanuna göre gördükleri kamu görevinin teşrii, idari ve adli olması gerekmektedir. Mesela, milletvekilleri teşrii bir kamu görevi yapan mstahdenlerdir. Hakimler, savcılar, zabıt katipleri, icra memuru ve suç kolluğu ise bizzat hukuki tasarrufta bulunmak ve katılmak suretiyle adli bir kamu görevi gören mstahdenlerdir. Cumhurbaşkanı, bakanlar, mŐteŐarlar, genel müdürler, müfettiŐler gibi Devletin merkez teŐkilatına bağlı bütün organlar, valiler, kaymakamlar,

---

²⁵NDER, s.89; YARSUVAT, s.684.

nahiye müdürleri, belediye başkanları ve kamu görevi gören belediye memurları da idari kamu görevi gören müstahdenlerdendir²⁶.

Şimdi de, 279. maddenin birinci fıkrasının ikinci bendinde ifade edilen müstahden olmayan fakat kamu görevi gören fertlerin hangi şartlarda memur kabul edildiklerini inceleyelim.

Bunların memur olarak kabul edilebilmeleri için herşeyden önce, ferdin kamu görevine katılması kanunun emir ve izni ile olmalıdır. Bunun yanında kamu görevine katılmada fert ile Devlet arasında özel bir Kamu Hukuku ilişkisi ve bağının varlığı şarttır. Yani ferdin kamu görevine katılması hususundaki kanunun izin veya emri o ferde yönelik olmalıdır²⁷. Herkes için sözkonusu olabilecek bir izin veya yükümlülükten dolayı kamu görevinin yerine getirilmesi o kişinin memur sayılmasını gerektirmez.

Kısaca belirtmek gerekirse, kamu görevi gören veya usulüne uygun bir biçimde bu göreve katılan ya da yardımda bulunan kişilerin bu faaliyeti bir Kamu Hukuku ilişkisi neticesinde gerçekleşiyorsa, bu kamu görevi gören diğer kimseler de memur sayılırlar.

---

²⁶ÇAGLAYAN, M. Muhtar, "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur-Memur Sifatının Ceza Hukuku ile Olan Münasebeti", *İdare Dergisi*, 1959, Sy.259, s.52 vd.; ERMAN, s.259 vd.; YARSUVAT, s.684-685.

²⁷GURELLİ, s.55.

Kamu görevi gören diğer kimseleri iki grupta toplayabiliriz. Birinci gruptakiler, fahri ajanlardır. Bunlar özellikle il ve belediye meclisi üyeleri gibi seçimle ve belirli bir süre için kamu görevine katılan kimselerdir. İkinci gruptakiler ise özel şahıslardır. Ancak bunların memur olarak kabul edilebilmeleri için, biraz önce de belirttiğimiz gibi, kanunun buna açıkça izin vermesi ve fertle Devlet arasında Kamu Hukuku ilişkisinin var olması gerekir. Özel şahıslara örnek olarak; şahitler, bilirkişiler²⁸, hakemler, tercümanlar zikredilebilir. Avukatlar da yargı faaliyetlerine katılmaları, savunma makamını işgal etmeleri ve hüküm verilmesinde faal rol almaları sebebiyle görev sırasında memur kabul edilirler. Noterler de idari kamu görevi gören diğer kişiler arasındadır²⁹.

Ceza kanunumuzun memuru tarif eden 279. maddesinden başka, bazı özel kanunlarda 279. maddenin kapsamına dahil olmayan bazı şahısların da belirli bazı suçlardan dolayı Devlet memuru gibi cezalandırılacakları ifade edilmiştir³⁰. İşte bu belirli suçlar arasında zimmet

²⁸Fakat durum böyle iken Yargıtayın, bilirkişiyi Ceza Kanununun uygulanmasında memur saymayan kararlarına da rastlamaktayız. Bkz. 4.C.D.'nin 10.9.1975 tarih, E.4334, K.4399 sayılı kararı (Y.K.D., Ocak 1976, s.103).

²⁹YAŞAR, Hakkı, "Ceza Kanunu Uygulamasında Memur Kavramı ve Memuriyet Görevini İhmal ve Kötüye Kullanma Suçlarının Tahlili ve Takibi", AD., 1966, Sy.11, s.817-818.

³⁰Mesela, 4-Kasım-1983 tarih ve 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanununun 32. maddesi "Bu kanuna göre görevlendirilenlerden suç işleyenler Devlet memuru gibi cezalandırılırlar" demektedir.

ve ihtilâs suçları bulunduğu hallerde, Ceza Kanununun 279. maddesinin tarifi dışında kalan bu gibi şahıslar zimmet ve ihtilâs cürmünün faili olabilecek, aksi takdirde bunların zimmet ve ihtilâs cürmünün faili olmaları sözkonusu olmayacaktır.

Ayrıca bu gibi bazı özel kanunlarda belirtilen ve 279. maddenin kapsamı dışında kalan şahısların, belirli bir takım suçlardan dolayı Devlet memuru gibi cezalandırılmaları onların memur sayılmalarını da gerektirmez. Çünkü kanunda bir şahsın işlediği bir fiilden dolayı Devlet memuru gibi cezalandırılacağı belirtilmesi başka, yine bir şahsın bizzat Devlet memuru olması başka şeydir³¹⁻³².

bb. Ceza Kovuşturmasında Memur

Bilindiği gibi ceza kovuşturmasındaki temel kanun Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunudur. Bu itibarla ceza kovuşturması bu kanun hükümlerine göre yapılır. Bu kanuna göre daha özel nitelikte olan Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi ise, o

³¹KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.253.

³²Ceza uygulamasında memur için ayrıca bkz.: ŞEKERCİOĞLU, C.Metin, *Ceza Hukukumuzda Memur Kavramı*, İstanbul 1974, s.5 vd.; BENGÜ, Cemil Halit, "Ceza Tatbikatında Memur", *Siyasi İlimler Mecmuası*, 1944, Sy.158 s.119 vd.; GÜZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat, "Ceza Hukukunda Memur ve Hizmetli Kavramları (T.C.K.'nın 279-280 ve 281. maddeleri)", *AD.*, 1970, C.61, Sy.1, s.5 vd.; ÜGEL, Ragıp, "Devlet İdaresi Aleyhine Suçlar-Ceza Kanununa Göre Memur-Zimmet-İrtikap", *AD. Cer.* 1941, Sy.7, s.472 vd.; Sy.11, s.915 vd.

kimsenin memur sayılmasına bağlıdır.

Normal olarak bir kimsenin suç işlemesi halinde bu, ya bir şikayet veya bir ihbar ya da haber alma suretiyle, zabıtaya ya da Cumhuriyet Savcılığına intikal etmektedir. Savcılık gerekli hazırlık soruşturmasını tamamladıktan sonra delilleri yeterli gördüğü takdirde kamu davası açmakta³³, veya delilleri yeterli görmez ise takipsizlik kararı vermektedir.

Fakat suç işleyen herkes hakkında tatbik edilen bu usul 4 Şubat 1329 tarihli "*Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunu Muvakkat*" hükümleri gereğince memurlar hakkında uygulanamamaktadır³⁴.

Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun (M.M.H.K.)' un 1. maddesi "*Memurinin vazifei memuriyetlerinden münbais*

---

³³Önceleri Cumhuriyet Savcısının soruşturmasından sonra ve son soruşturmadan önce sorgu hakimi tarafından ilk soruşturma yapılmakta idi. Fakat bu ilk soruşturma 21 Mayıs 1985 tarih ve 3206 sayılı kanunla uygulamadan kaldırılmıştır.

³⁴Memurlar için, görevleri ile ilgili suçlarından dolayı ayrı bir soruşturma yöntemi uygulanması, aslında bu kanun ile başlamış değildir. Tanzimattan önceki dönemde III. Selim zamanında Devlet memurları hakkındaki şikayetler "*Fermanlı Mübaşir'i Mahsuslar*" tarafından olay mahallinde incelenirdi. Tanzimattan sonra II. Mahmut tarafından kurulan ve Sultan Mecit zamanında "*Meclis-i Ahkam-ı Adliye*" adını alan "*Meclis-i Valay-ı Ahkam-ı Adliye*" nin görevlerinden biri de yüksek memurların yargılanmasıydı. Vilayetlerdeki küçük memurları ise "*Meclis-i Kebir*" yargıladı. Daha sonraları 3 Rebiülevvel 1288 tarihli "*Memurin Muhakemesine Dair Nizamname*" bu konuda derli toplu kurallar getirmiştir (ÖNDER, Ali Rıza, "*Ceza Yargılama Usulünde Memur Sayılmayan Görevliler*" AD., 1974, Sy.8, s.607).

veya vazifei memuriyetlerinin ifası sırasında hadis olan cürümlerinden dolayı icrayı muhakemeleri, şeraiti atıye dairesinde mehakimi adliyeye aittir"³⁵ denilmektedir. Buna göre memurun bir suç işlediği ihbar veya şikayet olduğunda ve bu suç görevinden dolayı doğmuş veya vazife sırasında işlenmiş ise, bu şahıs hakkında hazırlık soruşturması idari makamlar ve merciler tarafından yapılacaktır. Yani suç işlediği ihbar veya şikayet olunan memurların mahkemeye sevkine lüzum olup olmadığına dair karar verme yetkisi idari mercie aittir. Duruşma ve yargılama ise adli mahkemelerce icra edilir.

Fakat M.M.H.K., biraz önce bahsettiğimiz istisnai usulden faydalanacak memurların kimler olacağını yani birinci maddedeki "memurin" tabirinden ne anlaşılması gerektiğini belirtmemiş, memurun tanımına yer vermemiştir. Dolayısıyla bu kanunun yürürlüğe girdikten sonra, ihtiva ettiği istisnai usulden faydalanacak memurların tesbiti ihtilaflara yol açmış ve değişik yargı kararlarına sebep olmuştur³⁶. Bu husus,ta ki 8 Ağustos 1941 tarih, 1255 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisinin tefsir kararı³⁷ ile

---

³⁵ÇAGLAYAN, M. Muhtar, "Ceza Kovuşturmasında Memur Kavramı, Memurları Yargılama Usulü Kanunu ve Uygulamalarımız", AD., 1976, Sy.1-2, s.33.

³⁶ÖZEK, Çetin, "Türk Hukukunda Memurların Muhakemesi" İHFH, 1961, C.XXVI, Sy.1-4, s.41; DÖNMEZER, (Memurin), s.819; ERMAN, s.271.

³⁷Tefsir kararınının tam metni için bkz.; Sicili Kavanin 1941, C.22, s.619-623.

açıklığa kavuşturulabilmiştir. Bu kararda Ceza Kanunu uygulanmasında memur sayılanların ceza kovuşturmasının da memur sayılmaları ve dolayısıyla haklarında M.M.H.K. hükümlerinin tatbik olunması gerektiği ifade edilmiştir³⁸.

Bu tefsir kararından sonra M.M.H.K.'a tabi olarak Devlet memurlarının tesbiti meselesi bir ihtilaf olmaktan çıkmıştır. Fakat durum böyle olmasına rağmen ceza uygulamasında memur sayılan her şahsın aynen veya tamamen ceza kovuşturmasında da memur sayılmasına imkan yoktur. Mesela, işlenen meşhut bir suçun tahkikatında, zabıta memuru tarafından yardımı istenilen şahıs, bu yardım esnasında, suç üstü yakalanan kimseye karşı nüessir fiil tatbik edecek olursa, hakkında M.M.H.K. değil, ancak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu uygulanması gerekecektir³⁹. Çünkü bu kişi özel bir şahıs olması sebebiyle idari bir hiyerarşiye mensup değildir. Dolayısıyla hakkında soruşturma yapacak bir mercie ve lüzumu veya men'i muhakeme kararı verecek herhangi bir heyete tabi değildir.

Bu itibarla tefsir kararının mutlak olan hükmünü bu bakımdan sınırlamak ve memur tabirini, sadece Ceza kanunu bakımından memur sayılmakla birlikte, aynı zamanda Devlet veya bir kamu kuruluşu müstahdemi de bulunan kişiler

---

³⁸KEYHAN, Selahattin, "Memurin Muhakematı Kanunu" *AHFD* 1962, C. XIX, Sy.1-4, s.187; *ÖZEK*, s.42-43.

³⁹ÇAĞLAYAN, (Tatbikat ve Takibat), s.65.

şeklinde anlamak gerekecektir. Diğer taraftan memur tabirini kamu görevi gören kimse manasında anlamak ve kamu görevini de kamu hizmetinden ayırmak suretiyle Kamu Hukuku iktidar ve yetkisini kullanarak hukuki veya fiili tasarruflarda bulunmak ya da bu tasarruflara Kamu Hukuku usulüne uygun bir tarzda katılmak şeklinde kabul etmek gerekecektir⁴⁰. Ancak bu sayede M.M.H.K.`a tabi olacak kimselerin herhangi bir kamu hizmeti gören bütün müstahdenleri içine alacak genişlikte anlaşılmasına mani olunabilir.

Diğer bir husus da şudur: M.M.H.K., Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununa göre özel bir kanundur ve açıkça belirtilen hallerde⁴¹ tatbik edilebilir. Belirli bir konuda M.M.H.K.`un uygulanmaması isteniyorsa kanunun bu hususta suskun kalması yeterlidir. Bu gibi hallerde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu kendiliğinden uygulanacaktır⁴².

Daha sonraları M.M.H.K.` un uygulama alanını daraltan kanunlar çıkarılmıştır⁴³. 15.05.1930 tarih ve 1609 sayılı "*Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri*

⁴⁰ERMAN, s.275.

⁴¹Mesela, 442 sayılı Köy Kanununun 11. maddesi, köy muhtarlarının; 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanununun 2. maddesi mahalle muhtarlarının işledikleri görev suçlarının kovuşturulmasında M.M.H.K.`a tabi oldukları belirtilmiştir.

⁴²ERMAN, s.275.

⁴³KEYHAN, s.176.

Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun" bunların arasında en önemli olanıdır.

1609 sayılı kanunla inceleme konumuz zimmet ve ihtilâs suçlarının yanında, irtikap, rüşvet, gerek doğrudan doğruya ve gerekse memuriyet vazifesini suistimal suretiyle kaçakçılık, resmen vukubulan müzayade ve münakasalara ve alım ve satıma fesat karıştırma, Devlet hariciyesine ait mahrem evrakı veya şifreleri ifşa veya ifşaya sebebiyet verme suçlarının kovuşturulması M.M.H.K. hükümlerine göre yapılmaktan çıkarılarak ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Ceza kovuşturmasında memur ile ceza uygulamasındaki memur arasında kısa bir değerlendirme yapacak olursak şöyle bir neticeye varırız:

Ceza kovuşturmasındaki memur kavramının kapsamı, ceza uygulamasındaki memur kavramına oranla daha dar ve sınırlıdır. Ceza kovuşturmasında memur olan kimseler, ceza uygulamasında da memurdur. Fakat ceza uygulamasında memur olan tüm kişiler, ceza kovuşturmasında memur sayılmazlar. Yani Ceza Kanunu uygulamasında memur sayılanların mutlaka M.M.H.K. 'a tabi olacakları söylenemez⁴⁴⁻⁴⁵.

⁴⁴Nitekim Yargıtay 5. C.D. 'nin 16.5.1979 gün ve E.1186 K.1359 sayılı bir kararında, cezaevi gardiyanlarının Ceza Kanunu uygulamasında memur sayılacağı fakat ceza kovuşturması yönünden M.M.H.K. 'a tabi olmayacaklarını belirtmiştir (ÇAGLAYAN, (TCK.) C.2, s.1015).

⁴⁵Ceza kovuşturmasında memur ile ilgili olarak ayrıca bkz.; MUMCU, Uğur, "Türk Hukukunda Memurların Yargılanması" AHFD, 1971, Sy.1-4, s.133 vd.; ÇAGLAYAN, M.Muhtar, "Ceza Kovuşturmasında Memur Kavramı Memurları Yargılama Usulü Kanunu ve Uygulamalarının (II)", AD. 1976, Sy.3-4, s.221 vd.; YAŞAR, Hakkı, "Ceza Kanunu Uygulamasında Memur Kavramı ve Memuriyet Görevini İhmal ve Kötüye Kullanma Suçlarının Tahlili (II)", AD. 1966, Sy.12, s.843 vd.

2. Devlet idaresi Kavramı

Toplum halinde yaşamak mecburiyetinde olan insanların bu şekildeki yaşayışlarını sağlamak ve devam ettirebilmek için meydana getirdikleri en gelişmiş sosyal kurum kuşkusuz Devlettir. Toplum hayatının doğurduğu çeşitli ihtiyaçlara cevap vermek üzere Devlet çok değişik ve kompleks işler görmek durumundadır. Bu işlerin görülebilmesi için Devletin üstün bir kudrete, iradeye ve organlara ihtiyacı vardır. Devlet bu işlerini fonksiyonları ile yerine getirir. Devletin bu fonksiyonları da bir takım organlar eliyle yerine getirilir⁴⁶.

Üstün iktidar sahibi bir varlık sıfatı ile devlet, organları vasıtasıyla bu günün toplum hayatının doğurduğu çeşitli ihtiyaçlara cevap vermek mecburiyetindedir⁴⁷. Devlet, toplum içindeki hukuki düzeni kurmak (yasama), kurulmuş olan bu düzeni muhafaza etmek (yargı) ve yasama iktidarı tarafından kanunlarla çizilen sınırlar içinde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi maksadıyla kanunların uygulanmasını sağlamak (yürütme) fonksiyonlarını ifa eder⁴⁸.

---

⁴⁶ONAR, Sıddık Sami, *idare Hukukunun Umumi Esasları*, C.I, İstanbul 1966, s.1.

⁴⁷YARSUVAT, s.666.

⁴⁸ZANOİNİ, (Çev. Atıf, AKGÜÇ-Sahir, ERMAN), *idare Hukuku*, C.I, İstanbul 1945, s.2 vd.; DERBİL, Sühayp, *idare Hukuku*, Ankara 1950, s.67; ONAR, C.I, s.3 vd.

idare kavramını iki manada ele alabiliriz. Eğer idare kavramını, mevcut araçlarla belirli amaçların elde edilmesi için icra edilen faaliyetler manasında kabul edersek, o zaman Devlet idaresinden, Devletin bütün fonksiyonlarını anlamamız gerekir. Fakat idare kavramını teknik manada, yani Devletin yasama ve yargı fonksiyonları dışında kalan, genel ihtiyaçları karşılamak, toplum için gerekli, faydalı ve iyi olan neticeleri elde etmek üzere çeşitli hareketleri içeren, gerekli faaliyetleri şeklinde anladığımız takdirde Devlet idaresi kavramı, Devletin dar anlamda belirli bir kategori fonksiyonu ifade eder⁴⁹.

Devlet idaresi kavramının dar ve geniş anlamlarını açıkladıktan sonra, sosyal refah ve gelişmeyi sağlamak maksadıyla girişilen faaliyetlerin hepsinin tamamen Devlet tarafından yerine getirilmediğini de belirtmek gerekir. Toplumun gelişmesiyle artan ihtiyaçları sadece Devletin karşılaması yetmemekte, Devletten başka kamu tüzel kişileri de, bu ihtiyaçları karşılamak için meydana getirilmektedir. Belediye, köy gibi mahalli yönden yerinden yönetim kuruluşları ile hizmet yönünden yönetin esası üzerine kurulmuş olan Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları, Üniversite ve iktisadi Devlet Teşebbüsleri gibi kamu kuruluşları da toplumun ortak ihtiyaçları bakımından Devletin yanında fonksiyonlar yerine getirirler⁵⁰.

⁴⁹ONAR, C.I, s.2 vd.; ZANOİNİ, C.I, s.2 vd.

⁵⁰ONAR, s.14 vd.; ZANOİNİ, s.104 vd.; YARSUVAT, s.668

Buraya kadar yaptığımız kısa açıklamadan sonra, Devlet idaresi kavramının Ceza hukukumuz bakımından anlam ve sınırlarını incelemeye geçebiliriz. Ceza kanununda Devlet idaresinden ne anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmemiş ve bu konuda herhangi bir tarife de yer vermemiştir⁵¹. "*Devlet idaresi aleyhine işlenen cürümler*" başlığını taşıyan 3. babın, 12. faslında kanun, müşterek hükümlerden bahsederek 279. maddede memuru tarif etmiştir. işte bu madde hükmünden dolayı olarak Devlet idaresi kavramı içerisinde yer alacak kamu tüzel kişileri ve fonksiyonlarının mahiyeti tesbit edilebilir. Söz konusu madde; "*Ceza kanunu tatbikatında*

1. *Devamlı veya muvakkat surette teşrii, idari veya adli bir amme vazifesi gören Devlet veya diğer her türlü amme müesseseleri memur ve müstahdemleri;*

2. *Devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşrii, idari veya adli bir amme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır*".

Bu maddeden anlaşıldığına göre, Ceza kanunumuz Devletin yanında diğer her türlü kamu tüzel kişilerini de Devlet idaresi adı altında toplamak istemiştir⁵². Fonksiyonların niteliğine gelince; fonksiyon olarak Devlet

---

⁵¹BAYRAMOĞLU, *Reşad, Türk Ceza Kanununa Göre Devlet idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler, Ankara 1943, s.7.*

⁵²GÜRELLİ, s.3.

idaresi, maddede açıkca yazılı olduğu üzere yasama, yürütme ve yargı fonksiyonları olarak belirtilmiştir.

Devletin dışındaki kamu tüzel kişilerinin Ceza kanunu bakımından devlet idaresi kavramına dahil olup olmadığının tesbitinde, sürekli veya geçici olarak, yasama, yürütme veya yargı fonksiyonuna ilişkin bir kamu görevi veya kamu hizmeti görüp görmediklerine bakılacaktır. Bu kuruluşların kuruluş kanunlarında veya diğer kanun ve nizamnamelerde bu hususu belirten herhangi bir hüküm bulunmadığı takdirde, Devlet idaresi kavramına dahil olabilmeleri için kamu görevi ya da kamu hizmeti görmek maksadıyla kurulmuş ve yaptıkları işlerin de kamuya yönelik işlerden olması lazımdır. Bu itibarla, genel, katma veya özel bir bütçeye dahil olmakla beraber gördüğü işler, mesela, tamamen ekonomik veya ticari işlerden ibaret olan bir kuruluşun Ceza kanunu bakımından Devlet idaresi kavramı içerisinde yer alması gerekir. Buna karşılık bazı kamu kuruluşları, nitelikleri itibarıyla, kamu hizmeti görmekten çok ticari bir iş yapmakla birlikte, kuruluş kanunlarında bunlara ait malların, Devlet malı sayılacağı ve bu mallara karşı suç işleyenlerin Devlet mallarına karşı suç işlemiş gibi cezalandırılacağı belirtilmişse, bu tür kuruluşlar Devlet idaresi kavramı içinde kabul edilmişlerdir⁵³.

---

⁵³BAYRAMOĞLU, s.7-8.

Buraya kadar yaptığımız açıklamaları kısaca özetlersek; Ceza Kanunumuzdaki Devlet idaresinden:

a. Teşkilat olarak, Devleti ve diğer kamu tüzel kişilerini;

b. Fonksiyon olarak, yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarını anlamak lazımdır.

Belirtmeye çalıştığımız bu durum karşısında üçüncü babın başlığındaki "*Devlet idaresi*" kavramının maksadı ifadeye uygun bir kavram olmadığını açıkça söyleyebiliriz. Çünkü Devlet idaresi denildiğinde zihinlerde sadece Devlet tüzel kişisi canlandığından ve fonksiyon olarak da yasama ve yargı fonksiyonlarını ihtiva etmediğinden ötürü, kastedilen kavramı açıklamaya yeterli değildir. Nitekim Devlet idaresi kavramını böyle dar bir biçimde ele alan bazı yazarlar⁵⁴ üçüncü babta hukuken korunan yararın sadece idari fonksiyonlar olduğu neticesine varmaktadırlar.

Ceza kanunumuzun ifade etmek istediği teşkilat ve fonksiyonları tam olarak belirtmek için, üçüncü babın başlığını bir takım yazarların⁵⁵ tavsiye ettiği gibi "*Kamu tüzel kişilerinin fonksiyonlarına karşı işlenen cürümler*" şeklide değiştirmek uygun olur kanaatindeyiz. Eğer böyle bir başlığın uzun olduğu ve yasama metinlerinde alışılmamış

---

⁵⁴Bkz. ÖZEK, Çetin, *Türk Ceza Kanununun ElliYılında Devlete Karşı Suçlar*, İstanbul 1976, s.52.

⁵⁵GÜRELLİ, s.4.

kelimeleri ihtiva ettiği itirazı ileri sürülür ve bu itiraz da kuvvetli ve yerinde görülür ise, o takdirde üçüncü babın başlığını, hiç olmazsa kavramı bizimkine nazaran daha iyi ifade eden mehzaz kanunda olduğu gibi, "*Kamu idaresi aleyhine işlenen cürümler*" biçiminde düzenlemenin çok daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Çünkü kamu idaresi kavramı, Devlet idaresi kavramından daha geniştir⁵⁶.

3. Zimmet ve ihtilâs Suçlarıyla

Korunmak istenen Menfaat

Zimmet ve ihtilâs suçları, T.C.K.'nun "*Devlet idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler*" başlığını taşıyan üçüncü babında düzenlenmiştir. Bu babın ve zimmet ve ihtilâs suçlarının himaye konusu, Devletin ve diğer kamu kurumlarının normal fonksiyonel faaliyetlerinin ve kamu idaresi prestijinin hukuka aykırı olarak ihlalidir. Böylece korunan hukuki menfaat; geniş anlamda, Devletin ve diğer kamu kurumlarının fonksiyonlarıdır⁵⁷. Yalnız burada korunan Devletin bizatihi fonksiyonları olmayıp, bu fonksiyonların hukuka uygun bir şekilde yerine getirilmesidir⁵⁸. Böylece

⁵⁶BALTA, Tahsin Bekir, *idare Hukuku I. Genel Konular*, Ankara 1970/72, s.5.

⁵⁷Fonksiyondan maksat daha önce de belirttiğimiz gibi sadece yürütme değil, yasama, yargı ve yürütme fonksiyonlarının hepsidir.

⁵⁸YARSUVAT, s.669-670.

memurun Devlet idaresinin normal fonksiyonunu tehlikeye sokması engellenmek istenmiştir. Çünkü hiç bir Devlet, memurun, kendisine ait fonksiyonuna ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmek konusundaki tembelliğine veya görevi yapmayışına veya görevini kötü bir şekilde yerine getirmesine müsamaha göstermez. Memur, bulunduğu kamu kurumunun, fonksiyonel maksadına ulaşması için görevini zamanında ve verimli bir biçimde yerine getirmek mecburiyetindedir.

Toplumun ihtiyaçlarını yerine getirebilmek, huzur, refah ve gelişmeyi sağlayabilmek için, devletin ve diğer kamu kurumlarının fonksiyonlarını herhangi bir aksama olmadan yerine getirmeleri gerekmektedir. Özel menfaatleri sebebiyle bu fonksiyonların normal şekilde işlemesiyle çatışan bazı kişilerin, ki bunlar çalışma konumuz dolayısıyla memurlardır, söz konusu fonksiyonların yerine getirilmesine şu ya da bu şekilde müdahale etmeleri, baltalamaları kaçınılmazdır. Bu fonksiyonların gereği gibi yerine getirilmelerini sağlamak için, herhangi bir sebep ve maksatla yapılacak müdahaleleri cezalandırmak en uygun yoldur⁵⁸. Ceza Kanununun bu suçları cezalandırmasına, kamu hizmetlerinin tam olarak yerine getirilmemesi ile ilgili olarak, görevlerin ihlali, sadakatin ihmali, hizmet

---

⁵⁸ÖZEK, (TCK.'nun 50. Yılı), s.55; YASUVAT, s.671.

güvencesinin ihlali ve hizmete ilgisizlik girmektedir⁸⁰. Bir başka ifadeyle Devletin fonksiyonlarının normal olarak işlemesiyle menfaatleri çatışan memurlar, Devlet idaresine karşı suç işlemekle, Devlet ile aralarında yapılan anlaşmaya bağlı kalmamış, uymaya mecbur oldukları disipline riayet etmemiş, Devletin temsilcisi olarak, temsil ettiği görevi ve bu görevin memura verdiği gücü kötüye kullanmış, görevini dürüstlük içinde yerine getirmek hususundaki kuralları ihlal ederek fertlerin Devlete olan güvenini sarsmıştır. Böylece Devlet idaresinin bütünlüğünü ve prestijini ihlal etmiştir⁸¹.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı üzere zimmet ve ihtilâs suçlarıyla korunan hukuki menfaat, kısaca Devlet idaresine karşı duyulan güvendir. Bu güvenin sözkonusu olabilmesi için de memurun görevi dolayısıyla bu malları eline geçirmiş olması şartı aranmalıdır⁸². Memurun özel bir şahıs olarak ya da özel bir hizmetin yerine getirilmesi esnasında, elinde bulundurduğu malları alması zimmet suçunu teşkil etmez. Çünkü şahsi bir güvene dayanılarak yapılan tevdi Devlet idaresine karşı

---

⁸⁰GARRAUND, *Traite du Droit Penal Français IV, 3 ed 314 (YARSUVAT, s.670'den naklen)*.

⁸¹ONDER, s.82.

⁸²DONAY, *Sühey1, "Türk Hukukunda Zimmet", MHAD, 1968, Sy.3, s.37.*

değil, o memurun şahsına duyulan güvendir⁶³.

Kanunumuz, zimmete geçirilen veya ihtilâsa konu olan para vesair malların Devlete veya özel şahıslara ait olması konusunda herhangi bir ayırım yapmamıştır. O halde söz konusu para vesair malların Devlete ya da özel şahıslara ait olmasının bir önemi yoktur. Çünkü bu hükümle korunan menfaat mülkiyet olsa idi, bu hükmün Devlet idaresi aleyhine hükümler kısmında değil mal aleyhine işlenen cürümler kısmında düzenlenmesi gerekirdi. Burada korunan hukuki menfaat daha öncede ifade ettiğimiz gibi Devlet idaresine duyulan güvenin devamıdır. Yani memura görevi gereği olarak, zimmete konu olabilecek şeyler teslim edilir edilmez, artık korunması gereken o malın mülkiyeti değil, fakat memura duyulan güvendir⁶⁴.

Özet olarak diyebiliriz ki, bu suçlarla korunmak istenilen menfaat, toplumun temel ve hayati menfaatlerinden olan ve onun en başta gelen yaşama şartını teşkil eden Devler mekanizmasının normal surette işlemesidir. Bu husus sadece toplumun bütününe ait genel bir menfaat değil, ikinci olarak ve dolayısıyla onu oluşturan fertlerin de özel menfaatlerini teşkil eder. Fakat ilk planda gelen

---

⁶³LISZT, Von, *Traite de droit penal Allemand*, Paris 1913, s.423. (DONAY, s.37'den naklen).

⁶⁴EREM, Faruk, "Zimmet ve ihtilas", *AHFD*, 1957, C.XIV, Sy.1-4, s.39; BAYRAMOĞLU, s.35; KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.2; ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.518.

menfaatin toplum menfaati, kamu menfaati olduğu kesindir⁶⁵.

4. Zimmet ve ihtilâs Suçlarının Tarihi Gelişimi

Yakın zamanlara gelene kadar Devletin faaliyetleri çok sınırlı idi. Bu sebeble Devlet idaresi aleyhine işlenebilecek suçların çok az bir kısmının tarihçesinden bahsedebiliriz⁶⁶. Buna karşılık Devlet idaresi aleyhine işlenen bir cürüm olan zimmet ve ihtilâs suçları, diğerk Devlet idaresi aleyhine olan suçların aksine oldukça eski bir geçmişe sahiptir.

Bu suçların varlığı Romalılar devrine kadar dayanmaktadır. Fakat Roma Hukukundaki zimmet suçu, bu günkü anladığımız şekildeki zimmete benzeneyip hırsızlığın bir türü olarak nitelendirilirdi. Roma Hukukunda hırsızlık cürmünün kurucu unsurları zimmetde de bulunmaktaydı. Bu unsurlar; el koyma, menkul bir malın alınması, haksız bir zenginleşmeyi gerektirecek kast ve topluma verilecek zarardır. Zimmetin söz konusu olabilmesi için bunlara ek olarak bir de çalınan malın devlete ya da tanrılara ait olması gerekmekteydi. Böylece zimmet "*peculatus puclicus*" veya sadece "*peculatus*" olarak nitelendirilmekteydi. XII Levha Kanunlarında bu suçlara ilişkin her hangi bir husus

---

⁶⁵GURELLİ, s.5.

⁶⁶YARSUVAT, s.671.

mevcut değildi. Buna karşılık Roma Cumhuriyet Devletinde, Lex Julio`da devlete ve tanrılara ait malların çalınması düzenlenmişti. Roma Hukukunda zimmet şu hallerde söz konusu olabilirdi: Roma halkının bütçesine ait olan para veya madenlerin çalınması en sık rastlanılan bir zimmet ve ihtilâs şekliydi. Bu tip zimmet ve ihtilâsın failleri ise özellikle magistralar ve onların memurları olurdu. Fakat halka ait menkul bir mal devlet kasasında bulunduğu zaman çalınır ise yine de zimmet suçu meydana gelmiş olurdu. Ayrıca devlet tarafından mühürlenmiş paraların değerinde, kullanılan madenin değerini düşürerek indirme yapanlar da zimmet suçunu işledikleri kabul edilerek, aynı şekilde cezalandırılırlardı⁸⁷.

Eski Fransız hukukunda da zimmet suçu vardı ve aynı şekilde Roma hukukunda olduğu gibi "*peculat*" olarak adlandırılmıştı. Fakat *peculat*'ın anlamı Roma hukukunda olduğu gibi çok genişti ve para ve diğer şeylerin tahsildar ve diğer memurlar tarafından alınmasının yanında parada sahteciliği de kapsıyordu. 1791 Fransız Ceza kanunda ise "*peculat*" terimi kullanılmayıp, sadece memurların, kendilerine hizmet sebebiyle tevdi olunan para ve diğer şeyleri zimmete geçirmelerini cezalandırmakta idi⁸⁸.

---

⁸⁷MOMMSEN, *Le droit penal romain, Paris 1907, Tome troisieme, s.71 vd. (DONAY, s.24'den naklen).*

⁸⁸DONAY, s.25.

İslam Ceza Hukukuna gelince, burada zimmet ve ihtilâs suçlarını düzenleyen herhangi bir metin mevcut değildir. Buna göre zimmet ve ihtilâs İslam hukukunda taziren cezalandırılan fiiller arasında yer almaktadır. Bir başka ifade ile İslam Hukuku kaynaklarında gerek suç ve gerekse karşılık teşkil eden cezası belirtilmemekle birlikte, şahıslara ve topluma zarar verdikleri için ululuemr tarafından cezalandırılan fiillerdendir⁶⁹.

Osmanlı Ceza Hukukunu incelediğimizde ise İslam Ceza Hukuku esas ve kaidelerinin, Osmanlı Devletinde kuruluşundan itibaren yürürlükteki Ceza Hukukunu teşkil ettiğini görürüz. Fakat bunun yanında padişahların yayınladıkları kararnameler ile bazı suç teşkil eden fiiller tesbit edilmiştir. Bu kararnamelerde zimmet ve ihtilâs suçlarını düzenleyen herhangi bir metin mevcut değildir⁷⁰. Gülhane Hattı Hümayun`una dayanılarak çıkarılan ve ilk olarak derli toplu hükümlerin yer aldığı 1256 tarihli Ceza Kanunname-i Humayunun`da da doğrudan doğruya zimmet ve ihtilâs suçu düzenlenmemiştir⁷¹. Fakat söz konusu kanunda belirtilen Devlet malını çalmak suçunun, zimmet

---

⁶⁹ZEYDAN, Abdülkerim, (Çev. Ali, ŞAFAK), *İslam Hukukuna Giriş*, İstanbul 1976, s.601.

⁷⁰DONAY, s.25.

⁷¹1256 tarihli "Ceza Kanunname-i Humayunu" metni için bkz.: LÜTFİ, Ahmet, *Osmanlı Adalet Düzeni*, İstanbul 1979, s.121-138.

suçu şeklinde uygulanması mümkündür⁷². Daha sonraları yürürlüğe giren 1267 tarihli Kanun-u Cedit` de de zimmet ve ihtilâs suçları hakkında herhangi bir hükme yer verilmemiştir<sup>73</sup>. 1810 tarihli Fransız Ceza Kanununun tercümesi olarak meydana getirilen 1274 (1858) tarihli Ceza Kanunname-i Humayunu`nun 1. babının, "*Sirkat-ı Emval-i Miriye ve irtikabat-ı Saire*" başlığını taşıyan 4. faslında, 90. madedede "*Her ne surette olursa olsun zimmetine mal-ı miri geçiren veyahut ahara geçmesine müsaade eden mülkiye ve maliye memurları memuriyetten tard ile üç aydan iki seneye kadar hapis veyahut altı aydan üç seneye kadar nefy olunur*"⁷⁴ demektedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, hırsızlık şeklinde olmayarak, Devlet malını zimmetine geçiren veya üçüncü şahıslara geçmesine izin veren mülkiye ve maliye memurları cezalandırılmaktaydı. Zimmet suçunun meydana gelmesi için bu memurların zimmetine Devlet malı geçirmeleri gerekmektedir. Ayrıca bu memurlar Devlet malını iade etmek kaydıyla alsalar dahi yine de zimmet suçu teşekkül ederdi. Madde metninde yalnızca mülkiye ve maliye memurlarından bahsedilmiş ise de hükmün uygulama alanına

---

⁷²KANTAR, Baha, *Ceza Hukuku Başlangıç Kısını, Yer ve Tarihsiz, s.70.*

⁷³1267 tarihli "Kanun-u Cedit" için bkz.:LÜTFİ, s.139-160.

⁷⁴GÖKÇEN, Ahmet, *Tanzimat Dönemi Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Hüeyideleri, İstanbul 1989, s.133.*

diğer Devlet memurlarının da girdiği ileri sürülmüştür⁷⁵.

Daha sonraları zimmet suçunu düzenleyen 90. madde yürürlükten kaldırılmış ve bir kanunu muvakkat ile 82. madde de yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin ilanından sonra 1.3.1926 yılında kabul edilen 765 sayılı Türk Ceza Kanununda zimmet ve ihtilâs suçları, önceki metinlere nazaran daha ayrıntılı olarak tanzim edilmiştir. Bu kanunun 202. maddesinde zimmet suçundan bahsedilerek, unsurları, hafifletici sebepleri ve müeyyidesi belirtilmiştir. 203. maddede ise, ihtilâs suçu ele alınmış ve zimmet fiilinin ortaya çıkmasına mani olmak üzere, hile ve hud`a ile gerçekleştirilmesiyle bu suçun oluşacağı ifade edilmiştir.

---

⁷⁵DONAY, s.26.

II. ZİHMET SUÇU

1. Kavram

Zimmet Arapça bir kelimedir. Sözlük anlamı, himayeyi temin eden ittifak, koruma zorunda kalma, alakalı, uhde, vicdan, üst, üstte olan şey, borç, bir ticari kuruluşun ya da kişinin borçları, borç toplamı⁷⁶, kendisine emanet edilen parayı kendi malı gibi harcamasıdır⁷⁷. Ceza hukukumuzda kullanılan zimmet kelimesinin anlamına gelince; memur ya da memur kabul edilen bir kimsenin kanunda belirtilen şartların bulunması halinde kendisine emanet edilmiş bulunan para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları, kendisine mal etmiş olması, bunları aşırmasıdır.

Zimmet geniş anlamda bir memurun emniyeti suistimalidir. Bir başka ifadeyle zimmete geçirme hizmet görevinin belirli bir nitelikte kötüye kullanılmasıdır⁷⁸.

---

⁷⁶YEGİN, Abdullah-BADILLI, Abdülkadir-İSMAİL, Hekimoşlu-ÇALIM, ilham, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, İstanbul 1981, s.2384.

⁷⁷ÖNDER, s.102.

⁷⁸KULAN, Ruhi, Memurların Yargılanmaları Usulü ile 1609 Sayılı Kanuna Tabi Suçları, Ankara 1985, s.211; CAN, İsmail, Memur Soruşturması Memurlarla İlgili Suçlar ve Soruşturma Mevzuatı, Ankara 1987, s.290.

2. Kanuni Unsur

Zimmet suçu Ceza Kanunumuzun 202. maddesinde üç fıkra halinde düzenlenmiştir. Bu madde metnine göre; "Kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafaza ve murakabe veya mesuliyeti altında bulunan para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları zimmetine geçiren veya mal edinen memura beş seneden on seneye kadar hapis cezası verilir ve hasıl olan zarar kendisine ödettirilir.

Zarar hafif ise ceza bir sene ağır hapisten başlar.

Eğer vaki olan zarar muhakeme edilmezden evvel fail tarafından tamamiyle ödenmiş olursa ceza yarısına kadar indirilir ve eğer hüküm verilmezden evvel tamamiyle ödenirse cezanın üçte bir miktarı indirilir."

Madde metninden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak zimmet suçu tanzim edilmiş, müeyyideleri belirtilmiş; ikinci ve üçüncü fıkralarda suça tesir eden hallerden hafifletici sebeplere ve cezada yapılacak indirim nisbetlerine yer verilmiştir.

Ceza Kanunumuzun 202. maddesi bu güne kadar iki defa değişikliğe maruz kalmıştır. İlk değişiklik 1933 yılında 2275 sayılı kanunla gerçekleştirilmiştir. 2275 sayılı kanunla 202. maddede sadece ceza miktarı değiştirilmiş, diğer hususlar olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Değişiklikten önce zimmet suçunun cezası üç

aydan üç seneye kadar hapis iken değişiklikle bir seneden beş seneye çıkarılmıştır⁷⁹.

ikinci değişiklik ise 1953 yılında 6123 sayılı kanunla yapılmıştır. Değişiklikten önce 202. maddenin birinci fıkrasında, "*Kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafazası altında bulunan para veya para hükmündeki evrak senetleri veya sair malları zimmetine geçiren veya mal edinen memur bir seneden beş seneye kadar hapsolunur. Ve hasıl olan zarar kendisine ödettirilir*"⁸⁰ denilmekteydi.

Birinci fıkrada göze çarpan ilk değişiklik, suça ait cezadır. Bir yıldan beş yıla kadar olan hapis cezası beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası şeklinde değiştirilmiştir. Buradaki bir diğer değişiklik ise "*Kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafazası altında bulunan ...*" ifadesinde gerçekleştirilmiş ve bu ifadenin kapsamı genişletilmek suretiyle "*Kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafaza, murakabe veya mesuliyeti altında bulunan ...*" şeklinde ifade edilmiştir. Kaanatinizce söz konusu değişiklik, madde metninin açıklığı ve tatbikattaki mevcut bir takım karışıklıkları önlemesi açısından son derece isabetli olmuştur.

---

⁷⁹POSTACIOGLU, İlhan, "Zimmet Suçu Hakkında Bir Tetkik", *İz.Bar.Der.* 1938, *Sy.2/14*, s.75-76.

⁸⁰ALİCANOĞLU, Mahmut, *Tarihçeli-İzahlı-Notlu Türk Ceza Kanunu ve Yargıtay İçtihatları*, İstanbul 1953, s.512.

6123 sayılı kanunla 202. maddenin ikinci fıkrası üçüncü fıkra olarak belirtilmiştir, ikinci fıkrada da değişiklikten önce yer almayan "*Zarar hafif ise ceza bir sene ağır haptisten başlar*" ifadesine yer verilmiştir. 202. maddenin değişiklikten önce üçüncü fıkrasında yer alan "*Faile aynı zamanda bir seneden üç seneye kadar memuriyetten men cezası da verilir*" ifadesi madde metninden çıkarılmıştır. Madde metninden çıkarılan bu husus yine 6123 sayılı kanunla 227. maddeye eklenen bir fıkra ile yeniden düzenlenmiştir. 227. maddeye eklenen söz konusu fıkra "*Bu kanunun 202, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 215, 216, 217 ve 227 inci maddeleriyle mahkum olanlara aynı zamanda memuriyetten müebbeden mahrumiyet cezası da hükmolunur*" şeklindedir. Bu fıkra daha önce bir seneden üç seneye kadar olan memuriyetten men cezasını müebbeden men olarak değiştirmiştir.

Burada belirtmek istediğimiz bir diğer husus ise, 1958 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısıdır. Bu tasarıda ise zimmet suçuna, bir takım değişikliklerle birlikte 202. madde yerine 207. maddede yer verilmiştir. Tasarının 207. maddesinde zimmet suçu şu şekilde tanzim edilmiştir⁸¹. "*Kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafaza, murakabe veya mesuliyeti altında bulunan para veya para hükmündeki evrak ve senetlere veya sair malları zimmetine*

---

⁸¹KOMİSYON, *Türk Ceza Kanunu (Tasarı)*, Ankara 1958, s.136.

geçiren veya mal edinen memur beş seneden on seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır ve hasıl olan zarar kendisine ödettirilir.

Eğer zarar fahiş ise cezanın üçte birine, pek fahiş ise yarısına kadar arttırılır.

Zarar hafif ise cezanın yarısına ve pek hafif ise üçte ikisine kadar indirilir.

Eğer vaki olan zarar zimmetin meydana çıkmasına müteakip derhal tamamen ödenirse cezanın üçte ikisine ve duruşmadan evvel tamamen ödenirse yarısına; hüküm verilmezden evvel tamamen ödenirse üçte birine kadar indirilir.

Cürmün mevzuu olan şey nerede ve kimde bulunursa bulunsun zaptedilerek sahibine iade olunur."

Bu tasarıyla, zimmetin konusunun para olması şart bulunmadığından "Zimmete para geçirme ve ihtilâs" olan fasıl başlığı "Zimmet ve ihtilâs" olarak değiştirilmiştir, böylece fasıl başlığındaki "para" kelimesi çıkarılmıştır. Bunun yanında suçun işlenmesiyle ortaya çıkan zararın çok aşırı veya çok önemsiz bulunması hallerinde ayrıca cezanın ağırlaştırılmasını ya da azaltılmasını temin eden hüküm vazedilmiştir.

Yürürlükteki 202. maddenin, zararının ödemiş olmasına ilişkin üçüncü fıkrasındaki "muhakeme edilmezden evvel" sözcüğünün yerine "duruşmadan evvel" sözcüğü getirilmekle, duruşmanın ne zaman başlanmış olduğu hususu

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunuyla belirtilmiş olduğundan, söz konusu hükmün uygulanma alanı daha açık bir şekilde tesbit edilmeye çalışılmıştır. Bundan başka zimmetin meydana çıkmasıyla birlikte derhal ve tamamen ödenerek zararın kapatılması hali de Devletçe meydana gelen zararın giderilmesini teşvik gayesiyle indirme sebebi olarak kabul edilmiş ve bu durum için, duruşmadan önce zararın tamamen ödenmesi halinde yapılacak indirim oranından daha fazla bir indirim kabul olunmuştur.

Ceza Kanunumuzun zimmet suçunu düzenleyen 202. maddesinin getirdiği değişiklikleri ve 1958 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısındaki durumu bu şekilde inceledikten sonra madde metninin bu günkü halini dikkate alarak bu suçun kanuni unsurunu şu şekilde sıralayabiliriz.

- Failin memur sıfatını haiz olması

- Bu memurun para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları;

- zimmetine geçirmesi veya

- mal edinmesi

- Zimmete geçirilen veya mal edinilen para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların

- memura tevdi olunması veya

- görevi sebebiyle koruma, denetleme veya sorumluluğu altında bulunması.

- Failde suç işleme kastının varlığı.

Kanuni unsur konusunda son olarak incelemek

istediğimiz husus ise 1987 yılında komisyonca hazırlığı tamamlanan Türk Ceza Kanunu Öntasarısındaki zimmet suçunun tanzinidir.

Komisyon tarafından hazırlanan metinde, yürürlükteki Ceza Kanunumuzun "*Devlet idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler*" başlığını taşıyan üçüncü babında ve 202. madde olarak düzenlediği zimmet suçu "*Kamu Hizmeti ve Görevilerine Karşı Suçlar*" başlıklı beşinci bölümde ve 357 madde numarasıyla düzenlenmiştir. Tasarı zimmet ve ihtilâsı ayrı ayrı maddeler yerine tek bir madde halinde 357. maddede ifade etmiştir. "*Zimmete para geçirme ve ihtilâs*" başlığı yerine "*Adi ve nitelikli zimmet*" Üst başlığını taşıyan bu maddeye göre⁸²:

"*Görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya sair malları zimmetine geçiren memura üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.*

Yukarıdaki fıkrada görülen cürüm, dairesini aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası veilir.

Zararın, takibat yapılmazdan evvel tanamiyle

---

⁸²KOMİSYON, *Türk Ceza Kanunu Öntasarısı*, Ankara 1987, s.163; KOMİSYON, *Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi*, Ankara 1987, s.226 vd.

ödenmiş olması halinde yukardaki fıkralarda yazılı cezaların yarısı, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise üçte biri indirilir.

Meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece ödettirilmesine re'sen hükmolunur."

Görüldüğü üzere 357. maddenin birinci fıkrası adi veya basit zimmet suçunu ifade etmekte, ikinci fıkrası ise yürürlükteki Ceza kanunumuzun 203. maddesinde ihtilâsen zimmet olarak belirttiği suç tipini cürmün nitelikli bir hali olarak tesbit etmiştir. Böylece uygulamada sıkça rastlandığı üzere, paranın bir kısmının ihtilâsen bir kısmının ise adi olarak zimmete geçirilmesi halinde, faslın iki suçtan dolayı içtima kuralları uygulanarak cezalandırılması şeklinde beliren adaletsizliğin ortadan kaldırılmış olacağı savunulmuştur⁸³.

Üçüncü fıkra ise zimmet suçunun işlenmiş olması sebebiyle meydana gelen zararın takibata başlamadan önce yani fail hakkında kamu davası açılmadan önce ödenmesi, giderilmesi halinde cezanın yarıya kadar indirileceği, esas mahkemesince hüküm verilmeden önce ödenmiş olması halinde ise cezanın üçte birinin indirileceği hükmü getirilmiştir.

Dördüncü fıkrada da ceza mahkemesinin zararın ödenmesine re'sen, herhangi bir talep olmasa dahi karar vereceği belirtilmiştir.

---

⁸³Bkz.: Öntasarı Gerekçesi, s.226.

Tasarıyla ayrıca zimmet suçuna ait hapis cezası azaltılmış, yürürlükteki Ceza Kanununa göre beş yıldan on yıla kadar olan ağır hapis cezası, üç yıldan sekizm yıla kadar hapis cezası şeklinde öngörülmüştür. Bir de yürürlükteki Ceza Kanunumuzun 227. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan müebbeden memuriyetten men cezasına tasarıda yer verilmiştir.

Komisyon tarafından hazırlanan bu öntasarı kamuoyuna sunulurak tartışmaya açılmıştır. Böylece öntasarı çeşitli sempozyum, kolokyum, konferans ve açık oturumlarda ve yazılan çeşitli makale ve raporlarda değerlendirilmiştir. Daha sonra ikinci bir komisyon kurulup bu değerlendirmeleri dikkate alarak öntasarıyı gözden geçirmiş ilkinе bağılı olarak yeniden bir metin hazırlamıştır. ikinci komisyon tarafından hazırlanan sonraki Türk Ceza Kanunu Öntasarısında, daha önce 357. maddede yer alan zimmet suçu 398. maddede zikredilmiştir⁸⁴. Söz konusu 398. madde daha önceki öntasarıdaki 357. maddenin tamamen aynı olarak kaleme alınmıştır. Fakat sadece birinci fıkrada "*sair malları*" ifadesi "*diğer malları*" olarak ve üçüncü fıkradaki "*takibat yapılmazdan evvel*" ifadeside "*kovuşturma yapılmazdan evvel*" şeklinde değiştirilmiştir.

---

⁸⁴KOMİSYON (II), *Türk Ceza Kanunu Öntasarısı*, Ankara 1989, s.143.

3. Fail ve Mağdur

a) Fail

Zimmet suçunun düzenlediği Türk Ceza kanununun 202. maddesinde, kendisine tevdi olunan veya görevi dolayısıyla koruma, denetleme veya sorumluluğu altında bulunan para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları zimmetine geçiren veya mal edinen memurdan bahsedilmektedir. Kanunun bu hükmünden açıkça anlaşılacağı üzere, zimmet suçunun faili ancak memur ya da memura benzetilen kimseler olabilmektedir⁸⁵. Ancak memur sıfatını haiz olmayan kimselerin zimmet suçuna iştirakleri mümkündür ve cürme iştirak ettikleri takdirde memurmuş gibi cezalandırılırlar⁸⁶. Fakat bu durumda cürme iştirak eden kimsenin, asli failin memur olğunu bilmesi ya da bilebilecek bir durumda olması gerekir.

Zimmet suçu mahiyeti açısından, esasta gerçek olmayan bir memur suçudur⁸⁷. Yani memur kabul edilmeyen bir

---

⁸⁵308 sayılı K.H.K. ile değişik, 233 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında K.H.K."`nin 42. maddesinde, Kamu İktisadi teşebbüslerinde ve bağlı ortaklıklarında çalışan sözleşmeli personeli, memura benzetilen kimselere örnek olarak gösterebiliriz. Yine 4792 sayılı "Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu" `nun 7. maddesi, kurumun memur ve hizmetlilerinin Türk Ceza Kanunu hükümlerinin uygulanmasında Devlet memuru sayılacaklarını belirtmiştir.

⁸⁶GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat, "Devlet İdaresine Karşı İşlenen Cürümler", Ad. Cer., 1943, Sy.7, s.552.

⁸⁷ÖNDER, s.102.

şahıs tarafından yahut memuriyet sıfatının gasbedilmesi suretiyle bu suçun işlenmesi halinde zimmet suçu teşekkül etmeyip, başka bir suç olan emniyeti suistimal suçu ya da dolandırıcılık veya mevsuf hırsızlık suçları ortaya çıkacaktır⁸⁸. Oysa gerçek memur suçlarından olmuş olsaydı memur olmayan bir şahıs tarafından bu fiilin işlenmesi halinde, sırf memur sıfatının mevcut olmaması sebebiyle herhangi bir suç oluşmayacaktı. Bu itibarla zimmet suçundaki memurluk sıfatı, emniyeti suistimal suçundaki hizmet unsurunu karşılamaktadır⁸⁹. O halde fail memur olduğu takdirde suç zimmet suçu olmakta, dolayısıyla da memur sıfatını taşımayan bir kimsenin bu suçu işlemesi ise mümkün olmamaktadır. İktisadi Devlet teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları ile bağlı müesese ve ortaklıklarında sözleşmeli personel dışında çalışan işçiler⁹⁰, kamu hizmetlileri prensip olarak bu suçun faili olamazlar⁹¹. Fakat zimmet suçunun vazediliş maksadı gözönünde tutularak bir

---

⁸⁸DONAY, s.28; CAN, s.290.

⁸⁹ÖNDER, s.102.

⁹⁰KOCALAR, Salih, "Zimmet Suçu", AD., 1989, Sy.2, s.103.

⁹¹Fakat Yargıtayımız bir kararında (5. C.D., 24.9.1980 2590-2970) kamu hizmeti görenlerin de bu suçun faili olabileceklerini, "T.C.K.'nın 279. maddesinin açıklığı karşısında, kamu hizmeti gören memurlar gibi, müstahdemler de, zimmet suçunun faili olabilirler" demek suretiyle ifade etmiştir (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.557).

kısım mevzuatta bu suçun faili olabilmek için memurluk sıfatının bulunması şartının aranmadığını da müşahade etmekteyiz⁸²⁻⁸³.

Ceza kanunumuz açısından kimlerin memur olarak kabul edildiğini daha önce incelemiş olduğumuzdan buradan yeniden tekrarlama yerine ilgili kısma atıf yapmakla yetineceğiz⁸⁴.

Failin memur olması gerektiğini belirttikten sonra, memurluk sıfatının failde hangi anda bulunması gerektiği hususunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu durum Ceza kanunumuzun 280. maddesinde açıklanmıştır. T.C.K.'nin 280. maddesine göre:

"Memuriyet sıfatı kanuna göre cürmü teşkil eden anasırdan veya cürmün esbabı müşeddidesinden addolunduğu yerlerde memurdan bu sıfatın zail olmuş bulunması veya

⁸²23. Teşrinisani. 1331 tarihli Cem'i İnanat Nizamnamesinin 1. ve 10. maddelerine göre, umumî veya mahallî menfaatler, belediyeler, donanma, kızılây ve benzeri kamu faydasına yönelik faaliyet gösteren derneklerin paraları ve malları Devlet malı olarak kabul edilip, bunları zimmetine geçiren fail memur olmasa dahi fiili zimmet suçu olarak kabul edilmektedir.

⁸³Yargıtay 6. C.D.'nin 30.12.1961 tarih, E.4491, K.4506 sayılı kararında bu husus belirtilerek, Çocuk Esirgeme Kurumuna ait olup yardım suretiyle toplanılan paraları zimmetine geçiren failin sıfatı memur olmasa da Cem'i İnanat Nizamnamesinin 10. maddesi uyarınca fiil emniyeti suistimal değil zimmet suçunu oluşturur, denilmiştir (YAŞAR, s.811).

⁸⁴Bkz. I. Bölüm, s.4-23.

cürmün vukuu esnasında vazifesini ifa halinde bulunmaması bu kaidenin tatbikine mani değildir."

Yani, memurluk sıfatı bir suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı sebebini oluşturursa, failin suçu işledikten sonra, memurluk sıfatını kaybetmiş olması veya suçu işlediği sırada görevini yerine getiriyor olmaması, memurluk sıfatına ilişkin hükümlerin uygulanmasına mani olmamakta, memurluk sıfatı dikkate alınmaktadır. Bir misalle açıklayacak olursak, memurken yerine getirdiği bir görev sebebiyle, emekli olduğu bir sırada hakarete maruz kalan şahıs memur gibi değerlendirilecek ve faile memura hakaret cezası verilecektir. Memur iken işlediği bir suçun emekliye ayrılmasından veya o görevden ayrılmasından sonra ortaya çıkması halinde de durum değişmeyecek, memur gibi cezalandırılacaktır.

Fakat maddenin bu soyut ve mutlak şekliyle uygulanmasının imkanı yoktur. Bir defa işlenen suçun memuriyet görevi ile bir ilgisinin bulunması şarttır. Bu şarttan başka 280. maddenin uygulanması, yani memuriyet sıfatı bir ağırlaştırıcı sebep ya da unsur olmakla beraber suçun işlenmesi esnasında memuriyet sıfatının kalkmış olmasını veya memurun görevi esnasında bulunmamış olmasını dikkate almak için, suçun mahiyetinin de buna müsait olmaması gerekir. Diğer bir ifadeyle, gerek memur aleyhine ve gerekse memur tarafından işlenen suçun niteliği, suç teşkil eden fiilin işlenmesi sırasında memurun görevini

görmekte olmasını veya memuriyet sıfatına sahip bulunmasını mecburi kılmamalıdır⁶⁵.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere memuriyet sıfatının unsur veya ağırlaştırıcı sebep olduğu suçların işlenmesi anında görevli halde bulunmamak ya da memurluk sıfatını kaybetmiş olmak durumlarının önemli olmaması için iki şartın varlığı aranacaktır; bunlardan ilki, suçun memuriyet görevi ile ilgili olması, diğeri ise suçun niteliği itibariyle söz konusu hallerde de işlenmesine imkan bulunmasıdır.

işte bu şartları inceleme konumuz olan zimmet suçundan arayacak olursak;

1. Zimmet suçu memuriyet görevi ile ilgili bir suçtur.
2. Zimmet suçu görevli halde olmadan da işlenebilir.

Bunu kısaca belirtmek gerekirse, zimmet suçunun işlenmesi sırasında failin memuriyet sıfatına sahip olması zorunlu olup görevli halde bulunması şart değildir. Bu itibarla Ceza Kanunumuzun 280. maddesi bu suç için uygulama imkanına sahiptir.

Bu konuda akla gelen bir soru da yabancı uyruklu kimseler zimmet suçunun faili olabilirler mi?

Türk Ceza Kanununun 3. maddesi, Türkiye'de suç işleyen kimsenin Türk kanunlarına göre cezalandırılacağını belirtmiştir. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti Devleti

---

⁶⁵GÜRELLİ, s.64.

hudutları dahilinde işlenen suçların takibi ve faillerinin cezalandırılması açısından Türk vatandaşı ile yabancı uyruklu bir kimse arasında bir fark yoktur. Fakat zimmet suçunda, failin sıfatı kurucu unsur olması sebebiyle memur sıfatının mevcut olup olmaması hali önem arz etmekte ve bu sıfat mevcut değil ise suçun vasfında da değişme görülmektedir. Mesela suç artık zimmet değil emniyeti suistimal suçu olmaktadır. 14 Temmuz 1965 tarih ve 657 sayılı "Devlet Memurları Kanunu" nun 43. maddesinin A bendinde, memur olabilmek için Türk vatandaşı olmak şartı aranmaktadır. Kanunun bu hükmüne göre yabancıların memur sıfatına sahip olmaları, dolayısıyla zimmet suçunun faili olmaları mümkün görülmemektedir. Fakat yine 657. sayılı kanunun, 4. maddesinin B bendinde "...yabancı uyrukluların;...sözleşme ile istihdamları caizdir" denilmektedir. 308 sayılı K.H.K. ile değişik 233 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" nin 42. maddesinde de zikredilen bu sözleşmeli personel, aynı K.H.K. nin 47. maddesinin 1/b bendine göre, teşebbüslerin, müesseselerin bağlı ortaklıkların paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı işledikleri suçlardan dolayı T.C.K. nin 2. kitabının üçüncü babındaki (ki zimmet suçu bu babın ilk suçunu teşkil etmektedir) ve altıncı babındaki hükümler uyarınca cezalandırılacaklardır. O halde yabancı uyruklu

olup, sözleşmeli personel statüsünde istihdam edilen kimseler, memura benzetilen kimseler arasında yer alırlar. Bu itibarla yabancı uyruklu kimseler, 657 sayılı kanunun 4/B maddesi anlamında sözleşmeyle istihdam edildikleri durumlarda, zimmet suçunu işleyecek olurlar ise kurucu unsur olan memuriyet sıfatı, 233 sayılı K.H.K.'nin 42. ve 47/1.b maddelerine göre mevcut olmuş olup zimmet suçunun faili olabileceklerdir⁸⁶. Böylece T.C.K.'nin 3. maddesi uyarınca zimmet suçunun faili olarak cezalandırılacaklardır.

b. Mağdur

Mağdur, herhangi bir fiili suç olarak tesbit etmekle, o fiilin ihlal edebileceği ve neticede korunmak istenilen menfaatin sahibi olan kişi ya da varlıktır⁸⁷. Zimmet suçu Ceza Kanunumuzun "*Devlet idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler*" babında düzenlenmiştir. Bu babın ve zimmet suçunun himaye konusunun ise Devletin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının normal fonksiyonel faaliyetlerinin ve kamu idaresi prestijinin hukuka aykırı olarak ihlali ve dolayısıyla fertlerde mevcut olan, Devlet idaresine karşı olan güvenin devamı olduğunu daha önce ifade etmiştik⁸⁸.

⁸⁶Aksi görüş için bkz.: GÜZÜBÜYÜK, (Devlet idaresi), s.253. Fakat Sayın Gözübüyük ilgili görüşünü 657 sayılı kanunu değil, mülga 788 sayılı Memurlar Kanunu hükümlerine istinaden ileri sürmüştür.

⁸⁷GÜRELLİ, s.48.

⁸⁸Bkz. s. 29-33.

Kanunumuz zimmet suçunda, zimmet konusu para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların Devlete ya da özel şahıslara ait olması hususunda herhangi bir ayrıma yer vermemiştir⁹⁹. Yani bu değerler ister Devlete ait olsun isterse özel şahıslara, zimmet suçu, mer'î Ceza Kanunumuzun hükümlerine göre teşekkül edecektir. O halde burada konuyu, mağdur açısından değerlendirirken, iki şekilde ele alıp incelemek gerekir.

Birincisi, zimmete konu para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların Devlete ait olması halidir. Bu durumda mağdur hiç şüphesiz Devlet idaresidir. Çünkü hem korunmak istenilen hukuki menfaatin sahibi, hem de suç konusu değerlerin sahibi Devlettir. Tabi ki burada Devlet idaresi kavramına, Devlet tüzel kişiliğinin yanında bütün kamu kurum ve kuruluşlarını da dahil etmekteyiz.

ikinci hal ise, zimmet suçunun konusunu teşkil eden değerlerin özel şahıslara ait olmasıdır. Burada ilk etapta mağdur, söz konusu değerlerin sahibi olan özel şahıslarmış gibi görünmektedir. Hatta bir takım italyan yazarlar özel şahısları da mağdur olarak kabul etmektedirler¹⁰⁰. Bu yazarlara göre memurun suç teşkil eden fiili özel şahıslara zarar vermiş ise, bu şahısların da Devlet idaresi yanında ve onlarla birlikte mağdur olarak

---

⁹⁹KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.2.

¹⁰⁰GÜRELLİ, s.75.

kabul edilmesi gerekir.

Kanaatimizce bu gibi hallerde özel şahısları mağdur olarak kabul etmeye imkan yoktur. Çünkü zimmet suçunun ihdası ile korunmak istenilen hukuki menfaat, zimmete konu şeylerin mülkiyeti değildir. Şayet mülkiyet olsa idi zimmet suçu "*Devlet idaresi Aleyhine Cürümler*" babında değil "*Mal Aleyhine Cürümler*" babında tanzim edilmesi gerekir ve böylece özel şahıslar da mağdur olarak kabul edilebileceklerdi. Fakat burada himaye edilen hukuki menfaat, kısaca Devlet idaresine karşı olan güvenin devamıdır. Konumuzun başında da mağduru tarif ederken korunmak istenilen hukuki menfaatin sahibidir demiştik. Bu itibarla zimmet suçunda, suç konusu değerler ister Devlete ait olsun ister özel şahıslara olsun mağdur, bu tür fiilleri cezalandırmak suretiyle korunmak istenen menfaatin sahibi konumunda bulunan Devlet idaresidir. Durum böyle olunca memurun işleniş olduğu zimmet suçundan dolayı doğrudan doğruya zarar görmüş olan özel şahıslar da söz konusu ise, bunlar ancak suçtan zarar gören kimseler, yani mutazarrır durumundadır.

4. Suçun Konusu

Üzerinde suç kabul edilen fiilin işlendiği insan, hayvan veya eşyayı suçun konusu olarak kabul etmekteyiz¹⁰¹. Zimmet suçunun konusu ise T.C.K. 202. madde metninden

---

¹⁰¹GURELLİ, s.48.

anlaşıldığı üzere; kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafaza, murakabe veya mesuliyeti altında bulunan:

- para veya,
- para hükmündeki evrak ve senetler veya,
- sair mallardır.

Suçun konusunu bu şekilde tesbit ettikten sonra bunların ne manaya geldiklerini ve neleri ihtiva ettiklerini tek tek incelemeye geçebiliriz.

a. Para

Para kelimesi iktisatta, satın alınan malların bedellerini ve borçları ödemede kullanılan ve genel olarak kabul edilen ve elden ele geçen şeydir. Hukukta ise, her türlü hukuki kıymetlere değer biçmek üzere iş münasebetlerinde kullanılan madeni ya da kağıt şeklindeki menkul şeylerdir ki bunlar genel olarak mübadele ve ödeme aracıdırlar¹⁰². Eşyanın kıymetini ölçen bir kriter olan ve milli ve milletlerarası mübadele vasıtası olan para madeni ve kağıt olabilir. Para ister kağıt olsun, ister maden olsun misli bir eşyadır.

Kanunun icabı olarak memlekette tedavül eden milli paralarla, yabancı ülkelerde, kanunlarına göre tedavül eden paralar zimmet suçunda "para" kavramına girip¹⁰³, zimmetin

---

¹⁰²KULAN, s.213.

¹⁰³ÖNDER, s.104.

konusunu teşkil eder. Türk Ceza kanununun 136. maddesi milli ve yabancı paralara aynı anlam vermekte ve aynı derecede korunmaktadır. 202. maddede söz konusu olan para kavramına hem madeni hem de kağıt paralar dahildir. Fakat daha önceleri tedavüle konulmuş olup sonradan usulüne uygun olarak tedavülden kaldırılmış olan, bu gün artık geçer akçe niteliğinde olmayan eski paralar, para olarak kabul edilemez. Bunlar ancak şartları mevcut ise sair mallar kategorisine girer¹⁰⁴.

Bu konuda tartışma konusu olan şey; milli ziynet altınlarının para kavramına dahil olup olmadığı hususudur. Kanaatimizce bir kısım yazarların¹⁰⁵ iddialarının aksine milli ziynet altınları para kavramına girmeyip sair mallar olarak mütala edilmeleri gerekmektedir.

Ayrıca "para" kavramının maddede belirtilmesi kanaatimizce son derece yerindedir. Çünkü, her ne kadar para da menkul olmasına karşılık kendine has, (sui-generis) bir kavramdır ve bu bakımdan da diğer mallardan ayrı olarak bahsedilmesi çok doğrudur.

---

¹⁰⁴DONAY, s.39.

¹⁰⁵EREM, Faruk, *Devlet idaresi ve Anne Nizanı Aleyhine İşlenen Cürümler*, Ankara 1959, s.1; TOROSLU, Nevzat, *Ceza Hukuku*, Ankara 1988, s.246; BAYYURDOĞLU, Cengiz, "Zimmet ve ihtilas Suçları Üzerine Bir inceleme", *T.İ.D.* 1972, Sy.338, s.41; Hatta Sayın Ogel daha da ileri giderek para kavramı içine T.C.K. 331. maddede sayılan sair amme itibarına müztenit senetleri de dahil etmektedir. Bkz.: OĞEL, (Devlet idaresi), s.917; OĞEL, (Memur-Zimmet), s.92.

b. Para Hükümündeki Evrak ve Senetler

Para hükümündeki evrak ve senetler kavramı mehz italyan kanununda mevcut değildir¹⁰⁶. Türk Ceza kanununun 331. maddesine göre, itibari anme kağıtları para gibidir. Bu hüküm çerçevesinde polıçe, çek, bono gibi itibari anme kağıtları zimmete konu olabilirler. Fakat kanunda belirtilen şekil şartlarına uyulmadığı için kambiyo senedi vasfını kaybeden polıçe, çek ve bonolar adi senet niteliğinde olacaklarından, kanaatimizce artık bunlar para hükümündeki evrak ve senetler olarak kabul edilmezler¹⁰⁷. Ceza kanunumuzun 331. maddesinin ikinci cümlesine göre, "itibari anme kağıtları tabiriyle kanunen para gibi tedavül edenlerden başka hükümetler tarafından ihraç edilmiş hamile muharrer senetler ve kuponlar ve haiz oldukları mezuniyete binaen müesseseler tarafından ihraç edilmiş olup ta kanunen

¹⁰⁶Mehaz italyan Ceza Kanununun 168. maddesi zimmetin hangi eşya üzerinde meydana gelebileceğini göstermektedir. Bunlar da para veya diğer menkul eşyadır. 263. madde gereğince hükümet evrakı nakdiyesi, para ile eşit kabul edilmelidir. 1874 tarihli Layihadan evvel bütün kanunlarda senetlerden ve evraktan bahsediliyordu. Fakat zimmette temettü kastının varlığı şart olduğu halde evrak ve senetlerin aşırılmasında başka bir kasıt dahi mevcut olabilmesi ihtimal dahilinde olduğundan evrak ve senetlerin aşırılması, müstakil bir cürüm olarak cezalandırılmıştır. Bkz.: MAJNO, Ceza Kanunu Şerhi, C.2, Ankara 1978, s.164-169, no.906.

¹⁰⁷Mesela; Türk Ticaret Kanununun 692. maddesinin 5. bendinde gösterildiği gibi bir senedin çek niteliğine sahip olabilmesi için diğer şartlarla birlikte "keşide gününü ve yerini" ihtiva etmesi gerekir. Üzerinde keşide günü ve yeri mevcut olmayan çek adi senet hükümünde olup, itibarı anme kağıdı değildir.

tedavül etmekte bulunan diğer bütün evrak ve senetler" para hükmündedir. Böylece hükümetin çıkardığı tahviller, bunların kuponları, çeşitli müesseseler tarafından çıkarılan hisse senetleri, para gibi kağıtlar olarak kabul edilip zimmete konu olabilirler. Ceza kanununun 331. maddesinde her ne kadar hükümet tarafından çıkarılan hamile muharrer senetler deniliyorsa da, kanaatimizce bu senetler hamile olmasa dahi zimmete konu olabilirler¹⁰⁸. Mesela, bir kimse ciro etmiş olduğu emre yazılı bonoyu, bankaya tahsil işlemi için tevdi etse ve banka memuru bu bonoyu zimmete geçirip kullansa, zimmet suçunu işlemiş olacaktır.

Sayın Erem, bir bedeli temsil eden varakaların da (bilet gibi) para hükmünde olduğunu belirtmektedir. Bu görüşüne kuvvet kazandırma maksadıyla da İtalyan Temyiz Mahkemesinin, kullanılmış bilet satan tren memurunun zimmet suçundan mahkumiyetine dair hükmünü zikretmektedir¹⁰⁹. Kanaatimizce kullanılmış biletin para hükmündeki evrak ve senetlerden sayılması Türk Ceza Kanunumuzun hükümlerine göre mümkün değildir. İtalyan Yargıtayının kullanılmış bilet satan memuru zimmet suçundan mahkum etmesinin sebebi, biraz önce de belirttiğimiz gibi İtalyan Ceza Kanununda, para hükmündeki evrak ve senetler tabirinin mevcut olmayıp, sadece "*para ve diğer menkul şeyler*" ifadesinin yer

---

¹⁰⁸DONAY, s.40.

¹⁰⁹EREM, (zimmet-ihtilas), s.38.

almasıdır¹¹⁰.

Bir memurun, sadece, eli altında bulunan senetleri veya başka önemli kağıtları aşırması halinde ise fail, zimmet suçundan değil T.C.K.'nın 275. maddesi uyarınca hükümetin muhafazasında bulunan eşyayı çalmak suçundan cezalandırılması gerekecektir. Her ne kadar evrak vesaik çalınmasında, zimmet suçuna benzeyen bir taraf varsa da zimmet suçunun esas vasfı "*kazanç gayesi*" 'nde toplanır ve zarar da mamelek zararı olma özelliği hakindedir. Yani bu iki suç birbirinden ayıran şey manevi unsur yani kasıttır¹¹¹.

c. Sair Mallar

Sair mallar tabiriyle anlatılmak istenilen şey, bu kavramın genel ve geniş kapsamlı bir manası olması sebebiyle, memura görevi icabı olarak koruması için tevdi edilmiş bulunan her türlü eşyadır¹¹². Fakat buradaki her türlü eşya, menkul eşya olup gayri menkul eşyalar zimmet suçunun konusu olamazlar¹¹³. Gayri menkul eşyalar zimmete

¹¹⁰DONAY, s.40.

¹¹¹GÖZÜGÜYK, Abdullah Pulat, *Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, C.3, Ankara 1980, s.9; EREM, (Devlet idaresi), s.2.

¹¹²KORKUT, Ekrem, "Zimmet ve ihtilas", *İst. Bar.Mec.* 1941, C.XV, Sy.6, s.335; ÇELİKKAYA, İlhan, "Zimmete Para Geçirme ve ihtilas Suçlarıyla, Rüşvet, İrtikap, Görev Suistimali Suçları Üzerine Tetkikler", *İl. ve Bel.* 1965, Sy.234, s.155.

¹¹³BAYRAMOĞLU, s.38; KOCALAR, s.104; ÜNDER, s.104. Aksi kanaat için bkz.: KULAN, s.214. Kulan gayri menkulleri de (tarla, apartman gibi) zimmet suçuna kanu sair mallar olarak kabul etmiştir.

konu olamamalarına karşılık, bunların semereleri üzerinde zimmet suçu işlenebilir¹¹⁴.

Malın misli ya da gayri misli olmasının da suçun teşekkülü açısından herhangi bir önemi yoktur¹¹⁵. Mülkiyet konusu olabilen mal maddi nitelikte olabileceği gibi, kanunun mal olarak kabul ettiği telif hakkı, ihtira beratı, alacak, icat gibi şeyler de zimmet suçunun konusunu teşkil ederler¹¹⁶. Sair mallardan bahsettiğimiz zaman bunların herhangi bir iktisadi değere de sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü hiç bir değeri olmayan şeyin zimmete konu olması durumunda ortada hukuken korumayı gerektirecek herhangi bir menfaat mevcut değildir. Buradaki söz konusu değer, kişi tarafından maldan beklenen faydadır¹¹⁷. Fakat buradaki değer sadece iktisadi bir değer olarak dikkate alınmamalıdır. Belirli bir kimseye veya herkese göre makul bir şekilde temin edeceği fayda gözönünde tutulmalıdır. Mesela, kullanılmayan Devlet eşyası veya posta ile gönderilen kıymetsiz nünuneler, Devlet tarafından şeklen kıymetsiz olarak kabul edilmesine rağmen, suçun oluşmasına

---

¹¹⁴ÜGEL, (*Devlet idaresi*), s.917.

¹¹⁵DONAY, s.41.

¹¹⁶ÖNDER, s.104; KULAN, s.214.

¹¹⁷ÇAĞLAYAN, H.Muhtar, "*Zimmet ve ihtilas Cürümleri*", T.i.D. 1957, Sy.247, s.38.

sebebiyet verirler¹¹⁸. Burada bir soru akla gelmektedir. Acaba mektupların P.T.T. memuru tarafından alınması durumunda bu mektuplar zimmete konu olabilecekler midir? Kanaatinizce bu mektupların iptal edilmiş pullarının bir değer ifade etmesi, bu olayda zimmet suçunun varlığının kabulünü gerektirir. Hatta görevlinin pulları çıkarıp yerine iptal edilmiş pul koyması halinde de suç teşekkül etmiştir. Çünkü burada mektubun tevdi o pulun da tevdiini gerektirmektedir¹¹⁹.

Buraya kadar saydığımız özelliklerin dışında zimmet konusu şeyin herhalde nitelik itibariyle bir mal olması gerekmektedir. Halihazır durumu itibariyle mal kabul edilemeyecek bir şeyin zimmete geçirilmiş olması düşünülemez. Mesela; iskelet satan bir mezarlık memuru zimmet suçundan değil, ölü kemiklerini alma suçundan (T.C.K. mad. 178) dolayı yargılanacak ve bu suç hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Diğer taraftan evrak deposuna kaldırılmış eski dosyalardaki kağıtları satan memur, bu dosyalar kendisine ne derece kayden tevdi ve teslim edilmiş olursa olsun yine de zimmet suçundan cezalandırılmayacaktır¹²⁰. Ekonomik değeri olan tabii kuvvetler, mesela

---

¹¹⁸OGEL, (Memur-Zimmet), s.93.

¹¹⁹DONAY, s.41.

¹²⁰BAYYURDOĞLU, s.41-42; EREM, Faruk-TOROSLU, Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 1989, s.148.

elektrik enerjisi ve buna benzer diğer enerjiler de zimmet suçunun konusunu teşkil ederler¹²¹.

5. Zimmet Suçunda Aidiyet

a. Suç Konusunun Aidiyeti

Ceza kanunumuz zimmet suçunu düzenlerken, zimmete konu olan şeylerin Devlete ya da fertlere ait olması bakımından herhangi bir ayırım yapmamıştır¹²². O halde fail tarafından zimmete geçirilen para veya para hükmündeki evrak ve senetler veya sair malların Devlete aidiyeti şart olmayıp fertlere de ait olabilir¹²³.

¹²¹ÖNDER, s.104; DONAY, s.41.

¹²²Nitekim Yargıtayın da içtihatları müstekar olarak bu yöndedir. Örnek olarak: Y.C.G.K.'nın 24.12.1984 tarih, E.5/156, K.464 sayılı, Jandarma Karakol Komutanlığı yapmakta olan sanığın, görev hudutları içinde meydana gelen bir trafik kazasında, hasar gören araçları karakola götürdükten sonra, bu araçlardan birinin ön iki lastiğini söktürüp kendi aracına takmasının zimmet suçunu oluşturacağına, zimmete geçirilen şeylerin Devlete veya kişilere ait olması arasında bir fark bulunmadığına dair kararını belirtebiliriz. (MALKOÇ, ismail-MALKOÇ, Aytaç, Memurlar ve Suçlar-Memurlar ve Kamu Görevlilerinin Hukuki Sorumlulukları, Ankara 1988, s.341).

¹²³Aksi kanaat için bkz.: ERKÜN, Ali Şevket, "Zimmet Suçu Üzerinde Bir İnceleme", Ad. Cer. 1939, Sy.2, s.283-284 Erkün, Ceza kanunumuzun 202., 203. ve 204. maddelerini Devlet idaresi aleyhine suçlar faslında yer aldığını ve birinin diğerini tamamladığını, bu sebeple bunların bir bütün teşkil ettiğini ve bu suçların müşterek vasfının Devlet malına el uzatmaktan ibaret olduğunu, bu itibarla zimmet suçunun birinci unsurunun zimmet konusu şeyin Devletin malı olması gerektiğini savunur. Bu fikirlerini de 202. maddede yer alan "zarar tazmin ettirilir" hükmüne dayanarak açıklar. İleri sürdüğü bu görüşe kuvvet kazandırmak üzere, 1. C.D.'nin 17.9.1936 tarih ve E.1286, K.3852 sayılı kararını belirtir. Bu kararda ise "Bekçi için toplanan paralar Devlete ait olmadığından zimmet ve ihtilas vasfı verilerek ceza tayini doğru değildir" denilmektedir.

Kanunumuz zimmet konusunun aidiyeti hususunda ayırım yapmamamasına karşılık, yeni İtalyan Ceza Kanununda bu ayırım yapılmış, 314. maddede Devlet idaresine ait değerlerin, 315. maddesinde de Devlet idaresine ait olmayan değerlerin zimmetinden bahsedilmiştir. İtalyan Ceza Kanununun 314. maddesinde "*Amme vazifesi ifa eden veya amme hizmeti sebebiyle tasarruf ettikleri amme idare ait para veya sair menkul şeyleri kendi veya başkaları menfaatine zimmetine geçirir veya mal edinirse...*" denilmektedir. 315. maddede de "*Amme vazifesi ifa eden veya amme hizmeti gören veya hizmet sebebiyle tasarruf ettikleri amme idaresine ait olmayan para veya sair menkul şeyleri kendi veya başkası menfaatine zimmetine geçirir veya mal edinirse...¹²⁴*" denilerek zimmet konusunun aidiyeti hususu açıklanmaktadır.

Zimmete konu şeylerin Devlete ya da ferde ait olmasının suçun teşekkülünde önemli olmamasının sebebini kanunun bu hükmüyle korunmak istenilen hukuki menfaatte aranması gerekir. Daha önce de belirttiğimiz üzere bu hükümle korunan menfaat malın mülkiyeti değildir. Şayet öyle olmuş olsaydı bu hüküm Devlet idaresi aleyhine işlenen suçlar kısmında değil mal aleyhine işlenen suçlar kısmında yer alması gerekirdi. Burada göz önüne alınan menfaat fertler tarafından memura karşı duyulan güvenin devamındaki toplum menfaatini korumaktır. Böylece memura görevi gereğince,

---

¹²⁴OGEL, (Memur-Zimmet), s.91.

zimmet suçuna konu olabilecek değerler teslim edildiği andan itibaren korunması gereken, ilgili malın mülkiyeti değil, memura, dolayısıyla Devlete duyulan güvendir. Hatta memura tevdi edilen mal lukata dahi olabilir. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtayımız da bir kararında polis memurunun, lukata olarak kendisine teslim edilen eşyayı zimmetine geçirmesi halinde bu suçun meydana geleceğini çok yerinde olarak ifade etmiştir¹²⁵. Fakat durum böyle iken ceza kanunumuzun 204. maddesi zimmet suçunu Devlet mallarıyla sınırlar gözükmektedir.

b. Menfaatin Aidiyeti

Zimmet suçunun işlenmesiyle elde edilecek menfaatin mutlaka faile ait olması da bir şart olarak kabul edilmemektedir. Yeni İtalyan Ceza kanunu 314. ve 315. maddelerinde başkası menfaatine zimmet suçunun işlenebileceği belirtilmektedir. Ceza kanunumuzun 202. maddesinde bu şekilde bir açıklık bulunmamakla birlikte gerek doktrinde gerekse tatbikatta üçüncü kişi lehine de zimmet failinin işlenebileceği ittifakla kabul edilmektedir. Nitekim bu konuyla ilgili olarak yargıtayımız bir kararında "*zimmet suçunun teşekkülü için vazifesi dolayısıyla muhafazası altında bulunan bir parayı failin kendi menfaatine tasarruf etmesi şart olmayıp, başkalarının*

¹²⁵1. C.D.'nin, 15.12.1943 tarih, E.2795, K.2951 sayılı kararı (ÖNDER, s.105).

menfaatine hizmet etmesi halinde de suçun teşekkül edeceği" ni belirtmiştir¹²⁶. Diğer bir kararında ise "zimmete para geçirmek suçunun teşekkülünde esas olan haksız intifa kastının behemahal failin menfaatine vukuu icap etmeyip üçüncü şahıslar menfaatine vukuu halinde de teşekkül edecektir" demiştir¹²⁷.

6. Tevdi - Muhafaza, Murakabe veya Mesuliyeti Altında Bulunma

T.C.K.'nin 202. maddesi suça konu olan şeylerin menura "tevdi olunması" veya "muhafaza, murakabe veya mesuliyeti altında bulunması" gerektiğine işaret eder. Şimdi bu kavramları sırasıyla incelemeye geçebiliriz.

a. Tevdi

Arapça bir kelime olan tevdi verme bırakma, ödünç verme manalarına gelmektedir. Tevdi mehzaz İtalyan kanununda bulunmayan bir husustur. Mehzaz İtalyan kanunu "Devlet memurlarından her kim; vazife dolayısıyla tahsil ettiği veya idare ve muhafazası altında bulundurduğu...¹²⁸" denilmekle tevdi kavramının yerine tahsil etme tabirine yer

¹²⁶5. C.D., 21.1.1949 tarih, E.948/3164, K.182 (KOŞOĞLU, Cemal, Haşiyeli Türk Ceza Kanunu, İstanbul 1955, s.217).

¹²⁷5. C.D., 7.11.1952 tarih, E.2944, K.2984 (KOŞOĞLU, s.218).

¹²⁸HAJNO, C.2, s.164.

vermiştir.

aa. Tevdiin Mahiyeti

Tevdiin mahiyetini belirlerken, tevdi kavramını geniş olarak yorumlamak ve objektif nitelikte bir anlam vermek gerekmektedir. Yani tevdiin failin memurluk sıfatı dolayısıyla kanun tarafından kendisine verilmiş bir yetkiye dayanılarak yapılmış olması lazımdır¹²⁹. Bunun daraltıcı yorumla değerlendirilip anlam verilmesi doğru değildir. Resmın teslim ve tesellüm muamelesinin mevcut olmaması tevdiin de mevcut olmadığı anlamına gelmez. Bu itibarla bir maldan resmen, sorunlu olan memurdan başka bir memurun da sözkonusu malı zimmetine geçirmesi mümkündür. Resmi dairelerde bulunan eşyalar, mesela mefruşat, her türlü demirbaş, kitaplar, kanun külliyatı, hizmetin yerine getirilmesinde gerekli olan diğer şeyler genellikle belirli bir şahsın, ki bu ayniyat memurudur, sorumluluğu altındadır. Fakat bu eşyaların ayniyat memuru gibi belirli bir şahsın sorumluluğu altında bırakılması diğer memurların zimmetine mani olmaz. Çünkü resmi dairelerde, memurun kullanma yetkisine sahip olduğu şeylerin kendisine tevdi edilmemiş olduğunu iddia etmesi mümkün değildir. BU konuda ölçü memurun görevi dolayısıyla mala zilyed olup olmadığı, olmalıdır. Bu mallara zilyed olan her memura mal tevdi

---

¹²⁹KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.5.

edilmiş kabul edilmelidir¹³⁰⁻¹³¹.

Tevdi kavramının dar yorumlanmaması lazım dedik, ama bununla birlikte zimmet konusu mal ile fail arasında her halde tevdi, muhafaza murakabe ve mesuliyet dahilinde kabul edilebilecek bir ilişkinin bir bağın varlığı da şarttır. Mal ile fail arasında böylesine bir ilişki, bağ yok ise fail artık zimmet suçunu değil, T.C.K. madde 149/b.1'de ifade edilen mevsuf hırsızlık veya olayın şartlarına göre başka bir suçu işlemiş olacaktır. Bu şartın varlığına dikkat edilmeyecek olursa fail, vazifesi dolayısıyla zilyed olmadığı bir malı alması halinde zimmet suçundan dolayı cezalandırılacaktır¹³² ki, bunun adalet hisleriyle bağdaşması mümkün değildir. Demek ki tevdi kavramını bir taraftan resmi bir muamele ile tevdi kabul etmeyerek geniş olarak yorumlayacak, diğer taraftan da vazife dolayısıyla zilyed olmasını arayarak bunu sınırlandıracağız.

---

¹³⁰EREM, Faruk, "Zimmet Cürmünde Tevdi Unsuru", AD. 1958, Sy.7-8, s.431.

¹³¹Nitekim Yargıtay 5. C.D., 16.3.1982 tarih, E.485, K.791 sayılı kararında, "Resmi dairelerdeki eşyalar sanığa resmen tevdi edilmemiş ise de; sanık sözü edilen malzemelere zilyed bulunduğuna göre, mallar kendisine verilmiş (tevdi edilmiş) sayılır" demektedir (ÖNDER, s.106)

¹³²EREM-TOROSLU, s.150.

bb. Tevdiin Sınırı

Memura görevi sebebiyle tevdi edilmiş olan ne ise ancak onun zimmete geçirilmesi mümkündür. Tevdi genel ya da özel olabilir. Genel tevdide tevdi edilen bütün mallardan sorumluluk söz konusu olur. Özel tevdide ise, sadece özel olarak tevdi edilen şeylerden sorumluluk mevcuttur ve özel olarak tevdi edilen bölüm zimmete konu olabilir. Bir bütünün kısımlarının da tevdi mümkündür. Bu halde ise zimmete geçirilecek şey sadece bütüne ait tevdi edilen kısımdır¹³³.

Bu konuyla ilgili olarak sayın Erem, posta nizamlarına aykırı olarak içine para konulmuş zarfı açarak içindeki parayı alan posta memurunun zimmet suçundan cezalandırılmasının mümkün olamayacağını, memurun bu tür bir fiilinin, zarf posta memuruna tevdi edilmiş olmasına rağmen hırsızlık suçunu teşkil edeceğini ifade eder. Bu oknuda bazı İtalyan yazarların ve İtalyan Temyiz Mahkemesinin aksi kanaatte olduğunu kaydeder¹³⁴. Bu husus hakkında Alman Temyiz Mahkemesinin görüşü de sayın Erem'in aksinedir. Alman Temyiz Mahkemesi bir muhafaza içindeki şeyin de, tevdi veya daha uygun bir deyimle muhafaza edilme kavramı içinde düşünülüp değerlendirilmesi gerektiğini

¹³³DONAY, s.38.

¹³⁴EREM, (Tevdi) s.432.

belirtir¹³⁵. Kanaatimizce de posta memurunun kendisine tevdi edilen zarfın içindeki, posta nizamlarına aykırı surette konulmuş olan parayı almış olması hırsızlık suçunu değil zimmet suçunu oluşturur. Çünkü para her ne kadar zarfın içinde olsa da bu zarf ve içindeki şeyler memurun vazifesi sebebiyle muhafaza ve mesuliyeti altında bulunmaktadır. Durum böyle olunca 202. maddede belirtildiği gibi memur vazifesi sebebiyle muhafaza ve sorumluluğu dahilindeki şeyi almakla zimmetine geçirmiş ve suç teşekkül etmiştir. Böylece memurun zimmet suçu yerine hırsızlık suçundan cezalandırılması bizce uygun görülmektedir.

aaa. Vazife Dolayısıyla Tevdi

Ceza Kanunumuzun 202. maddesinde çok sarıh bir şekilde ifade edildiği üzere suç konusu para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların memura vazifesi dolayısıyla tevdi edilmiş olması lazımdır¹³⁶. Memur tevdi kabule yeterli ya da mezun ise bu suçu işleyebilir. Buradaki yetki veya mezuniyetin tesbit ve

¹³⁵ ÖNDER, s.106.

¹³⁶ Aksi kanaat için bkz.: POSTACIOĞLU, s.77-78. Sayın Postacıoğlu "kanunumuzun, paranın memura vazifesi icabı tevdi olunup olunmadığını nazarı itibara almamaktadır ve vazife dolayısıyla sözü tevdi keyfiyetini ilgilendirmemekte sadece muhafazayı hedef tutmaktadır" denekte, makalesinde zikrettiği Y.1.C.D.'nin 3.9.1936 tarih, E.214, K.1936 sayılı kararında belirtilen "zimmet suçunun tekevvünü için memurun temellük ettiği paranın kendisine vazifesi dolayısıyla tevdi edilmiş olması gerektiği" fikrine katılmadığını ifade etmektedir.

tayini sadece kanun hükümlerine göre yapılması doğru olmaz¹³⁷. Çünkü T.C.K. madde 202'de "kanunen vazifeli veya yetkili" yada buna benzer bir ibare kullanılmamıştır. İdari işlemlerle veya nizamlarla ya da adli kararla da memur tevdi kabule yetkili ya da mezun kılınmış olabilir. Hatta yetki ve mezuniyetin geçici bir süre için olmasının da bir önemi yoktur. Fakat memuru yetkili ya da mezun kılan idari kararın muhteva ve şekil yönünden geçerli olması gerekir. Böyle bir işlemi yapmaya kendisi yetkili olmayan bir amirin emri ile memur tevdi kabule mezun kılınmış sayılmaz. Ayrıca memurun hiç bir kanuni hüküm ya da geçerli bir idari tasarrufla yetkili ya da mezun kılınmaksızın kendiliğinden hareket ederek, re'sen kendisini yetkiliymiş gibi göstermesi tevdi şartını tamamlamaz¹³⁸⁻¹³⁹.

¹³⁷Aksi kanaat için bkz.: GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat, "Mukayeseli Ceza Hukuku Bakımından Devlet İdaresine Karşı Cürümler-(T.C.K.'nin 202. maddesi)", AD. 1968, Sy.5, s.234-235; ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.519; KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.5 Bu yazarlara göre tevdiin failin memurluk sıfatı dolayısıyla kanun tarafından kendisine verilmiş bir yetkiye istinaden yapılmış olması lazımdır.

¹³⁸EREM, (Tevdi), s.432; TOROSLU, s.245; BAYYURDOĞLU, s.43.

¹³⁹Nitekim Y.C.G.K., 22.6.1942 tarih, 4/160/159 sayılı kararında doğrudan doğruya hareket ederek topladığı kurban derilerinin bir kısmını Tayyare Cemiyetine teslim etmeyen muhtarın fiilinde zimmet suçunun unsurlarını mevcut görmemiştir (KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.5); Aynı yönde 5.C.D.'nin 30.12.1980 tarih, E.4026, K.4370 sayılı kararında "köy muhtarının, ihtiyar meclisi kararı olmaksızın, köylülerce toplanıp kendisine verilen parayı menfaatine sarfetmesi ile oluşan suç, paranın verilmesi görevle ilgili olmadığından zimmet değil, emniyeti suistimaldir" demektedir (CAN, s.293).

bbb. Vazife ile ilgili Olmayan Tevdi

Zimmet suçunun varlığı için tevdiin vazife dolayısıyla olmasının şart olduğunu biraz önce belirtmiştik. Acaba zimmete konu şeylerin tevdi memurun vazifesi dolayısıyla değil de, ilgili memura duyulan şahsi güven neticesinde yapılmışsa durum ne olacaktır? Böyle bir durumda yapılan tevdilerden doğan temellükler zimmet sayılmamaktadır. Çünkü bu gibi durumlarda ihlal edilen menfaat Devlet idaresine olan güven değil, o memurun şahsına duyulan, ona gösterilmiş olan güvendir¹⁴⁰.

ccc. Memurun Kastlı Hareketlerinden Dolayı Tevdi

Buraya kadar yaptığımız açıklamaların yanında aynı zamanda zimmet suçunun meydana gelebilmesi için tevdiin herhangi bir cebir veya hata neticesinde olmayıp, tevdi edenin serbset iradesi ile ve malumatı dahilinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Şayet tevdie, memurun kasıtlı bazı hareketleri, kullandığı hileli vasıtalar sebep olmuş ise suç vasfı değişmiş olur. Tevdiin memurun zorlaması ile veya ikna suretiyle ya da mağdurun hatasından istifade edilmesiyle meydana gelmesi halinde diğer şartların da mevcut olması halinde, fiil irtikap suçunu (T.C.K. 209-210) meydana getirecektir¹⁴¹.

¹⁴⁰BREM, (Devlet idaresi) s.4-5; BAYYURDOĞLU, s.43-44; CAN, s.290.

¹⁴¹ÇAĞLAYAN, (Zimmet-ihtilas), s.44; BREM, (Tevdi), s.433.

**b. Zimmet Konusunun Memurun Muhafaza,
Murakabe ve Mesuliyeti Altında Bulunması**

Kanunumuzda yer alan muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altında bulunma kavramlarından murakabe ve mesuliyet 9.7.1953 tarihli 6123 sayılı kanunla gerçekleştirilen değişiklik neticesinde 202. maddeye dahil edilmiştir. Değişiklikten önce sadece tevdi olunan ve vazife dolayısıyla muhafazası altında bulunan şeylerden bahsedilmekteydi. Fakat bu, uygulamada bir takım aksaklıklara ve tartışmalara sebep olmuş ve bunlara mani olmak maksadıyla 6123 sayılı kanunla maddde metnine yukardaki kavramlar ilave edilmiştir. Böylece önceden sadece memurun koruması altındaki değerlerden bahsederken, değişiklikle bunun yanında denetimi ve sorumluluğu altındaki değerlerin de memurun zimmetine konu olabilecei zikredilmiştir. O halde tevdi edilmemiş olsa dahi, zimmete konu edebilecek malları muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altında tutmakla görevli olanlar bu suçun faili olabileceklerdir.

Ceza kanunumuz bütün bu kavramları tevdi kavramının anlamını genişletmek ve güçlendirmek için kullanılmıştır. Fakat günümüzde kanunlar genellikle tevdi, muhafaza, murakabe ve mesuliyet yerine memurun zilyed olmasından, elinde bulundurmasından bahseder. Mesela yeni italyan Ceza Kanunu, 1889 tarihli Ceza Kanununda var olduğu halde muhafaza, murakabe ve mesuliyet kavramlarına yer

vermeyerek, elinde bulundurma (*possesso*) tabirini kullanmıştır. Alman Ceza Kanunu da aynı şekildedir.

Memura vazife sebebiyle yapılmış olan bir tevdi üzerine, memur zilyedinde bulundurduğu para veya sair eşyayı muhafaza edecek ve onun mesuliyeti altında bulunacaktır. Murakabe, geniş anlamda Devletin kamu işleri üzerinde sahip olduğu nezaret hakkının kullanılmasıdır. Ancak burada kullanılan murakabe kavramı, idari murakabeyi, idari denetimi ifade eder ve dar yorumlanması gerekir. Gerçekten murakabın fiilinin madde içinde düşünülebilmesi için, sorumluluğu altındaki para veya para hükmündeki evrak ve senetlere veya sair mallar ile bunlara zilyed bulunan memurların bu gibi şeylerin ziyanına mahal bırakmamak gibi hususlarda görevlendirilmiş olması şarttır¹⁴². Bu itibarla, muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altında bulunan malları zimmete geçirebilmek için bu malların memurun sorumluluğunda, görevi sebebiyle bulunması, başka bir ifadeyle muhafaza, murakabe ve mesuliyeti memur kabule yetkili olmalıdır. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtay bir kararında çok yerinde olarak, "*olay tarihinde istanbul'da görevli polis memuru olan ve bölgedeki bir lokantada yemek yediği sırada, tabancasıyla havaya ateş ettiğini gördüğü Fehmi'yi, Polis Vazife ve Selahiyet Tüzüğü'nün 8/14. maddelerinin verdiği yetkiye dayanarak, yakalayıp tabancaya*

---

¹⁴²ONDER, s.107.

da el koyan sanığın, yetkililere teslimle görevli bulunduğu tabancayı mal edinebilmek için bu kişiyi serbest bıraktığı ve tabancayı da evine götürdüğü, dolayısıyla sanığın bu eylemi T.C.K.'nin 202. maddesine uygun olarak zimmet suçunu oluşturduğu" nu ifade etmiştir¹⁴³. O halde memur muhafaza, murakabe ve mesuliyeti kabule yetkili değilse zimmet suçu oluşmayacaktır¹⁴⁴. Bir de para ve diğer şeyler memuriyetten dolayı elde edilmiştir diyebilmek için elde edilen zilyedlikle, memuriyet görevi arasında doğrudan doğruya bir illiyet bağı mevcut olmalıdır¹⁴⁵.

7. Suçun Maddi Unsuru

Suçun maddi unsuru kamu görevi veya kamu hizmeti görenlerin görevi veya hizmet sebebiyle tasarruf ettikleri para vesair şeyleri zimmete geçirmeleri veya mal edinmeleridir. Kanunumuz fiilin görev veya hizmetin yerine getirilmesi sırasında işlenmesini dikkati nazara

¹⁴³5.C.D., 12.4.1983 tarih, E.695, K.1251 (ÖZEL, Cevat, Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul içtihatları, İstanbul 1988, s.295).

¹⁴⁴Yargıtay 5.C.D.'nin 17.5.1949 tarih ve E.3047, K.2663 sayılı kararında bu husus açıkça belirtilerek şöyle denilmiştir: "Zimmet suçunun teşekkülü için failin zimmetinde görülen parayı vazife dolayısıyla tahsile ve muhafazası altında bulundurmaya yetkili olması lazımdır. Muhabere memuru bulunan maznun suç mevzuu mektup ve telgraf ücretlerini tahsile yetkili bulunmadığı gözetilmeyerek (202. maddeye göre) mahkumiyet kararı verilmesi yolsuzdur" (KOŞOĞLU, s.217).

¹⁴⁵DONAY, s.39.

almamıştır. Bu sebeple zimmete geçirme veya mal edinme fiilin görev ya da hizmeti yerine getirirken meydana gelmesi gerekmez. Fail suçu mezun bulunduğu veya sair surette görevi başında bulunmadığı sırada da işleyebilir. Fakat zimmet suçunun gerçekleşebilmesi için herhalükarda para veya malın fiilen zimmete geçirilmesi, alınması lazımdır. Memurun fiilinde zimmete geçirme, mal edinme yoksa zimmet suçu teşekkül etmez.

Zimmet suçunun maddi unsurunu genel olarak şu şekilde tarif etmek mümkündür: Memurun görevi sebebiyle eli altında bulunan para veya diğer taşınır malları tahsis edildiği gaye dışında ve kendisine veya diğer bir kişiye mal etmek üzere almasıdır. Bunun hangi şekilde gerçekleşmiş olduğu önemli değildir. Önemli olan memurun bu eşya üzerinde tahsis gayesi dışında kendi veya başkası yararına tasarrufta bulunmasıdır¹⁴⁸.

a. Zimmete geçirme ve Mal Edinme

Biraz önce de belirttiğimiz üzere zimmet suçunun maddi unsurunun hareket kısmı zimmete geçirme ve mal edinmedir. Burada söz konusu olan zimmete geçirme ve mal edinme kavramları eş anlamda olmayıp farklı anlamlar taşımaktadır. Eğer aynı anlama gelmiş olsa idi kanun koyucu bu iki kavramı "veya" sözcüğüyle birbirinden ayırmaması ve aynı anlamdaki iki kelineyi birarada kullanmaması

---

¹⁴⁸ONDER, s.109.

gerekirdi.

Zimmete geçirme ve mal edinme kavramlarının farklı anlamlar taşıdığına tam ittifak olmasına rağmen aralarındaki farkın ne olduğu ya da nerede olduğu hususunda fikirler değişiktir. Uygulamada zimmete geçirmenin para ve para hükmündeki evrak ve senetler, mal edinmenin de sair mallar için kullanıldığı görülmektedir¹⁴⁷. Fakat bu ayrım hiç bir ilmi esasa dayanmamaktadır¹⁴⁸. Bir kısım yazarlar da zimmete geçirmenin genel olarak para ve diğer şeylerin hukuki bir şekilde başka bir maksat için kullanılması halinde söz konusu olacağını¹⁴⁹, mal edinmenin ise hizmet veya vazife dolayısıyla tevdi olunan para veya diğer menkul şeylerin benimsenmesi olup bu benimseme fiilinin mal edinme kastıyla tevdi olunan her türlü değer ve menkul eşyaya el koyma ile tahakkuk edeceğini, kısaca mal edinmenin, zilyedliğin fiilen mülkiyete çevrilmesi, malın aşırılması olduğunu ifade ederler¹⁵⁰. Bir görüşe göre ise, eğer memur malın teknik olarak zilyedi ise, yani para veya para

---

¹⁴⁷Bu görüşü benimseyen yazarlar: KORKUT, s.335; ÇELİKKAYA, (Zimmet), s.155.

¹⁴⁸KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.2.

¹⁴⁹RICCIO, *I delitti contro la pubblica amministrazione* Torino 1955, s.183, (DONAY, s.43'den naklen); GOZUBUYUK, (TCK), C.3, s.14.

¹⁵⁰EREN-TOROSLU, s.151; GOZUBUYUK, (TCK. 202), s.237; KULAN, s.217; CAN, s.292.

hükümündeki evrak ve senet veya sair mallar kendisine hukuki bir muamele ile tevdi edilmiş ise mal edinmeden fakat böyle bir tevdi olmayıp ta memur sadece bir zilyed yardımcısı ise, zimmete geçirmekten bahsetmek gerekmektedir¹⁵¹. Diğer bir görüşe göre, mal edinmek para veya malın kendisi veya başkası menfaatine olarak benimsenmesi demek olup zimmete geçirmek ise sandık açığı, açık verme denilen haldir¹⁵². Bizim de katılmış olduğumuz görüşe göre de mal edinmenin, memurun kendisine tevdi edilen parayı veya sair değerleri her ne sebeple olursa olsun başka surette kullanması, zimmete geçirmek ise memur hesap vermeye mecbur olduğu dakikada kendisinde görünen parayı vermek iktidarında bulunamamasıdır¹⁵³.

**b. Zimmet Suçunun Maddi Unsurunun
Gerçekleşmesi Hususundaki Bazı İhtimaller**

aa. Zimmeti Karşılacak Teminatın Bulunması

Zimmet suçunda zimmete geçirilen ya da mal edilen para veya sair değerleri karşılayacak teminatın bulunmaması halinde, bu suç tipinin Devlet idaresine karşı işlenmiş bir suç olduğu ve T.C.K.'nin 202. maddesinde zararın meydana

¹⁵¹DONAY, s.43.

¹⁵²ÜGEL, (Memur-Zimmet) s.97-98.

¹⁵³MAJNO, C.2, s.166.

gelmesinin suçun teşekkülü açısından bir unsur olarak belirtilmemiş olması gözönünde tutulmalıdır. Bu itibarla, bu suçu işleyen memurun yetkili mercilere zimmeti karşılayacak, hatta daha fazla bir meblağı teminat olarak yatırmış olması suçun teşekkülüne mani olmaz¹⁵⁴. Teminatın gayesi ödemeyi sağlamaktan ibarettir ve sadece idarenin gelecekteki muhtemel zararını garanti altına alır. Teminatta ilerde işlenecek suçu peşinen meşrulaştırmak özelliği görülemez¹⁵⁵. Böylece karşılığın varlığı, hatta failin sonradan zimmete geçirdiği şeyi (mesela parayı) yerine koyması da suçu ortadan kaldırmaz. Bunun aksini kabul etmek zenginin hırsızlığı ile fakirin hırsızlığı arasında fark kabul etmek gibi bir şey olacaktır¹⁵⁶. Zimmeti karşılayacak bir teminatın bulunması hali eğer şartları tamansa, zararın belli bir süreye kadar ödenmesini temin edebilmesi bakımından cezaya etkili olabilir ve cezanın azaltılmasına sebep olur.

bb. Kullanma Zimmeti

Burada inceleyeceğimiz husus memurun kendisine tevdi edilen şeyi mal edinmek maksadı gütmeksizin, geçici

¹⁵⁴ÖNDER, s.109.

¹⁵⁵EREM, (Devlet idaresi), s.5; TOROSLU, s.247; KULAN, s.217.

¹⁵⁶CARRARA, (Programma...), VII, s.3384, nt.1 (EREM, (Zimmet-ihtilas), s.42'den naklen).

olarak kullanması durumunda zimmet suçundan söz edilip edilmeyeceğidir.

Bir görüşe göre, geçici olarak kullanılanın zimmete geçirmek mal edinmek deyimlerine dahil olmadığı, bu sebeple kullanma zimmetinin gerçek anlamda zimmet kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Böylece idareye ait olup da kendisine tevdi edilen daktiloyu veya arabayı şahsi ihtiyaçları için kullanan memur zimmet suçunu değil, disiplin suçunu ya da görevi suistimal suçunu işlemiş olur. Yeter ki, kullanma geçici ve istisnai olsun ve fail ancak malikin yapabileceği tasarruflarda bulunmamış olsun¹⁵⁷.

Diğer bir görüşe göre ise, malın memur tarafından, geçici olarak kullanılması, idarenin amaçlarına engel olmuş veya bunları güçleştirmiş ise zimmet suçu oluşur. Mesela resmi arabayı sadece ve özellikle kendi ihtiyaçları için kullanan kimse, onu idarenin hizmetinden ayırmış demektir ve zimmet suçunu işlemiştir¹⁵⁸.

Kanaatimizce memurun zimmet konusu teşkil eden şeyi kullanmak maksadıyla almış olması zimmet suçunu oluşturmaz. Hırsızlıkta imkan dahilinde bulunan kullanma hırsızlığı, burada söz konusu olamaz. Hırsızlık mal aleyhine işlenen bir suçtur ve kullanmak maksadıyla da olsa

---

¹⁵⁷ BREM, (Zimmet-ihtilas), s.42; DONAY, s.46; CAN, s.292; KULAN, s.217.

¹⁵⁸ TOROSLU, s.248.

bir şeyin alınması mal sahibinin o şey üzerindeki tasarruf imkan ve kabiliyetini kaldırır. Buna karşılık zimmet suçu Devlet idaresine karşı işlenen bir suçtur ve korunan menfaat de zilyedlik değil, Devlet idaresine karşı duyulan güvenin devamıdır. Ayrıca zimmet suçunun teşekkül etmesi için bu eşyayı tahsis gayesi dışında, zimmete geçirme ve mal edinme kastı ile yapılmış olması gerekir. İşte bu kastın kapsamına geçici ve istisnai kullanmalar girmemektedir.

Bir de misli olmayan malların maddi olarak kullanılması halinde kullanma zimmetinin mümkün olacağı görüşü ileri sürülmüştür. Kanaatimizce misli olmayan şeylerin kullanılması hali, kullanılsa zimmeti olarak değerlendirilmemelidir. Failin temellük kastı varsa normal zimmet suçu olur. Fakat eşya misli olmasa dahi, iade maksadıyla kullanmış ve iade etmişse zimmet olmaz. Mesela misli bir şeyin iade edilmesi ile, 100 kg buğdayın kullanılıp yine aynı nitelikte ve aynı miktarda yerine koyma arasında fark bulunmamaktadır¹⁵⁹.

cc. Müsanaha Edilen Zimmet

Bu durum, memura vazifesi dolayısıyla tevdi edilen ve kıymet itibariyle çok değersiz bir şeyin zimmete geçirilmesi veya mal edinilmesiyle ortaya çıkar. Mesela bir zarfın veya bir kağıdın veya bir kurşun kalemin memur

---

¹⁵⁹DONAY, s.46.

tarafından kendi özel ihtiyaçları için kullanılması durumudur. Hakim görüş bu gibi durumlarda zimmet suçunun oluşmayacağı yolundadır¹⁶⁰. Bunun sebebi olarak ya örf ve adetin veya idarenin rızasının fiilin objektif hukuka aykırılığını ortadan kaldırdığı ileri sürülmektedir.

dd. Avans ve Örtülü Ödenek

Örtülü ödenek, temsil ödeneği gibi harcama şekli takdire bağlı paraların iyi idare edilmemesi, israf edilmesi "*mal edinme unsuru*" gerçekleşmedikçe zimmet suçu olarak kabul edilmez. Fakat bu çeşit paraların şahsi sebeplerle üçüncü şahıslara verilmesi zimmettir. Zimmete geçirilen paranın başkası yararına veya fiilin üçüncü şahıs menfaatine hareket etmesi suçu ortadan kaldırmaz¹⁶¹. Buna karşılık belirli bir hizmetin yerine getirilmesi için avans olarak verilen para zimmete geçirilmiş ise, tevdi unsuru gerçekleşmiş olacağından, zimmet suçu da teşekkül edecektir¹⁶². Avans olarak alınan paralarda zimmet, mahsubun ne zaman yapılması gerektiği hakkındaki hükümlere

¹⁶⁰EREM, (*Zimmet-ihtilas*), s.42.

¹⁶¹KULAN, s.217.

¹⁶²ÖNDER, s.110; Aksi kanaat için bkz.: BAYRAMOĞLU, s.42-44. Sayın Bayramoğlu, bir memurun görevi icabı ifasına mecbur olduğu bir hususun yerine getirilmesi için avans olarak hazineден aldığı parayı kendi işleri ve meseleleri için sarfettiği takdirde bu durumun zimmet suçuna konu teşkil etmemesi lazım geldiğini belirtir.

göre tesbit edilir¹⁶³. Misli şeylerden olan para ve tartı ve ölçü ile tayin edilebilen şeylerde ayne değil misliyle iade söz konusudur. Bu gibi durumlarda zimmet suçu zamanında iade etmemekle tamamlanır¹⁶⁴. Bu itibarla kendisine avans olarak bir miktar para verilmiş memurun istenildiği anda parayı veya sarfetmiş ise sarf evrakını göstermesi gerekir¹⁶⁵. Avans olarak alınan paranın mahsup şekli ve zamanı özel kanunlarla düzenlenmiş ise bu özel kanuna uygun bir şekilde yapılan hareketler artık zimmet

---

¹⁶³Bu husus 26 Mayıs 1927 tarih ve 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 88. maddesinde zikredilmiştir. 88. madde hükmüne göre: "Her mutemet senenin son gününde avans akçesinden nezdinde kalan mebalığı henüz mahsubunu icra ettirmediği tediye evrakiyle birlikte tamaniyle muhasibe iade edip hesabını kapatmağa ve muhasip dahi bu hesabı aramağa mecburdur. Aksi takdirde mutemet zimmettar addolunarak hangi sınıf ve meslekten olursa olsun Maliye Vekilinin talebi üzerine memuriyeti asliyesinden ihraç edileceği gibi muhasip dahi Memurin Kanunu ahkamina göre tecziye olunur. Mutemet zimmetinde kalan mebalığ Tahsili Emval Kanununa tevkifan faiziyle beraber tahsil edilir".

¹⁶⁴KULAN, s.218.

¹⁶⁵Bkz.: 5.C.D., 10.11.1970 tarih, E.3408, K.3476 (ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.566.; Burada ayrıca Yargıtay 5.C.D.'nin 2.12.1981 tarih, E.3182, K.3537 sayılı kararını belirtmeyi faydalı görmekteyiz. BU kararda: Demir Çelik işletmesi mubayaa memuru bulunan sanığın, görevi gereği aldığı ve üzerinde taşımasında kanuni bir engel bulunmayan avans parasını faizsiz olan iş Bankasındaki hesabında bulundurup istihkak sahiplerine bu hesaptan çekle ödeme yapmasında, temellük kasdı bulunmadığı gibi, aldığı avans parasının hesabını her an vermeye muktedir olduğu anlaşıldığına göre sanık hakkında zimmet suçundan mahkumiyet kararının verilemeyeceği belirtilmiştir (ÖZEL, s.294).

suçunun oluşmasına engel olacaktır¹⁶⁶.

c. Suçun Tamamlanma Anı

Zimmet suçunun tamamlanma zamanı bakımından ittifak olmayıp farklı fikirler ileri sürülmüştür. Yargıtayımız verdiği kararla zimmetin teşekkül anı olarak memurun zimmetinde görünen parayı talep vukuunda ödemekten acz göstermesi olarak nitelendirmektedir¹⁶⁷. Bazı yazarlar da bu görüşte olup, memur hesap vermeye mecbur olduğu dakikada kendisinde görünen parayı vermek iktidarında bulunmaz ise zimmet suçu tahakkuk etmiş sayılır demektedirler¹⁶⁸. Bu görüşe ve Yargıtayımızın uygulamalarına karşı aksi görüşte olanlara göre ise, bir suçun işlenmesi ile meydana çıkması birbirinden farklı kavramlardır. Zimmet suçunun gerçekleşmesi için, her halde para veya malın zimmete geçirilmesi, alınması lazımdır. İşte zimmet suçu para veya malın alınmasıyla tamamlanmış olur. Talep vukuunda ödemekten acz gösterilmesi ise suçun

¹⁶⁶Bkz.: Y. 5.C.D.'nin, 23.2.1982 tarih. E.498, K.563 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.542-543).

¹⁶⁷Mesela C.G.K.'nin 20.4.1981 tarih, E.5/68, K.146 sayılı kararında Yarımca Belediyesi ESO işletmesinde otobüs şoförü olan sanığın hesap vermeye mecbur olduğu anda kendinde görünen parayı vermek iktidarında bulunamaz ise cürmün işlenmiş sayılacağını belirtir (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.522-523).

¹⁶⁸MAJNO, C.2, s.166; Ayrıca bkz.: GÜNER, Gül, "İhtilas-Zimmet-Menuriyet Vazifesinin İhmali-Noterin Evrakta Harç ve Danga Pullarını Yapıştırması", İst.Bar.Der., 1971, C.45, Sy.5-6, s.444.

meydana çıkmasından başka bir şey değildir¹⁶⁹. Kanaatimizce de bu görüşü ifade edildiği üzere suç konusu olan eşya veya para bu suçtaki kast ile alınmış ise tamamlanmış olacaktır. Talep vukuunda ödemede gösterilen acz, suçun ortaya çıkmasından başka bir şey değildir.

Misli şeylerden olan para ve tartı veya ölçü ile tayin edilen şeylerde iadenin aynen değil, misliyle iade edileceğini daha önce belirtmiştik. İşte bu gibi durumlarda zimmet suçu zamanında iade etmemekle tamamlanır¹⁷⁰. Avans olarak alınan paralar yönünden zimmetin tamamlanma anı, mahsubun yapılacağı zamanı gösteren hükümlere göre belirlenecektir¹⁷¹.

Zimmet suçunun tamamlanması için mal edinme fiilinin bir zarara sebep olmasının önemi yoktur ve zarar meydana gelmese de suç teşekkül eder. Çünkü zimmet suçu Devlet idaresine karşı suçlardandır ve bu suçla Devlet memurlarının dürüstlüğüne ilişkin olarak Devlete ait menfaat ihlal edilmiş olacaktır. Buna ayrıca bir zararın eklenmesi sadece cezanın tesbitinde etkili olabilir¹⁷².

---

¹⁶⁹DONAY, s.43-44.

¹⁷⁰EREM, (Zimmet-ihtilas), s.43; KULAN, s.218.

¹⁷¹TOROSLU, s.248-249.

¹⁷²EREM, (Özel Hükümler), C.III, s.346.

8. Hukuka Aykırılık Unsuru

inceleme konumuzu oluşturan zimmet suçunu düzenleyen T.C.K.'nın 202. maddesi yönünden hukuka aykırılık bir özelliğe sahip bulunmamaktadır. Bununla birlikte örf ve adetin ya da idarenin rızasının bu suçta hukuka aykırılığı ortadan kaldırdığı ifade edilmektedir. Burada örf ve adetin suçun müeyyidesini hükümsüz bıraktığı zannedilmemelidir. Örf ve adet suçun unsurlarından birini ortadan kaldırarak fiilin zimmete geçirme ve mal edinme mahiyetini değiştirmektedir. Mesela memur daire kağıtlarını, kendi mektuplarında kullanması halinde olduğu gibi değer ve zarar unsuru mevcut olmakla birlikte, örf ve adet tarafından müsamaha ile bakılmaktadır. Böyle bir durumda hakim zimmetin konusunu dikkate alarak bilirkişiye müracaat edecek, müsamaha sınırının aşılp aşılmadığını araştıracaktır. Bu gibi hallerde Ceza Kanununun veya diğer kanunların örf ve adete muhalif olmasına önem verilmez. Çünkü kanun ve nizamlara böyle abes ve boş mevzular için kanun konulamaz. Kaldı ki bunun aksini düşünmekle, memur ve memur kabul edilen kimselerin büyük bir kısmı zimmetle suçlu hale gelmiş olur¹⁷³. Bazı yazarlar da buradaki hukuka aykırılığı ortadan kaldıran şeyin örf ve adet yerine idarenin rızası olduğunu savunurlar¹⁷⁴.

¹⁷³OGEL, (Devlet idaresi), s.922.

¹⁷⁴GOZÜBÜYÜK, (Devlet idaresi), s.253.

9. Manevi Unsur

Zimmet suçu kasten işlenen suçlardan olup bu suçta manevi unsur kasıttır. Fiile vasfını veren o fiili harekete geçiren düşünce ve niyettir. Yoksa, kanuna aykırı olarak mücerret bir fiilin işlenmesi zimmet suçunun teşekkülü için yeterli değildir¹⁷⁵. Bu itibarla taksirle bu suçun işlenmesi mümkün değildir. Herhangi bir şekilde mesleki bilgisizlik ve yetersizlik halinde kastın varlığından bahsedilemeyecek, bu durumda kendisine tevdi edilen parada açık veren memurun cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır¹⁷⁶. Fakat memurun meydana gelen zararı tazmin bakımından hukuki sorumluluğu mevcuttur¹⁷⁷.

Zimmet suçunun meydana gelmesi için failde temellük kastının bulunması gerekir. Bu hususta Yargıtayın ilginç bir kararın da; Hacettepe hastahanesi tıbbi gazlar atölyesinde teknisyen olan sanığın, aynı hastahaneye yatırılarak, böbrek taşı teşhisiyle ameliyat edilen kardeşi K.D.'nin odasına, merkezi sistem basınçlarının düşmesi sebebiyle yatağına kadar oksijenin gelmemesi halinde, oksijen tüpüne takılarak kullanılması için bıraktığı bir

¹⁷⁵GOZUBÜYÜK, (Devlet idaresi), s.253.

¹⁷⁶DONAY, s.44.

¹⁷⁷EREN, (Zimmet-ihtilas), s.44.

tüp başlığının (monometre) kendisinin haberi ve iştiraki olmaksızın, kardeşinin sattırmak için, ziyaretine gelen eniştesi F.G.'ye verdiği ve onun da hastahane dışına çıkartıp, bir tamirciye satarken yakalandığı yolundaki savunması oluş ve toplanan deliller muvacehesinde doğrulandığı ve böylece, kardeşinin F.G. ile anlaşarak, oksijen tüp başlığını satmaya kalkışmalarında, sanığın bir iştiraki bulunmadığı anlaşıldığı halde, insancıl maksatlarla, oksijen tüpü başlığını, kardeşinin yattığı servis odasına bırakmaktan ibaret eyleminde zimmet suçunun manevi unsuru olan temellük kastının (mal edinme kastının) mevcut bulunmaması sebebiyle zimmet suçu olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir¹⁷⁸. Ayrıca usulsüz harcama halinde de zimmet suçu oluşmayacağı gibi memurun ilgisizliği ve ihtimali kastı ortadan kaldırabilir. Mesela memur, tevdi edilen bir kısım meblağın sarf yerini gösteremezse, hakim bu durumun memurun zimmet kastı ile temellük etmesinden mi, yoksa ilgisizlik ve ihmali yüzünden sarf ve tediye mahallini gösterememiş bulunmasından mı meydana geldiğini araştıracaktır. Eğer olayda zimmet kastı varsa T.C.K. madde 202, yok ilgisizlik ve ihmal varsa T.C.K. madde 230'a göre hüküm verecektir. O halde her olayda mutlaka failde zimmet kastının bulunup bulunmadığını araştıracaktır. Zimmet suçunun meydana gelmesi için tevdi

---

¹⁷⁸5.C.D.'nin, 27.4.1983 tarih, E.766, K.1435 sayılı kararı (ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.532-533).

edilen malın temellük edilmesi ve faydalanma kastının bulunması yeterlidir. Filin zimmete konu olan eşyayı belirli bir maksatla temellük etmesi aranmaz. Bu sebeple para ya da eşyanın failin kendi menfaatine kullanması halinde olduğu gibi başkalarına da vermesi halinde de zimmet suçu teşekkül eder¹⁷⁹. Bir de mücbir sebeplerle zimmet durumuna düşülmesi hali vardır. Bu durumda zimmet suçu söz konusu olamaz. Mesela; memura tevdi edilen para veya sair malların çalınması, yanması ya da sel, deprem gibi herhangi bir tabii afet neticesinde yok olması halinde olduğu gibi¹⁸⁰.

Manevi unsur konusunda tartışma konusu olan husus, fail zimmete konu eşyayı iade kastıyla almış ise yani fail aldığı eşyayı kullandıktan sonra yerine koyma düşüncesinde ise zimmet suçunun oluşup oluşmayacağıdır. Bir görüşe göre, zimmet suçunun teşekkülü için genel kastın var olması yeterlidir¹⁸¹. Bunun bir neticesi olarak failde iade niyeti

¹⁷⁹Yargıtay 5.C.D.'nin 20.11.1981 tarih ve E.3441, K.3410 sayılı kararında, ambar memuru olan sanığın, kendisine ambarda muhafazası için tevdi edilen tabancayı, aralarında ilişki bulunan kadına "sen yalnız oturuyorsun, sana lazım olur" diyerek faydalanma için bırakması olayında zimmetin varlığını kabul etmiş ve mahkemece T.C.K.'nin 202. maddesi yerine 240. maddesinin uygulanmasının yanlış olduğuna hükmetmiştir (ÇAĞLAYAN, (TCK),C.2, s.552).

¹⁸⁰EREM, (Özel Hükümler), C.III, s.348; TOROSLU, s.249; KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.4-5.

¹⁸¹TOROSLU, s.249.

olsa da suç teşekkül edecektir. Genel kastı yeterli bulan yazarlar, failin temellük kastıyla mı yoksa iade kastıyla mı hareket ettiğinin tesbitinin çok güç olacağını, eğer iade niyetiyle alınmış olan eşya suçun teşekkülüne mani olursa, herhangi bir zimmet suçunun faili daima iade etmek niyetiyle hareket ettiğini iddia ederek haksız beraatlere yol açacağını ve zimmet suçunun cezalandırılmasının mümkün olmayacağını ileri sürerler.

Bu görüşe karşı olan diğer bir görüşe göre ise genel kastın varlığı suçun teşekkülü açısından yeterli görmek ve iade etme kastını dikkate almamak uygun değildir. Tesbiti güç de olsa hakim diğer unsurları nasıl ortaya çıkarıyorsa faildeki iade kastının var olup olmadığını da araştıracaktır. Tesbiti güç diye faili haketmediği ceza ile cezalandırmak ceza adaletini hiçe saymaktır. Ayrıca failde iade kastı mevcut olursa, fiili yine de cezasız kalmayacak, başka bir suçtan dolayı cezalandırılabilir. Mesela iade kastıyla hareket eden fail zimmet suçu yerine diğer şartların da var olması şartıyla ya vazifeyi ihmal ya da vazifeyi suistimalden dolayı cezalandırılacaktır¹⁸².

Kanaatimizce zimmet suçunun teşekkülü için failde temellük kastının bulunması şarttır. Bununla birlikte zimmet suçunun ihdasında güdülen maksat ve korunmak istenilen hukuki menfaat dikkate alınırsa faildeki iade

---

¹⁸²DONAY, s.45.

kastı zimmetin teşekkülüne mani değildir.

10. Suçun Tezahür Şekilleri

a. Teşebbüs

Zimmet suçu neticesi harekete bitişik suçlardandır. Böyle olunca zimmete geçirme ve mal edinme hareketleri yapılır yapılmaz netice meydana gelmektedir¹⁸³. Bu sebepten dolayı zimmete geçirme ve mal edinme fiilinden önce yapılan hareketlerin hazırlık hareketi olduğu ve zimmet suçuna teşebbüsün mümkün olamayacağı ileri sürülmüştür¹⁸⁴. Kanaatimizce zimmet suçunun teşebbüse müsayit olmadığı iddiası tam teşebbüs bakımında yerinde olmakla birlikte, nakıs teşebbüs için geçerli değildir ve bu suça nakıs teşebbüs mümkündür. Mesela kendisine tevdi edilen her hangi bir eşyayı alırken yakalanan memurun fiili zimmet suçuna nakıs teşebbüs halinde kaldığı açıktır. Yine aynı şekilde kendisinden şüphe duyulan bir posta memuruna, P.T.T. idaresi tarafından hazırlanan ve içerisinde para olduğu belli olan bir zarfın verilmesinde, takip edilen memurun zarfı açıp parayı alırken yakalanması durumunda nakıs teşebbüsün varlığını kabul etmek gerekir. Nitekim Alman Temyiz mahkemesi bu gibi durumlarda memurun hareketini nakıs teşebbüs olarak nitelendirmiştir¹⁸⁵.

¹⁸³DONAY, s.43.

¹⁸⁴EREM, (Zimmet-ihtilas), s.44.

¹⁸⁵Aynı görüş için bkz.: ÖNDER, s.112; DONAY, s.43; ÖGEL, (Devlet idaresi), s.924.

b. içtima ve Teselsül

Zimmet suçu görevin suistimali suçunun özel bir şeklidir. Bu sebeple zimmet suçunun işlenmesiyle ortaya çıkan sorumluluk halinde içtima kuralları uygulanarak ayrıca T.C.K.'nın 240. maddesinde ifade edilen görevin suistimalinden dolayı ceza tayin edilemeyecektir.

Bu suçta teselsül söz konusu olabilmektedir. Faildeki aynı suçu işleme kararındaki birlik tesbit edildiği takdirde, cezanın T.C.K.'nın 80. maddesine göre arttırılacağı genel kaidedir¹⁸⁶. Zimmet suçunda teselsül bakımından Yargıtay özen göstermekte ve sanıktaki suç işleme kararındaki birliğin işlenen suçları müteselsil hale getirdiğini belirtmektedir¹⁸⁷. Nitekim yerinde olarak bir kararında "sanığın suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak dört ayrı tutuklu tarafından kendisine ayrı zamanlarda tevdi olunan yiyecek bedellerini temellük etmek suretiyle, kanunun aynı hükmünü defalarca ihlalden ibaret etlemi nedeniyle T.C.K.'nın 202/2 ve 80. maddeleri yerine 202/2. maddenin ayrı ayrı dört kez uygulanmak suretiyle hüküm kurulmasını kanuna aykırı" bulmuştur¹⁸⁸. Bir başka

---

¹⁸⁶ ÖNDER, s.113.

¹⁸⁷ Yargıtay 5.C.D.'nin 4.10.1952 tarih, E.2093, K.2525 sayılı kararında "bu süre 1947-1949 yılları arasında olmuş olsa dahi suç işleme kararında birliği kabul etmek gerekir" demektedir. (PERİNÇEK-ÖZDEN, s.297-298).

¹⁸⁸ 5.C.D., 24.11.1981 tarih, E.3391, K.3423 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.551-552).

kararında da müteselsil suça ve içtimaya ilişkin olarak "Sanığın Sümerbank Hınıs satış mağazası şefi ve mutemedi bulunduğu sırada; temel eğitim ve yatılı bölge okuluna satılan malların karşılığı 193.510 lirayı aldığı halde kasaya yatırmayıp, kişisel işlerinde kullandığı ve değişik zamanlarda iki adet halı, 12 kişilik porselen yemek takımı, 10.30 metrelik kumaşı satış fişi düzenlemeden, mağazadan çıkarıldığı, bunlardan bir kısmını kendi hesabına sattığı, Erzurum bölge müdürlüğünce 18.11.1980'de yapılan denetlemede, durumun açığa çıkmasından sonra ödeme yoluna gittiği anlaşılmış olması karşısında, eylemin tümünün T.C.K.'nin 202/1., 80. ve 202/son maddelerine uygun zincirleme (müteselsil) zimmet suçunu oluşturduğu gözetilmeyerek bir bölümünün görevi kötüye kullanmak kabulüyle" mahkumiyet kararı verilmesini kanuna aykırı bulmuştur¹⁸⁹.

c. İştirak

Zimmet suçuna iştirakin her türü mümkündür. Memur tarafından işlenen bir suça iştirak eden şerik memur olabileceği gibi, memur olmayan bir kimse de olabilir¹⁹⁰. Şeriğin memur olmaması durumunda, ancak asli failin memurluk sıfatını bilmesi şartıyla, T.C.K.'nin iştiraki

¹⁸⁹5.C.D., 27.4.1982 tarih, E.1352, K.1387 (ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.539).

¹⁹⁰ÖGEL, (Devlet idaresi), s.924.

düzenleyen 66. maddesi uygulanacak ve şerik memurmuş gibi cezalandırılacaktır. Yargıtayın bu hususu açıklayan yerinde bir kararında; "bazı fişlerin ayrı ayrı şahıslar tarafından tanzim ve tahrif edilmiş bulunmasına ve paraya müteallik tahrifatın veznedarla anlaşma olmadıkça gayesine ulaşamayacağına, mağaza müstahdemlerinin şahadetine ve muhafazası lazım gelen fişlerin tamamının, yahut muayyen miktarının imha edilmiş veya tetkiki kabil olmayacak şekilde tahrif edilmiş olmasına ve mağaza müdürü A'nın kendisine aksettirilen şikayet ve hadiselerle harekete geçmemiş olmasına ve bazı tahrifatın da kendisi tarafından yapılmasına göre maznunlar arasında anlaşma ve iştirakin vücudu zahir ve mal bedeli ile ayna taalluk eden zimmetlerin mevcudiyeti de bilirkişi raporu ve şahit ifadesiyle sabit olduğundan..." iştirakin kabulünü yerinde görmüştür¹⁰¹.

11. Suça Ait Cezaya Tesir Eden Haller

a. Hafifletici Sebepler

Zimmet suçuna ait hafifletici sebepler T.C.K.'nin 202. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında belirtilmiştir. Bunlar; meydana gelen zararın hafifi olması ve zararın muhakeme edilmezden veya hüküm verilmezden önce ödenmiş olmasıdır. Bu hallerde cezadan kanunda belirtilen oranlarda

---

¹⁰¹5.C.D., 13.11.1958 tarih, E.5160, K.5962 (KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.12).

indirim yapılır. Fakat indirim asli cezadan yapılır, fer'i cezadan indirim yapılmaz.

aa. Zararın Hafif Olması

Ceza kanunumuzun 202. maddesinin ikinci fıkrasına göre eğer zarar hafif ise ceza bir sene ağır haptisten başlar. Zararın hafif olup olmadığı hakimın takdirine bağlıdır. Hakim her meseleyi etraflıca inceleyip araştırarak zararın hafifliğini veya ağırlığını takdir edecektir¹⁹². Hakim bu takdir hakkını kullanırken suç konusu miktarın normal veya hafif olup olmadığını, o fiilin özelliğine ve bunu işlemekte failin güttüğü maksad göre hareket edecek akla uygun ve kabule değer sebeplere dayanması gerekecektir¹⁹³. Bir de hakim zararın tesbitinde suçun işlendiği zamanki değeri gözönünde tutacaktır¹⁹⁴. Uygulamada zararın tesbiti hususunda hakime tanınmış olan bu takdir hakkına Yargıtayın müdahale ettiği görülmektedir. Mesela bir kararında "Eylül 1981'de zimmete geçirilen 161.400 liranın, objektif ölçülerle, paranın, suçun işlendiği tarihteki satın alma gücü nazara alındığında hafif kabul edilemeyeceği gözetilmeden T.C.K.'nın 202/1. maddesi yerine 202/2. madde ile ceza tayini ..." ni kanuna

¹⁹²MAJNO, C.2, s.167.

¹⁹³ONDER, s.114.

¹⁹⁴EREN, (Zimmet-ihtilas), s.45.

aykırı kabul edilmiştir¹⁹⁵. Bir de suçun işlenmesi ile mahkemece hüküm verilmesi anına kadar arada geçen zaman içinde zararın faizi de hesap edilerek tesbit yapılamayacaktır. Ayrıca zararın hafifliğinden dolayı cezada kanuni indirim yapıldıktan sonra, bir de aynı sebep takdiri hafifletici sebep olarak nitelendirilemez¹⁹⁶.

aaa. Fer'î Zarar

Zararın hafif olup olmadığını tesbit ederken fer'î zarar da dikkate alınıp kıymet takdiri ona göre yapılmalıdır. Mesela memur bir kolleksiyondan belirli bir şeyi zimmetine geçirse, zarar, sadece zimmete geçirilen o şeyin değerine göre değil, bunun yanında o şeyin çıkmasıyla kolleksiyonun kül halinde değerinden kaybedebileceği miktar da (fer'î zarar) gözönünde tutularak hesap edilmelidir¹⁹⁷.

bbb. Teminatın Mevcut Oluşu

Fail zimmet suçunu işledikten sonra ortaya çıkan zarardan mevcut teminat düşüldükten sonra geriye kalan zararın hafif olması hali ceza kanunumuzun 202/2. maddesinin uygulamasında yeterli ve geçerli değildir. Çünkü

---

¹⁹⁵5.C.D., 14.12.1983 tarih, E.3695, K.4298 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.529).

¹⁹⁶DONAY, s.48.

¹⁹⁷MANZİNİ, V, n.1378 (EREM, (Devlet İdaresi), s.9` dan naklen).

burada zararın tamamının gözönüne alınması lazımdır. Aslında kanumuz kısmen tazmin halini kabul etmemesi sebebiyle teminattan sonra geriye kalan zararın hafifliği sebebi ile cezanın indirilmesine izin vermiş olamaz¹⁹⁸.

bb. Zararın Ödenmesi

Zimmet suçunun cezasını tesbite tesir eden hallerden bir diğeri de T.C.K.'nın 202. maddesinin son fıkrasında belirtildiği üzere zararın ödenmesidir. Zararın ödenmesi halinde suça ait ceza 1/2 oranında indirilecektir. Fakat cezada gerekli indirimlerin yapılabilmesi için zararın tamamen ödenmiş olması gereklidir. Kısmi iade ve tazmin, belirli bir süre sonunda taksitle ödemeyi taahhüt veya gayri menkul karşılığında ödemeyi temin etmek tazmin yerine geçmeyeceği¹⁹⁹ gibi senetle yapılacak taahhütler tazminle aynı şey değildir²⁰⁰. Zimmete geçirilen eşyanın iade edilmesi de zararı ortadan kaldırır. Eşyanın yerini göstermek iade kabul edilir²⁰¹.

¹⁹⁸EREM, (Zimmet-ihtilas), s.46.

¹⁹⁹MAJNO, C.2, s.167.

²⁰⁰5.C.D., 7.1.1949 tarih, E.2, K.39 (KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.7).

²⁰¹5.C.D.'nin 22.12.1950 tarih, E.4690, K.4524 sayılı kararına göre "sanıklar sorguya çekilmeden evvel zimmete geçirilen eşyanın bulunduğu yerin (mahkum olan sanıklar haricindeki diğer bir sanık tarafından) gösterilmesi üzerine tamamı istirdat edilmiş olmasına göre T.C.K.'nın 202/2. maddesinin uygulanmaması yolsuzdur" (PERİNÇEK-ÖZDEN, s.295).

aaa. Zararın Ödenmesi Zamanı

Zararın tamamen ödenmiş olması halinde, cezadan indirim yapılacaktır. Fakat fıkranın uygulanabilmesi için kanun ödeme zamanını ve bu zamana göre cezada uygulanacak indirim oranını farklı tesbit etmiştir. Ceza kanunumuzda belirtilen iki zaman birimi söz konusudur. Bunlar; muhakeme edilmeden evvel ve hüküm verilmezden evveldir.

aaaa. Muhakeme Edilmezden Evvel

Muhakeme edilmezden evvel tabirinden anlaşılması gereken şey, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 236. maddesinde belirtilen duruşmanın başlamasından önceki zaman dilimidir. Sanığın bu hükümden faydalanabilmesi için mahkama tarafından sorguya çekilmezden önce zimmete geçirdiği veya mal edindiği şeyi ödemesi gerekir²⁰²⁻²⁰³. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtayımızın bir kararında; zimmetinde görülen meblağı hazırlık soruşturması sırasında tamamen ödemediği halde, son soruşturma sırasında yaptırılmış olan bilirkişi incelemesinde daha bir miktar paranın

---

²⁰²ONDER, s.114.

²⁰³5.C.D.'nin 18.10.1983 tarih, E.2090, K.3335 sayılı kararında "T.C.K.'nin 202. maddesinin son fıkrasındaki "muhakeme edilmezden evvel..." deyiminin, sanığın mahkemeye sorguya çekilmesinden önce anlamında olduğu, sanığın, idare zararının tümünü 14.4.1982 günü öğleden önce yatırdıktan sonra, aynı gün saat 14.00'de açılan oturumda sorguya çekildiği ve makbuzu mahkemeye sunduğu gözetilmeyerek cezasından 1/2 yerine 1/3 oranında indirim yapılması kanuna aykırı" görülmüştür (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.531).

sanığın zimmetinde görüldüğü tesbit edilmiş ise, yapılan bu tesbitten sonra sanık bu miktarı da ödemiş olursa, ödemenin hüküm verilmezden evvel değil, muhakeme edilmezden evvel gerçekleştirilmiş olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁰⁴.

bbbb. Hüküm Verilmezden Evvel

Hüküm verilmezden evvel ifadesiyle de kastedilen şey ise, hükmün tefhiminden önce, bir başka ifadeyle hüküm bildirilinceye kadar olan zamandır (C.M.U.K. madde 253). Eğer fail muhakeme esnasında fakat hüküm verilmeden önce zararı ödemişse, kendisine tatbik edilecek ceza üçye bir miktarında indirilir²⁰⁵.

bbb. Zararın Fail Tarafından Ödenmesi

Ceza kanunumuzun 202. maddesinin son fıkrasında zararın fail tarafından ödenmesi halinde tatbik edilecek cezanın belli bir oran dahilinde indirileceği belirtilerek

---

²⁰⁴5.C.D., 20.3.1986 tarih, E.133, K.1376 (Y.K.D. 1987 Sy.1, s.136-137).

²⁰⁵5.C.D.'nin 5.2.1987 tarih, E.1986/7637, K.1987/586 sayılı kararında da bu husus belirtilerek "TCK'nın 202/son maddesinde "hüküm verilmezden evvel" ibaresi hükmün tefhiminden önce anlamındadır" denilmektedir (ÖZEL, s.304); yine 5.C.D.'nin 13.4.1983 tarih, E.799, K.1277 sayılı kararında; "10.3.1978 günlü oturunda sorgusu yapılan sanığın, vaki olan zararı hüküm verilmezden evvel 1 Şubat 1982 tarihinde tamamen ödemiş bulunmasına göre, tayin olunan cezanın T.C.K.'nın 202/son maddesiyle 1/3 oranında indirilmesi..." gerekir denilmektedir (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.533).

fail açısından bir nevi özel faal nedamet hali düzenlenmektedir²⁰⁸⁻²⁰⁷. Buna karşılık ödemeyi failin nedamet hissi duyarak gerçekleştirmesi aranmaz. Önemli olan zararın ödenmiş olmasıdır²⁰⁸. Kanununun 202/son maddesinde iade ya da tazminin fail tarafından ihtiyarı ile veya kendiliğinden olmasına dair bir açıklık yoktur. Hatta zararın cebren tazmini veya cebren iade, mesela, meşhut suçlarda yakalanan sanıktan suç konusunun alınması halinde dahi hafifletici sebebin tatbik edileceği ifade edilmiştir²⁰⁹⁻²¹⁰.

---

²⁰⁸DONAY, s.48.

²⁰⁷Erem burada faal nedamet söz konusu değildir demekte. Bkz.: EREM, (Zimmet-ihtilas), s.47. Bizce Sayın Donay'ın da (s.48) ifade ettiği gibi özel bir faal nedamet hali söz konusu olup faal nedamet için failin samimi bir pişmanlığına ihtiyaç yoktur.

²⁰⁸ONDER, s.115.

²⁰⁹EREM, (Zimmet-ihtilas), s.46.

²¹⁰Bu konuyu açıklaması bakımından Yargıtay Hususi Dairesinin 4.4.1947 tarih, E.520, K.55 sayılı kararını zikretmek istiyoruz. Bu kararda; T.C.K.'nin 202. maddesinde belirtilen ödeme halinin ihtiyari olması gerekmeyip güdülen gaye suçluda nedamet'in oluşmasından ziyade mutazarrırın zararının temin ve telafisi olmasına göre, hafifletici sebepten faydalanmanın ihtiyari bir ödeme ile geçerli olacağı'nın kabulü ile sanığın hafifletici sebepten faydalandırılmaması kanuna aykırı görülmüştür (PERİNÇEK-ÖZDEN, s.291).

**ccc. Zararın Failin Dışındaki Bir Kimse
Tarafından Ödenmesi**

aaaa. Üçüncü Şahsın Ödemesi

Zararın üçüncü şahıs tarafından ödenmesi ya da iadenin üçüncü şahıs tarafından gerçekleştirilmesi halinde de ceza da yine aynı oranda indirim yapılır. Hatta fail üçüncü şahsın yapmış olduğu iade ve tazmine muvafakat etmemiş olsa dahi hüküm tatbik olunacaktır²¹¹.

bbbb. İştirak Hali

Zimmet suçu iştirak halinde işlenmiş ise, ortaklardan birinin sadece kendi hissesine düşeni tazmin ya da iade etmiş olması cezayı hafifletici sebepten faydalanmasına yeterli olmaz. Zararın tamamının ödenmiş olması şarttır²¹². Kanaatinizce iştirak halinde işlendiği durumlarda ortaklardan birinin zararı tamamen ödemiş olması halinde hafifletici sebep sadece o ortağa değil bütün sanıklara uygulanır.

b. Ağırлатıcı Sebep

Zimmet suçunun düzenlendiği ceza kanununun 202. madde metninde hiç bir şekilde ağırлатıcı sebebe rastlanılmaktadır. ihtilâs suçunun zimmetin ağırлатıcı

²¹¹EREM, (Devlet idaresi), s.10.

²¹²EREM, (Zimmet-ihtilâs), s.47.

hali olduğu iddia edilecek olursa bu mer`i Ceza Kanunumuz açısından söz konusu edilemez. Çünkü ihtilâs ayrı bir maddede müstakil bir suç olarak vazedilmiştir. Mer`i Ceza Kanunumuz açısından söz konusu olmayan bu husus 1987 tarihli Ceza Kanunu öntasarısı için geçerlidir. Çünkü öntasarıda zimmet ve ihtilâs ayrımı yapılmayıp her ikisi de tek maddede ifade edilmiştir. Böyle olunca ihtilâs, tasarının tabiriyle nitelikli zimmet, adi zimmetin ağırlaştırıcı sebebi olmaktadır. Zimmeti düzenleyen 357. maddede zikredilen ağırlaştırıcı hal, "*yukarıda gösterilen cürüm, dairesini aldatacak ve fiilin açığa çıkmasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir*" demek suretiyle tanzim edilmiştir. Öntasarıda zimmet suçuna ait bir diğ er ağırlaştırıcı sebep de "*Ortak Hükümler*" başlıklı 382. maddenin birinci fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre zimmet suçu emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile yargı görevi yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezalar yarısı oranında arttırılarak hükmolunacaktır²¹³.

12. Müeyyide

Ceza kanunumuzda zikredilen zimmet suçuna ait cezalar; hapis cezası, memuriyetten mahrumiyet ve zararın tazminidir.

---

²¹³Bkz.: Öntasarı metni, s.163,170.

a. Hapis Cezası

Zimmet suçunu işleyen faile ve şeriklerine verilecek cezanın ilki, beş seneden on seneye kadar ağır hapistir. Daha önce bahsettiğimiz üzere²¹⁴ zimmet suçuna ait ceza en önceleri üç aydan üç yıla kadar hapis cezası idi. Bu, 8.6.1933 tarih, 2275 sayılı kanunla değiştirilerek bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasına çevrilmiştir. Bu hüküm de aynı şekilde 9.7.1953 tarih ve 6123 sayılı kanunla değiştirilerek bugünkü hale yani beş yıldan on yıla kadar ağır hapis şekline getirilmiştir. 1987 öntasarısında ise zimmet suçuna ait hapis cezası üç yıldan sekiz yıla kadar belirtilmiştir.

b. Memuriyetten Mahrumiyet

Zimmet suçuna, hapis cezasının yanında 227/2. madde uyarınca memuriyetten müebbeden men cezası da hükmolunur. Söz konusu olan fer'i ceza 6123 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce 202. maddenin metninde ve bir yıldan üç yıla kadar memuriyetten mahrumiyet idi. Yapılan bu değişiklikle ilgili hüküm 202. madde metninden çıkarılıp, diğer bazı Devlet idaresi aleyhine suçların faillerine de uygulanmak maksadıyla 227. maddeye bir fıkra olarak ilave edilmiştir.

Memuriyetten mahrumiyet, 6123 sayılı kanunla yapılan değişiklikle, önceden geçici iken müebbed olarak

---

²¹⁴Bkz.: s.39-40.

ağırlaştırılmıştır. Bu kanaatimizce son derece yerindedir. Çünkü zimmetine para ve diğer şeyleri geçiren memur, fertlerin Devlet idaresine karşı olan güvenini sarsmıştır. Devlet hizmeti gören bu memurun belirli bir süreden sonra tekrar memuriyet vazifesine kabulü, daha önce vazifesini suistimal eden memurla karşılaşan fertleri şüphelendirerek onları Devletle ilişki kurmakta tereddüte sevkeder. Bu sebeple, böylesine ağır bir suç işleyen kimsenin bir daha ve sürekli olarak memuriyete kabul edilmemesi gerekir.

Bu konuyla ilgili olarak diğer bir husus ise T.C.K.'nin 31. maddesi hükmüdür. 31. maddeye göre beş yıldan fazla ağır hapis cezası ile mahkum olanların müebbeden, beş yıla kadar ağır hapse mahkum olanların ise, hükmolunan cezaya eşit olarak kamu hizmetlerinden yasaklanacaklarını belirtmektedir. Fakat özel bir hüküm olan 227. madde karşısında genel bir hüküm olan 31. madde uygulanamaz²¹⁵.

Memuriyetten men cezası öntasarıda bugünkü halinden farklı olarak düzenlenmiştir. "*Kamu hizmetlerinde yasaklanma cezasının hükmedilmesi*" başlıklı 381. maddede "*bu bölüme giren suçlarda memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı sebebini teşkil ettiği hallerde*

²¹⁵Yargıtay 5.C.D.'nin 25.8.1958 tarih, E.5162, K.4236 sayılı kararında "227/2 ile müebbeden memuriyetten mahrumiyet cezası verilmiş olan maznunlar hakkında ayrıca T.C.K.'nin 31. maddesine göre kamu hizmetlerinden mahrumiyet cezası verilmesi yolsuzdur" denilmiştir (KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.79).

fail hakkında, süresi hükmedilen şahsi hürriyeti bağlayıcı asli cezadan fazla olmamak ve her halde beş yılı geçmemek üzere ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına hükmedilir" denilmektedir. Görüldüğü üzere öntasarı memuriyetten müebbeten men cezasını bir hayli yumuşatmış ve en fazla beş yıllık bir süreyi ihtiva eden kamu hizmetlerinden mahrumiyeti öngörmüştür.

c. Zararın Tazmini

202. maddenin birinci fıkrasının son cümlesine göre, zimmet neticesinde meydana gelen zarar faile ödettirilir. Burada herhangi bir talep olmasa da hakim re`sen zararın tazminine hükmedecektir.

Burada T.C.K. madde 37`nin de incelenmesi gerekmektedir. 37. maddeye göre, ceza ile mahkumiyet suçtan zarar görenlerin, gördükleri zararın tazminini dava edebilmelerine mani olmaz. Böylece bu maddeye göre herhangi bir suçtan zarar gören kimse, zararını tazmin ettirebilmek için tazminat davası açması gerekmektedir. Zimmet suçunun mağduru fert olmayıp Devlet idaresi olması sebebiyle 202. maddede zararın re`sen ödettirileceği hükmü yer almıştır. O halde zimmet suçunda 202. maddeye göre 37. maddenin aksine hukuk mahkemesine müracaat edilmeksizin, zararın ceza mahkemesince re`sen ödettirilmesine karar verilir. Çünkü bu hüküm şahsi bir hakkın talebi niteliğinde değildir.

Zararın tazmini meselesi öntasarıda da mer`i

kanuna benzer şekilde düzenlenmiştir. Fakat zimmet suçunu düzenleyen maddenin birinci fıkrasının, son cümlesi şeklinde değil müstakil ve son fıkra olarak öntasarıda yer almıştır. 357. maddenin son fıkrasına göre "*meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece ödettirilmesine re'sen hükmolunur*".

III. İHTİLÂS SUÇU

1. Kavram ve Genel Olarak ihtilâs Suçu

ihtilâs kavramı da Arapça bir kavram olup sözlük anlamı; çalma, sirket, hırsızlık, usulca ve el çabukluğu ile aşırmadır²¹⁸. Ceza hukuku açısından ihtilâs; memurun kendisine tevdi olunan veya görevi sebebiyle karuması altında olan para veya para hükmündeki evrak ve senetlerle sair malları, bunların kaydına ve denetlenmesine ait defterleri ve hesapları kasıtlı olarak düzensiz bir şekilde tutmak veya değiştirmek ve bozmak veya ortadan kaldırmak veya hesaplara ait gerçek olmayan, bilanço, belge, evrak defter göstermek ya da içinde para bulunan grup torba veya paketlerin içindekileri gerçeğe aykırı surette göstermek gibi ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin ortaya çıkamamasını sağlayacak her türlü hileli hareketler yapmak suretiyle zimmete geçirmesidir. Kısaca ihtilâs, görevde hile ile aşırma anlamına gelir.

Mehaz 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununda mevcut olmayan ihtilâs suçu, toplum hayatının zaruri icapları ile ve uygulamada duyulan ihtiyaçlar gözönünde tutularak 1274 tarihli eski Ceza Kanununun 15 Cemaziyelahir 1332 tarihli kanunla değişik 82. maddesi hükmü esas alınarak hazırlanan

---

²¹⁸ YEGİN-BADILLI-İSMAİL-ÇALIM, s. 896.

203. maddesiyle düzenlenmiştir²¹⁷. Söz konusu 82. maddenin ikinci fıkrasında, "iş bu fiil veridat ve masarifin terkimine veya murakabesine mahsus olan kayıt ve defatiri ve hesabatı gayri muntazam olarak tutmak veya tağyir ve tahrif etmek veya ortadan kaldırmak veya bu hesaba ait gayri sahih bilanço ve evrak ve defatir ve vesaiki ve torbalar muhteviyatını hilafı hakikat irae etmek velhasıl devairi iadesini iğfal edecek ve fiilin zahire çıkmasını temin eyliyecek her türlü hiyle ve haud'a istimali suretiyle vaki olmuş ise ..." denilmektedir²¹⁸.

2. Suçun Hukuki Niteliği

ihtilâs suçunun niteliği hakkında ittifak olmayıp, görüşler farklıdır. Bir görüşe göre 203. madde hükmü ile kanun, suçların içtimaina ait bir hali, ağırlaştırıcı bir sebebi tek suç (T.C.K. Madde 78) haline getirmiştir²¹⁹. Bu itibarla ihtilâs zimmet cürmünün mevsuf bir şeklidir. Zimmet hileli bir şekilde işlenildiği takdirde ihtilâs niteliğini taşır. Bir başka ifadeyle ihtilâs hileli bir zimmet fiilidir²²⁰. Özel olarak bu görüş taraftarlarına

²¹⁷KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.21.

²¹⁸ÇAĞLAYAN, (Zimmet-ihtilas), s.48.

²¹⁹EREM, (Devlet idaresi), s.250.

²²⁰GOZUBUYUK, Abdullah Pulat, "Devlet idaresine Karşı Cürümler-(TCK'nın 203,204,205. maddeleri)", AD, 1968, Sy.7-8, s.434; KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.21.

göre ihtilâs, zimmet suçundan türemiş bir suç tipidir ve onun ağırlaştırıcı sebebinin teşkil eder. Yargıtay ise ihtilâs suçunu zimmetten ayrı ve bağımsız bir suç olarak görür. Yargıtaya göre T.C.K.'nın 202. maddesindeki zimmet suçu tek yasak bir fiil olduğu halde, ihtilâsta suçlar içtima etmiştir. Bu suçu işleyen faillerin kasıtları da değişiktir. Zimmete para geçirme suçu sırf haksız temellüğe matuf bulunduğu halde, ihtilâs fiilinde fail, dairesini aldatacak şekilde hile ve hud'alara başvurmak, hakikate aykırı kayıtlar tesis etmek veya sahte vesikalar düzenlemek suretiyle ikinci bir suçla haksız menfaat sağlama gayreti içindedir. Bu itibarla zimmete para geçirmek ve ihtilâs kanuni unsurlar ve suç işlemek kararı bakımından birbirinden tamamen farklıdır²²¹. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında "T.C.K.'nın 202. maddesindeki zimmete para geçirme suçu ile 203. maddesinde yer almış bulunan ihtilâs fiilinin maddelerde tasrih olunduğu üzere kanuni unsurlarının yek diğerinden müstakil mahiyette olup, irtikabı halinde icrai hareketlerinin birbirinden tamamen ayrı kasıtların mahsulü olduğu ve zararın ödenmesi halindeki kanuni tahrif sebebinin nisbet ve şekillerinin ve cezai müeyyidelerinin yek diğerinden

---

²²¹TOROSLU, Nevzat, "Zimmet-ihtilâs-Müteselsil Suç/ 5.C.D.'nin 26.4.1969 tarih, 969/1068 sayılı kararı", Dok. ve içt. Bül., 1969, Sy.2, s.36; Bkz.: Aynı yöndeki Yargıtay 5.C.D., 12.3.1974 tarih, E.505, K.459 ile 5.C.D., 30.5.1979 tarih, E.1113, K.1553 sayılı kararları (ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.584,585).

tamamıyla farklı bulunduğu gözetilmeksizin sanıklar hakkında zimmet ve ihtilâs suçlarından ayrı ayrı ceza tayini yerine 79. maddeye müsteniden yazılı şekilde hüküm tesisini..." ni kanuna aykırı olarak kabul etmiştir²²². Yargıtayın ihtilâsı zimmet suçundan ayrı bağımsız bir suç olarak kabul ederken dayandığı esas; zimmetin tek hareketli, ihtilâsın birden fazla hareketli bir suç olduğu, kastın değişik olduğu, zararın ödenmesi halinde kanuni hafifletici sebepte gösterilen ceza indirim nisbetlerinin ve şekillerinin birbirinden farklı olduğu hususudur²²³.

Kanaatimizce, ihtilâs suçu zimmet suçunun ağırlaştırıcı sebebi gibi görülse de bu iki suç birbirinden ayrı suçlar olarak düşünölmelidir. Şöyle ki: Zimmet suçuna ait unsurlar ihtilâs suçu için de geçerli olmakla birlikte, bunlara ilave olarak, 203. maddede belirtilen haller gibi ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin zahire çıkmasını temin edecek her türlü hile ve hud'a yapmak gerekir. ihtilâs suçuna yaptığımız bu açıklamalar açısından bakıldığında memur, bazen görevi gereği olarak yapması gereken ihmal ve suistimal teşkil eden hareketleri yapmakta

---

²²²C.G.K. 'nun 27.6.1960 tarih, E.5/39, K.141 sayılı kararı (KULAN, s.247-248); 5.C.D. 'nin 26.5.1982 tarih, E. 1185, K.1901 sayılı kararında, zimmet ve ihtilâs suçlarının birbirinden bağımsız suçlar olduğu ve ayrı ayrı ceza uygulamasını gerektirdiğini ifade etmiştir (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.577).

²²³ÖNDER, s.118.

bazı hareketleri ise muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altındaki mala zarar şeklinde gerçekleştirmektedir. İşte kanun koyucu herbiri başka bir suç tipine vucut verecek olan bu hareketleri ihtilâs suçu içinde toplamakta, bu hareketler bazan zimmeti temin için bazen de gerçekleşmiş zimmeti gizlemek için yapılabılır nitelikte olmaktadır²²⁴. Kaldı ki Yargıtayın da ifade ettiği üzere bu iki suçta failin kastı da farklıdır. Zimmet suçunda sadece haksız temellüke yönelik olduğu halde, ihtilâs suçunda fail, dairesini aldatacak şekilde hile ve dalaverelere başvurarak gerçeğe aykırı kayıtlar tesis etmek veya sahte belgeler düzenlemek suretiyle ikinci bir suçla haksız menfaat sağlama maksadı gütmektedir. Bu itibarla bu suçları, bu günkü mevzuatımız gözönüne alındığı takdirde, ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

3. Kanuni Unsur

ihtilâs suçu ceza kanunumuzun 203. maddesinde düzenlenmiştir. 203. madde metnine göre:

"Yukardaki maddede gösterilen fiil varidat ve masarifin terkimine ve murakabesine mahsus olan kayıtları, defterleri ve hesapları bililtizam intizamsız olarak tutmak veya tağyir veya tahrif etmek veya ortadan kaldırmak veya bu hesaplara ait sahih olmayan bilanço ve başka evrak, defterler veya vesikalar göstermek yahut para bulunan grup,

²²⁴ÖNDER, s.119.

torba veya paketlerin içindekileri hakikat hilafına irae etmek, hasılı ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin zahire çıkmasını temin edecek her türlü hile ve hud'a yapmak suretiyle vaki olmuş ise faili on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiilden dolayı hasıl olan zarar kendisine ödettirilmekle beraber ayrıca bir misli kadar da ağır para cezası alınır. Zarar muhakeme edilmezden evvel tamamıyla ödenirse ceza yarısına indirilir." demektedir. 203. madde

ihdasından bu yana bir defa, 1953 yılında 9.7.1953 tarih ve 6123 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu değişiklikle madde metni olduğu gibi muhafaza edilerek sadece suça ait olan hapis cezasının süresi değiştirilmiştir²²⁵. Değişiklikten önce "...beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır" şeklindeki hüküm, "... on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır" olarak ifade edilmiştir. 6123 sayılı kanunla, 203. maddenin ikinci fıkrası olan "*faile aynı zamanda üç seneden on seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezası da verilir*" şeklindeki hüküm ilga edilmiş bu husus ayrıca, Devlet idaresi aleyhine işlenen diğer cürümler için de geçerli olmak üzere 227. maddeye yine 6123 sayılı kanunla eklenen bir fıkra ile yeniden tanzim olunmuştur. Fakat önceden olduğu gibi memuriyetten mahrumiyet üç seneden on seneye kadar değil

²²⁵Bir de önemli olmamakla birlikte hiyle kelimesi, değişiklikle hile şeklini almıştır.

müebbettir.

ihtilâs, 1958 tarihli Ceza Kanunu tasarısında ise 208. maddede şöyle düzenlenmiştir:

"Yukardaki maddede gösterilen fiil ait olduğu daireyi aldatmaya veya fiilin meydana çıkmamasını temin etmeye matuf her türlü hile ve hud'a kullanmak suretiyle vaki olmuş ise fail on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiilden dolayı hasıl olan zarar kendisine ödettirilmekle beraber ayrıca bir misli de ağır para cezası alınır.

Bundan evvelki maddenin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı hükümler bu madde hakkında da caridir"²²⁸.

ikinci fıkrada belirtilen "evvelki madde" zimmet suçunu düzenleyen 207. madde olup bu maddenin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları cezaya ait ağırlarıcı ve hafifletici sebepleri zikretmektedir.

207. maddenin ikinci fıkrası zararın fahiş olması halinde cezanın üçte bir, pek fahiş olması halinde ise yarısına kadar arttırılacağını; üçüncü fıkrası, zararın hafif olmasında cezanın yarısına, pek hafif ise üçte ikisine kadar indirileceğini; dördüncü fıkrası, vaki olan zararın zimmetin meydana çıkmasını müteakip derhal ve tamamen ödendiğinde cezanın üçte ikisine, duruşmadan evvel

---

²²⁸1958 tasarısı, s.136.

tamamen ödenirse yarısına, hüküm verilmezden evvel tamamen ödenirse üçte birine kadar indirileceğini; beşinci fıkrası ise ihtilâsa konu olan şeyin nerede ve kinde olursa olsun zaptedilerek sahibine iade olunacağını ifade etmektedir. Demekki bütün bu saydıklarımız tasarıda belirtildiği üzere ihtilâs suçu için de aynen geçerli olacaktır.

ihtilâs suçunun 1958 tasarısında bu şekilde düzenlenmesine gerekçe olarak herhangi bir fiilin zimmet mi yoksa ihtilâs mı sayılacağı hususunda tereddütlere yol açması mümkün olan mer'î 209. maddedeki lüzumsuz izahlardan kaçınılarak sadece ihtilâsı zimmet suçundan ayıran unsurların gösterilmesiyle birlikte Devletin uğradığı zararın telafisini temine yönelik olmak üzere bir önceki maddede yazılı artırma sebeplerinin bu maddede yazılı suçları da ihtiva etmesi esası kabul olunduğu ifade edilmiştir²²⁷.

ihtilâs suçu öntasarıda ise müstakil bir madde olarak tanzim edilmemiştir. Zimmet suçunu düzenleyen "*kamu hizmeti ve görevlilerine karşı suçlar*" başlıklı, beşinci bölüm de "*adi ve nitelikli zimmet*" üst başlıklı 357. maddede ikinci fıkra olarak yer almıştır. Buna göre:

"Yukardaki fıkroda gösterilen cürüm, dairesini altadacak ve fiilin açığa çıkmasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile

---

²²⁷1958 tasarısı, s.28.

sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir"²²⁸.

Ön tasarının bu hali biraz önce incelediğimiz suçun hukuki niteliği hususundaki tartışmalara yer vermiyecek mahiyettedir. Böylece açık bir şekilde ihtilâs, zimmet suçunun nitelikli bir hali, ağırlaştırıcı sebebi durumundadır. Bu tarz bir düzenleme ile mer'î ceza kanunumuzun 203. maddesiyle ilgili olarak uygulamada rastlanıldığı üzere, paranın bir kısmının ihtilâsen bir kısmının ise adiyen zimmete geçirilmesi halinde failin iki suçtan dolayı içtimaen cezalandırılması şeklinde beliren adeletsizliğe mani olunması amaçlandığı belirtilmiştir²²⁹. ihtilâs suçu daha sonra ikinci komisyon tarafından hazırlanan metinde, 357. madde yerine 398. maddede ve fakat önceki halinde olduğu gibi aynen yer almıştır²³⁰.

Bu açıklamalarımızdan sonra ihtilâs suçunun mer'î Ceza Kanunumuz yönünden kanuni unsurlarını şu şekilde belirtebiliriz. 203. maddede, "*yukarıdaki maddede gösterilen fiil.... yapmak suretiyle vaki olmuş ise...*" denildiğine göre, zimmet suçunun unsurları ihtilâs suçu için de aynen geçerlidir ve ihtilâs suçunda da bulunacaktır. Bu durumda ihtilâs suçunun kanuni unsuru:

---

²²⁸Öntasarı metni, s.163.

²²⁹Öntasarı gerekçesi, s.226.

²³⁰Öntasarı, (II. Komisyon), s.143.

-Fail memur sıfatına haiz olmalı

-Bu memurun para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları;

-Veridat ve masarifin terkimine veya murakabesine mahsus kayıtları, defterleri veya hesapları bililtizam ve intizamsız olarak tutmak veya,

-Tağyir ve tahrif etmek veya,

-Ortadan kaldırmak veya,

-Bu hesaplara ait sahih olmayan bilanço ve başka evrak, defterler veya vesikaları göstermek yahut,

-Para bulunan grup, torba veya paketlerin içindekileri hakikat hilafına irae etmek

-Hasılı ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin zahire çıkmamasını temin edecek her türlü hile ve hud`a yapmak suretiyle

-Zimmetine geçirmesi veya

-Mal edinmesi

-Bu surette zimmete geçirilen veya mal edinilen para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların

-Memura tevsi olunması veya,

-Görevi sebebiyle muhafaza, murakabe veya sorumluluğu altında bulunması

-Failde suç işleme kasdının bulunması şeklinde tesbit etmekteyiz.

4. Fail ve Mağdur

a. Fail

Biraz önce belirttiğimiz gibi 203. maddede "yukarıda gösterilen fiil ..." şeklinde başlamaktadır. Bu sebeple be suçun faili zimmet suçunu işleyen memur ya da memura benzetilen kimselerdir. O halde zimmet suçunun faili olan kimselerin taşınması gereken unsurların bulunması şarttır. Bu unsurlar mevcut olmadıkça yani fail memur sıfatına haiz olmadıkça zimmet suçu teşekkül etmeyeceğinden ihtilâs suçu da teşekkül etmeyecek, mesela diğer şartların bulunması şartıyla resmi evrakta sahtekarlık suçu ortaya çıkacaktır²³¹.

b. Mağdur

Herşeyden önce ihtilâsın Devlet idaresine karşı işlenen suçlardan olması sebebiyle bu suçun mağduru mutlak surette Devlet idaresidir. ihtilâs suçunu teşkil eden fiil özel şahıslara da zarar vermiş olsa dahi yine maduru değişmeyecek ve bu özel şahıslar ise himaye edilen menfaat dikkate alındığında mutazarrır yani suçtan zarar gören kimseler olarak nitelendirileceklerdir²³².

5. Suçun Konusu

Türk Ceza Kanununun 203. maddesindeki ihtilâs

---

²³¹Bkz. : s.47-53.

²³²Bkz. : 53-55.

suçunun konusu, kanununun 202. maddesinde belirtilen zimmet suçunun konusu olan

-Para

-Para hükmündeki evrak ve senetler

-Sair mallardır.

Bunların nitelikleri daha önce zimmet suçuna ait bölümde teferruatlı olarak anlatıldığı için tekrar etmeyi uygun görmediğimizden sadece ilgili bölüme atıfla yetiniyoruz²³³.

6. ihtilâs Suçunu Teşkil Eden Malların Memura Tevdi Edilmesi veya Görevi Dolayısıyla Muhafaza, Murakabe veya Mesuliyeti Altında Bulunması

a. ihtilâs Konusunu Teşkil Eden Malların Memura Tevdi Edilmesi

Zimmet suçunun unsurlarından birini teşkil eden ve zimmete konu malların memura tevdi edilmesi hususu aynı olduğu gibi ihtilâs suçu için de geçerlidir. Görevi dolayısıyla mala zilyed olan her memura, daha önce de açıkladığımız üzere, para veya diğer şeyler tevdi edilmiş kabul edilmektedir. işte tevdi edilen bu para veya para hükmündeki evrak ve senetler veya sair mallar hile ve hud'a ile zimmete geçirilmiş veya mal edinilmiş ise ihtilâs suçu teşekkül edecektir. Şayet tevdi unsuru yoksa, bir başka

²³³Bkz.: s.55-63.

ifade ile görevli olmayan bir memurun hile ve hud'a ile sahte belge düzenleyerek böyle bir suç işlemeye teşebbüs etmesinde ya da bu suçu işlemesinde, suçun mahiyeti değişerek sahtekarlık suçu meydana gelecektir²³⁴.

b. ihtilâs Konusu Malların Memurun Görevi Dolayısıyla Muhafaza, Murakabe ve Mesuliyeti Altında Bulunması

Kendisine tevdi edilen, para veya diğer şeyleri, koruma, denetleme ve sorumluluğu altında, görevi gereği bulunduran memurun hile ve aldatıcı nitelikteki oyun ile kendisine mal etmesi halinde T.C.K.'nın 203. maddesinde belirtilen ihtilâs suçu meydana gelecektir. Buradaki görevi, kanun ve nizamlarla veya adli kararların tayin ve tesbit ettiği sınırlarla görev tevcihine yetkili ve yine bu yetkisini kanun ve nizamlardan alan makamın verdiği bir görev olark düşünmek gerekir. Memuru selahiyetli ve mezun kılan idari kararın muhteva ve şekil bakımından geçerli olması gerekir. Böyle bir işleme kendisi yetkili olmayan amirin emrine istinaden memur, tevdi kabule yetkili kılınmış sayılamaz. Ayrıca memurun kendisini tevdi kabule yetkili göstermesi de yeterli değildir. Bu gibi durumlarda sahte belge düzenleyerek ihtilâs niteliğinde bir suç işleyen memurun fiili ihtilâs değil sahtekarlık suçunu oluşturur. Esasen ihtilâs suçuyla sahtekarlık suçu arasında çok yakın benzerlikler vardır. Bu sebeple bu iki suçu

²³⁴Tevdi ile ilgili geniş açıklama için bkz.: s.66-72.

birbirinden ayırmak için, ihtilâs suçunun unsurlarından birini teşkil eden, görev dolayısıyla muhafaza, murakabe ve mesuliyeti altında bulunması hususunun iyi belirlenmesi gerekir²³⁵.

7. Suçun Maddi Unsuru

a. Genel Olarak

ihtilâs suçunun maddi unsuru, memur yada memura benzetilen kimselerin hizmet sebebiyle tasarrufta buldukları ve zimmetine geçirdikleri ya da mal edindikleri, para ya da para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malalrı; gelir ve giderlerinin gösterilmesine veya denetlenmesine ait olan kayırları, defterleri ve hesapları kasıtlı olarak düzensiz bir şekilde tutmaları veya değiştirmeleri veya bozmaları veya ortadan kaldırmaları veya bu hesaplara ait doğru olmayan blanço ve başka evrak, defterler veya vesikalar göstermeleri yahut para bulunan grup, torba veya paketlerin içindekileri gerçeğe aykırı olarak göstermeleri, hasılı ait olduğu daireleri altadacak ve fiilin ortaya çıkmamasını sağlayacak her türlü hile ve hud'a yapmalarıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse; memurun zimmetine geçirdiği ya da mal ettiği şeylerin ortaya çıkmasını her türlü tertip ve düzenlemelerle gizlemesi ve o fiilin ortaya çıkmasına mani

---

²³⁵Ayrıca bkz.: s.73-75.

olacak nitelikte işlem ve fiilleri yapmasıdır.

Mer`i Ceza Kanunumuzun 203. maddesi biraz kazuistik metodla ele alınmıştır. Bu sebeple maddenin ".... *hasılı ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin zahire çıkmamasını temin edecek her türlü hile ve hud`a yapmak suretiyle....*" şeklindeki ifadesine kadar olan kısımdaki ve yukarıda belirttiğimiz hareketler, örnek niteliğinde gösterilmiş bulunan hareketlerdir. 203. madde "*hasılı*" demek suretiyle daha başka hareketlerle de ihtilâs suçu meydana gelebilecektir²³⁶. Bu hareketler niteliği itibariyle zarar vermek, sahtekarlık yapmak, ortadan kaldırmak gibi şekillerde olabilmektedir²³⁷. Önemli olan dairenin aldatılması ve memurun zimmet fiilinin ortaya çıkmaması bakımından kullandığı vasıtaadır. Söz konusu vasıta da her türlü hile ve hud`a şeklinde ifade edilmiştir. Hile ve hud`a bu suçta zimmete eklenen maddi hareketlerdir.

---

²³⁶Nitekim Yargıtay içtihadı Birleştirme Kurulu, E.5 sayılı ve 9.6.1950 tarihli kararında "Zimmete para geçirme fiili ait olduğu daireleri aldatmak ve fiilin zahire çıkmamasını temin etmek maksadı ile ceza kanununun 203. maddesinde yazılı şekiller haricinde her türlü hile hud`a yapmak suretiyle vaki olduğu takdirde ihtilâs cürmü teşkil eder" demiştir (ALİCANOĞLU, s.540).

²³⁷ONDER, s.119.

b. Hile ve Hud`a

aa. Hile

Hile Arapça bir kelimedir. Sözlük anlamı; aldatacak tarz ve tedbir, sahtekarlık, yalancılık, düzenbazlık, oyun, dolap²³⁸ manalarına gelmektedir. 203. madde anlamıda ise aldatma ve yanıltmayı ihtiva edip, her türlü vasıta ve yollarla suçun meydana çıkmasını temin için yapılan bütün fiillerdir²³⁹⁻²⁴⁰.

bb. Hud`a

Hud`a da hile gibi Arapça bir kavramdır. Sözlük anlamı, aldatma, oyun, düzen, dalaveredir²⁴¹. Hile kelimesi ile eş anlamlı olup, anlatımı kuvvetlendirmek için kullanılmıştır.

c. Hile ve Hud`a nın Aldatıcı Kaabiliyette Olması

Yapılan her hile ve hud`a zimmet suçunu ihtilâs suçuna çevirmez. ihtilâstan söz edebilmek için failin

²³⁸ YEGİN-BADILLI-İSMAİL-ÇALIM, s.776.

²³⁹ GÖZÜBUYUK, (TCK. 203), s.434.

²⁴⁰ Yargıtay 5.C.D., 3.8.1978 tarih, E.2626, K.2525 sayılı kararında, failin yaptığı her türlü hareketlerle zimmetinin ortaya çıkmasını temine yönelik aldatıcı eylemlerini hile kabul etmiştir (Y.K.D., 1971, Sy.1, s.135)

²⁴¹ YEGİN-BADILLI-ÇALIM, s.793.

yapmış olduğu hile ve hud'aların daireyi aldatacak ve gerçekleştirmiş olduğu zimmetin ortaya çıkmamasını temin edecek kaabiliyette olması gerekmektedir. Yani memur aldatıcı nitelikte olan bazı hareketlerde bulunmuş ise, yaptığı bu hareketlerin aldatıcı niteliğinin yanında zimmetin ortaya çıkmasına mani olacak veya ortaya çıkmasını zorlaştıracak nitelikte olması gerekir. Hangi hareketlerin bu nitelikteki hareketler olduğuna dair genel bir kural getirmek son derece zordur, hatta imkansızdır²⁴². Bu sebeple her olay kendi şartları dahilinde değerlendirilip, hile ve hud'a ilk bakışta anlaşılabilir midir, yoksa aldatıcı niteliğin ilk bakışta anlaşılması mümkün olmayıp tesbiti ancak yapılacak araştırmalar neticesinde mi mümkün olmaktadır, bu husus üzerinde titizlikle durulmalı ve ortaya çıkarılmalıdır. Çünkü yapılan bu tesbit ile suçun vasfı değişebilmektedir. Gerçekten hile ve hud'anın aldatıcı nitelikte olması ihtilâs suçunun bir unsuru olarak belirtildiğine göre bu husus mevcut olmadığı takdirde ihtilâs oluşmayacaktır.

Failin yapmış olduğu hangi hareketler daireyi aldatacak ve zimmetin ortaya çıkmasına mani olacak niteliktedir? Herşeyden önce memurun yapmış olduğu hile ve hud'a ilk bakışta hemen ya da çok küçük bir inceleme ile ortaya çıkabilecek türde ise, bu durumda artık ihtilâs

---

²⁴²ONDER, s.120.

suçundan değil zimmet suçundan bahsetmek lâzımdır. Meselâ, memur zimmetini gizlemek için ilk bakışta anlaşılabilir nitelikte kayıtlar üzerinde silinti ve kazıntı yapmış olabilir. Böyle bir durumda dairede yapılacak normal kontrolle zimmeti tesbit etmek mümkün olduğuna göre söz konusu fiil ihtilâs değil zimnettir. Nitekim Yargıtay bir kararında *"dip koçanlardaki tahrifatın bariz olduğu ve fiilin zahire çıkmamasını sağlayarak ona ihtilâs vasfını verecek hileli mahiyeti haiz bulunmadığı gözetilmeyerek, adi zimmet şeklinde tezahür eden faaliyetin ihtilâs olarak kabulü"* nü yolsuz bulmuştur²⁴³. Başka bir kararında ise *"orman depo memuru olan sanık, görevinin niteliği olarak kendisine tevdi edilen muhafazayla yükümlü bulunmaktadır. Çıkarılan açık, alıcıların elinde olup; fazlalık taşıyan birinci nüsha nakliye tezkerelerinin, muamelenin bitiminde alıcılar tarafından mutad bir işlem olarak idareye teslim edilmesi neticesinde idaredeki ikinci nüshakarı ile karşılaştırılması sonunda meydana çıkmış bulunmaktadır. Nakliye tezkereleri alıcılar tarafından idareye bir beyanname ile mutad olarak iade edilmiş olmasından sonra açığın, normal bir denetimle meydana çıkacak nitelikte bulunması sebebi ile fiil ihtilâs değil adi zimmet vasfında bir suçtur"* demektedir²⁴⁴.

²⁴³5.C.D., 18.10.1952 tarih, E.2830, K.2740 (KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.27).

²⁴⁴5.C.D., 26.9.1972 tarih, E.3413, K.3899 (ÖZEL, s.301).

Fakat memurun yapmış olduğu hile ve hud'a ilk bakışta ve olağan bir araştırma ile ortaya çıkabilecek türde değilse bu fiil ihtilâs suçunu oluşturacaktır. Memur görevi gereği olarak yapması gereken bir işi yapmadığı halde gerçek dışı belgeler düzenlemek suretiyle yapmış gibi gösterebilir. Yargıtayın bir kararında belirttiği şekilde, icra memuru olan sanığın haciz için avans olarak alınan parayı, hacze gitmediği halde, gidilmiş gibi gerçek dışı belge düzenlemek suretiyle temellük etmesi fiili ihtilâs suçunu oluşturur²⁴⁵. Yine memurun işlemiş olduğu zimmet suçunun tesbit için daire dışında bir araştırma yapmak, gerekiyorsa ve bu yapılan işlemlerle ilgili olarak verilen belgeler daire dışındaki kişilerin elinde bulunuyorsa, bu sebeble daire içinde yapılacak bir araştırma ile hile ve hud'anın tesbiti mümkün olamamakta ise fiil ihtilâs olarak nitelendiriliecektir. Bu husus Yargıtayın bir kararında şöyle ifade edilmiştir; "*sanığın zincirleme olarak zimmetine geçirdiği paranın ortaya çıkması için dairesindeki olağan belge ve kayıtların yeterli olmadığı, faturaların bir kısmının hayali kişiler adına, diğerlerinin ise taklit inzalar atılarak sahte biçimde düzenlendiği, faturalarda adları yazılı olan kişilerin araştırılması, gerçekten var olanların anlatımına başvurulması gibi başka soruşturma işleminin yapılmasını zorunlu kıldığı, bu*

---

²⁴⁵5.C.D., 14.12.1983 tarih, E.3807, K.4325 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.572).

nedenle eylemin zimmet değil ihtilâs niteliğinde olduğu göz önüne alınmalıdır²⁴⁶. Memur, gerçekte devlet hesabına herhangi bir harcama yapılmadığı, herhangi birşey satın alınmadığı halde, sahte evrak tanzim ederek ve bu evrak yardımıyla hak sahiplerine ödeme yapılmış ve para sarfedilmiş gibi göstermesi de ihtilâs suçunu oluşturur" Bu duruma örnek olması açısından Yargıtayın bir kararında; Taşköprü Devlet Orman işletmesi, Düздаğ Orman bölge şefliğinde katip-mutemet olan sanığın bölge şefliği hizmetinde çalışan işçilere vermesi gereken ikramiyeyi avans olarak çekip ve fakat işçilere vermeyip, düzenlediği bordroya bu kişilerin ismini yazıp karşılıklarına sahte imza atarak parayı temellük etmesini ihtilâs olarak ifade etmiştir²⁴⁷.

Fakat burada; ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin meydana çıkmamasını temin edecek her türlü hile kullanılması ile, işlediği suçun delillerini yok etmeyi hedef tutan fiil ve hareketleri birbirine karıştırmamak gerekir. Çünkü ikinci türdeki hareketler cürmün en önemli unsurlarından olan hile ve hud'a niteliğinde düşünülemez. Mesela yetkili memurlar tarafından kayıtlar tetkik edilerek zimmet suçu tesbit edildikten sonra, sanığın ilgili

²⁴⁶5.C.D., 3.4.1984 tarih, E.610, K.1373 (ÖZEL, s.298)

²⁴⁷5.C.D., 9.11.1983 tarih, E.3130, K.3697 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.573-574).

kayıtları ve defterleri ortadan kaldırarak yerine başka defterler tanzim etmiş olması hali, fiilin meydana çıkamamasını sağlamaya yönelik hile ve hud`a sayılamaz²⁴⁸.

8. Hukuka Aykırılık Unsuru

ihtilâs suçunun düzenlendiği Ceza Kanunumuzun 203. maddesi yönünden hukuka aykırılık unsuru hiç bir özelliğe sahip olmayıp, bu suç yönünden herhangi bir hukuka uygunluk sebebi mevcut değildir.

9. Manevi Unsur

Bu suçta da zimmet suçunda olduğu gibi manevi unsur kasttır. Çünkü bu suç kasden işlenebilmektedir. Bu itibarla bu suçun taksirle veya meslek ve sanattaki bilgisizlik ve yetersizlik neticesinde işlenmesi mümkün değildir. Bu konuda zimmet suçu hakkında daha önce yapmış olduğumuz açıklamalar aynen geçerlidir²⁴⁹.

10. Suçun Tezahür Şekilleri

a. Teşebbüs

ihtilâs suçu da neticesi hareketinde bitişik suçlardandır. Bu sebeple bu suça tam teşebbüs mümkün değildir. Fakat kanaatimizce bazı yazarların iddialarının aksine²⁵⁰ bu suça nakış teşebbüs mümkündür. Mesela

²⁴⁸ÇAĞLAYAN, (Zimmet-ihtilas), s.51.

²⁴⁹Bunun için bkz.: s.86-90.

²⁵⁰EREM, (Devlet idaresi), s.7; TOROSLU, s.249.

veznadarın makbuzu yazarken araya karbon koymayıp makbuzun aslından farklı olarak dairede kalan sureti başka miktarda doldururken ve fakat henüz oradaki farkı temellük edemediğinden odaya giren amiri tarafından yakalanması halinde olduğu gibi fiil, nakış teşebbüs seviyesinde kalmıştır²⁵¹.

b. İhtilâs ve Teselsül

İhtilâs suçunun gerçekleştirilebilmesi için kullanılan hile ve hud'a kanunda yer alan diğer bir suç tipini ihlal etmiş olsa dahi faile sadece ihtilâs suçundan ceza verilecektir. Mesela, ihtilâs suçunun evrakta yapılan sahtekarlık neticesinde gerçekleştirilmesi halinde, sahtekarlık bu suç içinde cezalandırılmayan ön veya sonraki suç niteliğinde olduğundan faile ayrıca ceza verilmesine imkan yoktur. Gerçekten ihtilâs suçu gerek düzenleniş ve gerekse bu suçun cezası bakımından failin yaptığı resmi evrakta sahtekarlığa rağmen sadece ihtilâs olarak nitelendirilmelidir²⁵²⁻²⁵³.

²⁵¹Ayrıca bkz.: s.91.

²⁵²ÖNDER, s.119.

²⁵³Gözübüyük bu fikrin aksini savunmaktadır. Sayın Gözübüyük, ihtilâstaki her türlü hile ve hud'adan maksadın aldatıcı ve gizleyici nitelikteki bir takım maddi fiiller olduğunu, sahte olarak hukuki bir değer taşıyan bir belgenin düzenlenmesini 203. maddede ifade edilen hileli bir işlem olmadığını ve bunun Resmî Evrakta Sahtecilik olduğunu belirterek, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun böyle bir işlemi resmî evrakta sahtekarlık görmeyip, ihtilâsın hile unsuru olarak kabul ettiği 9.12.1963 tarih, E.55, K.67 sayılı kararını tenkit etmektedir (Bkz.: GÖZÜBÜYÜK, (TCK. 203), s.435).

Daha önceleride ifade ettiğimiz gibi ihtilâs suçu, zimmet suçunun işlenmesi ve bu zimmet suçunun ortaya çıkmasına mani olacak ve dairesini aldatacak hile ve hud'a yapmakla teşekkül edecektir. Bu durumda sadece ihtilâs suçunu işleyen faile, ihtilâstan dolayı ceza verildiği takdirde ayrıca zimmet suçundan da ceza verilemeyecektir.

Bazı hallerde ise failin irtikap ettiği fiilin bir kısmı ihtilâs niteliğinde, bir kısmı da zimmet seviyesinde kalabilmektedir. Bu durum, uygulamada en çok karşılaşılan ve Yargıtay kararlarında sıkça yer alan bir husustur. Böyle bir olayda kanaatimizce failin zimmete ve ihtilâsa yönelik fiilleri ayrı ayrı mütala edilmeli, zimmet teşkil eden fiilden aldığı ceza ve ihtilâs suçuna ait fiilden aldığı ceza içtima ettirilmelidir. Nitekim yargıtay bir kararında çok açık olarak "*zimmete geçirilen paranın kısmen ihtilâs ve kısmen de adi zimmet olarak işlendiği ve fiil bu surette görünür ve kabul de bu mahiyette olursa ayrı ayrı suç kabul edilmesi lazım gelip zimmetin, ihtilâsa dahil addiyle içtima hükmünün tatbik edilmesi yolsuzdur*"²⁵⁴ denilmiş, bir başka kararında da; "*sanığın 6185 lira 5 kuruşu adiyen ve 16.955 lira 30 kuruşu ihtilâsen zimmetine geçirdiği son tahkikatın açılması kararında sarahaten yazılı olarak hakkında iki fiilden kamu davası açıldığı ve mahkemece de bu şekilde tavsif edildiği halde T.C.K. nun 79. maddesine*

---

²⁵⁴1.C.D., 13.4.1938 tarih, E.649, K.1332 (ALİCANOĞLU, s.546).

yer verilmek suretiyle tek fiilden ceza tayini" ni kanuna aykırı bulmuştur²⁵⁵.

ihtilâs suçunda, faildeki aynı suçu işleme kararındaki birlik tesbit edildiği takdirde teselsül hükümleri uygulanabilecektir. Bu itibarla memur tarafından aynı suç kastı ile birçok defa ihtilâs suçu işlenmiş ise T.C.K. nun 80. maddesi uygulanarak hüküm vermek lazım gelir²⁵⁶. Yargıtayın bir kararında bununla ilgili olarak "tekel idare memuru olan sanığın, anbardaki rakılar üzerinde denetim sorumluluğu bulunduğundan, bu rakıları müteselsil olarak ve ancak tanık anlatımı ile anlaşılacak biçimde zimmetine geçirdiğinden eylemine uyan T.C.K. 203. ve 80. maddeleri uygulanması gerekir" denilmiş²⁵⁷; bir başka kararında da "Köy muhtarı olan sanık, tahsil ettiği paralar için, mükelleflere verdiği makbuzlarda, aldığı parayı doğru kaydetmekle beraber dip koçanlarında, miktarı eksik gösterdiğinden, ..., sanığın fiilinin ihtilâs suçunu oluşturduğunu ve teselsül dolayısıyla, T.C.K. nun 80. maddesinin uygulanması gerektiği..." ni ifade etmiştir²⁵⁸.

---

²⁵⁵5.C.D., 19.11.1966 tarih, E.2828, K.3621 (GÖZÜBÜYÜK, (TCK), C.3, s.50-51).

²⁵⁶ALİCANOĞLU, s.554.

²⁵⁷5.C.D., 22.5.1986 tarih, E.1345, K.2609 (ÖZEL, s.304).

²⁵⁸5.C.D., 24.11.1983 tarih, E.3397, K.3991 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.573).

c. İştirak

ihtilâs suçu için de zimmet suçunda olduğu gibi iştirak mümkündür. Memurun ihtilâs suçuna iştirak eden şerik yine memur olabileceği gibi memur olmayan bir kimse de olabilir. Şerik memur değil ise ihtilâs suçundan dolayı kendisine ceza verebilmek için asli failin memurluk sıfatını bilmesi şartını aramak gerekecektir²⁵⁹.

11. Suça Ait Cezaya Tesir Eden Haller

a. Hafifletici Sebebler

ihtilâs suçunda cezayı hafifletici sebep, Ceza kanunumuzun 209. maddesinin son cümlesinde ifade edilmiştir. Buna göre zarar muhakeme edilmezden evvel tamamıyla ödenirse ceza yarısına kadar indirilecektir. Zimmet suçu bakımından da söz konusu olan bu hüküm hakkında daha önce ayrıntılı bilgi verdiğimiz için, tekrardan kaçınmak maksadıyla sadece ilgili bölüme atıf yapmakla yetineceğiz²⁶⁰.

Hafifletici sebep açısından önemli olan şey, ihtilâs ile zimmet arasında zararın ödenmesinin zamanı bakımından farklı düzenleme yapılmış olmasıdır. Zimmet suçunda cezanın indiriminde muhakeme edilmezden evvel veya

²⁵⁹Ayrıca bkz.: s.93-94.

²⁶⁰Bkz.: s.98-99.

hüküm verilmeden evvel zararın ödenmesi gibi iki hal öngörüldüğü halde, ihtilâs suçu için sadece muhakeme edilmezden evvel yapılan ödeme indirime esastır. Böylece hafifletici sebep ihtilâs suçunda sadece muhakeme edilmezden evvel zararın ödenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bu farklı düzenlemenin makul açıklamasının yapılması mümkün değildir. Durum bu şekilde olmasına rağmen ihtilâsta fail tarafından, hüküm bildirilmezden evvel zararın ödenmiş olması halinde hakim bunu takdiri hafifletici sebep olarak kabul edip, T.C.K. nun 59. maddesi uyarınca cezada indirime gidebilecektir ve bu durum kanaatimizce kanunu ihlal olarak nitelendirilemeyecektir. Hafifletici sebeble ilgili olarak Yargıtatımızın bir hayli ilginç ve bizce yerinde olarak, dava açılmadan önce failin zimmetine geçirdiği miktar tam olarak tesbit edilememiş ve miktar belirtilmeden açılmış olan kamu davasında sanık dava açıldıktan ve zimmetin miktarı bilir kişi tarafından tesbit edildikten sonra ödeyeceğini beyan etmiştir. Bu gibi durumlarda, yani ihtilâs failinin zimmetindeki meblağ bilirkişi marifetiyle tesbit edilip sanık tarafından ödenmesi halinde, failin muhakeme edilmezden önce ödeme yapmış olduğu kabul edilerek, ceza indirimi yapılması gerektiğini belirtmiştir²⁸¹.

Zimmet ve ihtilâs arasında kabul edilen

---

²⁸¹5.C.D., 21.10.1982 tarih, E.2755, K.3666 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.576-577).

hafifletici sebebler bakımından ikinci fark ise ihtilâs sebebiyle meydana gelen zararın hafif olması hali cezada indirim sebebi olarak, ihtilâsın düzenlendiği maddede yer almamış olmasıdır. Bunun da sebebini tesbit ve izah etmek mümkün değildir²⁶². Ancak kanun koyucunun, fiilin işleniş sebebini ve meydana getireceği neticeleri dikkate alarak ihtilâs suçunu adi zimmetten daha vahim bir suç olarak kabul edip ona göre daha ağır bir ceza tayin ettiği²⁶³ ihtilâsta failin kullandığı hile ve hud'a teşkil eden hareketlere birinci derecede önem verdiği ve zararın hafifliğini ikinci planda tuttuğu düşünülebilir. Zararın hafifliği 203. maddede hafifletici sebep olarak belirtilmediği için hakim, zararın hafifliğini kanuni hafifletici bir sebep olarak kabul edemez ise de, takdiri hafifletici sebep olarak kabul edip, T.C.K.'nın 59. maddesi hükmüne göre cezada indirim yapabilir.

ihtilâs suçuyla meydana gelen zarar, muhakeme edilmezden evvel bizzat fail tarafından ödenebileceği gibi fail haricinde üçüncü bir şahıs tarafından da ödenebilir. Üçüncü şahsın zararı ödemesi halinde cezada hafifletici sebebin uygulanması auresiyle indirim yapılacak, hatta fail üçüncü şahsın ödemesine muvafakat etmese de durum değişmeyecektir. İştirak halinde işlenen ihtilâs suçunda

---

²⁶² ÖNDER, s.124.

²⁶³ KIYAK-ÇAĞLAYAN-ŞENEL, s.49.

şeriklerden birinin, zarar tamamen ödenmediği halde, kendi hissesine düşen zararı ödediği hallerde hafifletici sebebin tatbiki suretiyle cezada indirim söz konusu olmayacaktır. Çünkü zararın tamamen ödenmesi şarttır. Yine, iştirak halinde işlenen ihtilâs suçunda şeriklerden birinin zararı ödemiş olması halinde hafifletici sebep sadece zararı ödeyen şeriğe değil, bütün sanıklara uygulanması gerekir.

b. Ağırlaştırıcı Sebebler

Ceza kanunumuzun ihtilâs suçunu tanzim eden 203. maddesi yönünden herhangi bir ağırlaştırıcı sebebin varlığı söz konusu değildir.

Mer`i kanunumuz yönünden ağırlaştırıcı sebep mevcut olmanakla birlikte öntasarı da bu suça ait ağırlaştırıcı sebep gösterilmiştir. Ön tasarının "*Ortak hükümler*" başlıklı 382. maddesine göre bu "*emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile yargı görevi yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezalar yarısı oranında arttırılarak hükmolunur*" şeklinde ifade edilmiştir²⁸⁴.

12. Müeyyide

T.C.K.`nın 203. maddesinde, ihtilâs suçuna ait müeyyideler hapis, para cezası ve zararın tazmini olarak belirtilmiştir. Bunlara ilave olarak 227. madde uyarınca

²⁸⁴Öntasarı, s.170.

memuriyetten men cezası da ihtilâs suçuna tatbik edilen bir diğ er cezadır.

a. Hapis Cezası

ihtilâs suçunu işleyen kimseye, bu fiilden dolayı on seneden aşağı olmamak şartıyla ağır hapis cezası verilecektir. Bu ceza iştirak halinde cürmün işlenmesinde şerikler hakkında da geçerli olacaktır. Kanun burada zimmet suçundan farklı olarak hapis cezasının sadece asgari sınırını göstererek azami sınırını belirtmemiştir. O halde hakim her olayı kendi şartlarında değerlendirerek cezayı takdir edecektir.

Bu günkü haliyle 203. maddede yer alan hapis cezası 9.7.1953 tarih ve 6123 sayılı kanunla yapılan değişiklikle tesbit olunmuştur. Değişiklikten önce bu suç a it hapis cezası, beş seneden aşağı olmamak kaydıyla ağır hapis şeklinde idi.

Ön tasarıda bu suç a verilecek hapis cezası sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası olarak belirlenmiştir. Böylece ön tasarı hem suçun hapis cezasını hafifletmiş hem de asgari sınırın yanında azami sınırı da tesbit etmiştir.

b. Para Cezası

203. maddeye göre zimmetten farklı olarak, failin fiiliyle sebebiyet verdiği zararın bir misli oranında tesbit edilen miktar faile para cezası olarak verilecektir.

Failin meydana gelen zararı muhakeme edilmezden evvel, yada daha sonra ödemiş olması, ağır para cezası olarak zarar miktarının bir mislinin ödenmesi hususunda karar verilmesine mani olmaz. Ayrıca failin işlemiş olduğu ihtilâs müteselsil suç şeklinde gerçekleşmiş ise, bu fiillerden meydana gelen zararlar toplanacak ve tesbit edilen bu toplam zararın bir misli para cezası olarak hükmedilecektir. Fakat suçtaki teselsül dolayısıyla hapis cezası arttırılmakla beraber, verilen para cezası 80. madde hükmüne göre arttırılamayacaktır. Yargıtay bu durumu "ihtilâs olunan paralar yekûnuna göre hesaplanan ağır para cezası ayrıca 80. madde ile arttırılmaz" demek suretiyle ifade etmiştir²⁸⁵. Ayrıca faile verilecek para cezası ihtilâsen zimmete geçirilen miktarı aşamayacaktır²⁸⁶.

c. Zararın Tazmini

Ceza kanunumuzun 203. maddesi fiilden dolayı meydana gelmiş olan zararın faile ödettirileceğini belirtmektedir. Hakim buna, zimmet suçunda olduğu gibi herhangi bir talebin olup olmadığına bakmaksızın re'sen hükmedecektir. Fail ihtilâs suçunu müteselsil olarak gerçekleştirmiş ise bu fiilden meydana gelen zararlar

²⁸⁵Y.C.G.K., 15.4.1946 tarih, E.167, K.145 ve 1.C.D., 7.7.1936 tarih, 1084 sayılı kararı (KIYAK-ÇAGLAYAN-ŞENEL, s.28).

²⁸⁶5.C.D., 18.1.1984 tarih, E.4048, K.34 (ÇAGLAYAN, (TCK), C.2, s.572).

toplanacak ve ortaya çıkan toplam meblağ ödettirilecektir. idarenin zararın ödenmesine karar verdiği takdirde, idarenin davaya müdahil olarak katılması ve talep etmesi şartıyla, zarar üzerinden hesaplanacak kanuni faizin de ödenmesine hükmedilebilir²⁸⁷.

Bu husus öntasarıda da yer almış ve 357. maddenin son fıkrasında (ki II. komisyon metninde 398. maddenin son fıkrası olarak zikredilmiştir) "meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece ödettirilmesine re'sen hükmolunur" şeklinde ifade edilmiştir.

d. Memuriyetten Mahrumiyet

Fer'i nitelikteki bu ceza 6123 sayılı kanunla 203. madde metninden çıkarılarak diğer Devlet idaresi aleyhine işlenen suçlara da uygulanmak üzere, eklenen bir fıkra ile 227. maddeye alınmıştır. Değişiklikten önce 203. maddenin ikinci fıkrasında "Faile aynı zamanda üç seneden on seneye kadar memuriyetten men cezasıda verilir" denilmekteydi. Bu günkü haliyle ceza kanunumuzun 227. maddenin ikinci fıkrasında ise memuriyetten mahrumiyet müebbeden şeklinde izah olunmuştur. Daha önce zimmet konusunda da belirttiğimiz üzere 6123 sayılı kanunla geçici olan mahrumiyet cezası, müebbet şeklinde bir hayli ağırlaştırılmıştır.

---

²⁸⁷5.C.D., 29.12.1984 tarih, E.4367, K.4879 (ÇAĞLAYAN, (TCK), C.2, s.576).

Ön tasarı da ise memuriyetten mahrumiyet müebbet olanaktan çıkarılmış ve fail hakkında hükmedilecek şahsi hürriyeti bağlayıcı asli cezadan fazla olmanak ve her halde beş yıllık geçmemek üzere ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklanacağı hükmü getirilmiştir (madde 381).

13. Zimmet ve ihtilâs Suçlarının Mukayesesi

Zimmet suçu ile ihtilâs suçunun arasındaki farklara gelince, adi zimmet suçunun kanuni unsurları ihtilâs cürmü için de aynen mevcut bulunmaktadır. Ancak zimmet suçunun unsurlarına ilave olarak gelir ve giderlerin toplanıp belirtilmesine dair kayıtları, defterleri ve hesapları bilerek intizamsız olarak tutmak veya onları tağyir ve tahrif etmek yahut ortadan kaldırmak veya hesaplara ilişkin doğru olmayan bilanço veya başka evrak ve defterler veya vesikaları göstermek yahut para bulunan grup, torba ve paketlerin içindekileri gerçeğe aykırı göstermek gibi hallerde işlenmiş olursa suç ihtilâs mahiyetini almaktadır.

Görüldüğü üzere kanun koyucu ihtilâs suçunun en önemli unsurunu failin suç mevzuunu teşkil eden para veya diğer şeyleri fiilin açığa çıkmasını sağlayarak her türlü hile ve hud'a kullanmak suretiyle zimmetine geçirmesi veya mal edinmesi şeklinde belirtmiş bulunmaktadır. O halde suçun unsuru yönünden tek fark, zimmetin hile ve hud'a ile gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Zimmet ve ihtilâs suçlarının Ceza kanunumuzda düzenleniş şeklinden kaynaklanan diğer farklara gelince: Öncelikle suçlara ait cezalarda fark görülür. ihtilâs suçu zimmet suçundan daha ağır ceza ile cezalandırılır. Bunun sebebi kanunu koyucu ihtilâs suçunu, adi zimmetten daha vahim bir suç kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Zimmet suçuna ait hapis cezası beş seneden on seneye kadar ağır hapis iken ihtilâs suçununki on yıl ağır haptisten başlamaktadır.

Zimmet suçunda zarar hafif ise bu hafifletici sebep kabul edilip verilecek ceza bir yıl ağır haptisten başlayacaktır. ihtilâs suçunda ise böyle bir kanuni hafifletici sebebe rastlanmaz. Hafifletici sebep hususunda ikinci bir fark ise zimmette muhakeme edilmezden ve hüküm verilmezden evvel şeklinde iki tür bir ödeme kabul edilmişken ihtilâs suçunda sadece muhakeme edilmezden evvel yapılan ödeme kanuni hafifletici sebep olarak gösterilmiştir.

Müeyyide hususundaki bir diğer fark ise, zimmet suçunda bulunmayan para cezasıdır. Buna göre ihtilâs suçunu işleyen faile, fiilinden dolayı meydana gelen zararın bir misli miktarda para cezası verilecektir.

14. ihtilâs ile Evrakta Sahtekârlık Suçu Arasındaki Farklar

ihtilâs suçları, dışarıdan ilk bakışta bazen sahte evrak tanzimine ilişkin fiiller gibi görülmekte ve

tatbikatta bir takım karışıklığa sebebiyet verebilmektedir. Tabiidir ki işlenmiş olan bir suçun ihtilâs mı yoksa evrakta sahtekârlık mı olduğunun tesbiti, neticede kovuşturma yöntemlerini de etkilemektedir.

Evrakta sahtekârlık, ceza kanunumuzun ikinci kitabının "*Ammenin itimadı Aleyhine Cürümler*" başlığını taşıyan altıncı babının, üçüncü faslını teşkil eder ve 339 ila 349. maddeler arasında düzenlenmiştir. ihtilâs suçu ise aynı kitabın "*Devlet idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler*" başlığını taşıyan üçüncü babının, birinci faslında yer alır. Şekle ait bu farklar yanında, esasa ilişkin unsurlar dikkate alındığında bir takım farklar da görülür. Bunlar:

Evrakta sahtekarlık suçunda kanunun koruduğu menfaat, evrakın fikri muhtevasıdır. Oysa ihtilâs suçunda kanun, evrakın fikri muhtevasını değil, genel olarak memura karşı duyulan güvenin devamını korumayı hedeflemiştir.

Evrakta sahtekârlık suçu, hakiki yada sahte evrak üzerinde başlar ve biter. Bizatihi suçun kendisi evrak üzerinde gerçekleşir. ihtilâsta başvurulan hareketler, mevcut bir zimmet suçunun meydana çıkmasına mani olacak tertiplerdir. O halde ihtilâsta tağyir veya tahrif edilen, değiştirilen evrak, bir amaç değil araçtır. Bu unsur iki suçu birbirinden ayıran en önemli unsurdur.

Evrakta sahtekârlık suçunda belirtilen varaka deyini geniş bir kapsama sahiptir. Buna göre bir ispat aracı olan ve fikri bir muhtevaya sahip olan her yazılı şey

evrak kabul edilmiştir. ihtilâsta ise kapsam bu derece geniş değildir. Bu suç, ancak gelir ve giderlerin sayı olarak ifadesini kapsayan kayıtlar defterler ve hesaplar üzerinde işlenebilir.

Ayrıca her iki suçun maddi unsuru da birbirinden farklıdır. Sahte evrak tanzimi ya da hakiki bir evrağın değiştirilmesi, oynanması ile suçun maddi unsurun temelinde, zimmet suçunda olduğu gibi tevdi olunmuş veya memurun muhafaza, murakabe veya mesuliyetine bırakılmış olan para veya para hükmündeki evrak ve senetlerin veya sair malların haksız olarak temellükü şart bulunmaktadır. Evrakta sahtekârlık suçunda bu gibi şeylerin tevdi edilmiş olması şartı bulunmadığı gibi temellük şartı da yoktur. Yani zimmete geçirme ya da mal edinme söz konusu değildir.

Evrakta sahtekârlıkta genel yada özel bir zararın meydana gelmesi suçun bir diğer şartını oluşturur. Mevcut veya muhtemel bir zarar söz konusu değilse bu suç teşekkül etmeyecektir. Halbuki ihtilâs suçunda böyle bir şart olmayıp, zaten zarar esasen önceden meydana gelmiş ve fakat fail onu gizlemek için tertip ve düzenlemelere, hile ve hud`alara başvurmuştur.

Kanun, evrakta sahtekârlık suçunda sahte evrak tanzimini cezalandırırken, ihtilâsta cezalandırılan daha

önceden işlenmiş ve gizlenmeye çalışılan zimnettir²⁶⁸.

SONUÇ

Çalışma konumuz olan zimmet ve ihtilâs suçları Ceza Kanunumuzun, Devlet idaresi aleyhine işlenen cürümlerin belirtildiği üçüncü babında yer alır. Bu babda belirtilen cürümlerin ihdasıyla, toplumun temel ve hayati menfaatlerinin başında gelen, Devlet mekanizmasının normal bir şekilde işlenmesini temin etmek maksadı güdülmüştür. Bu itibarla burada yer alan suçlar Devletin fonksiyonel faaliyetlerine karşı işlenen suçlardır. Devletin fonksiyonel faaliyetlerini ise teşrii, idari ve adli olmak üzere üç grupta toplayabiliriz. Üçüncü babda himaye edilen husus Devletin sözkonusu fonksiyonları değil, bu fonksiyonların yerine getirilişidir. Ayrıca Devlet idaresi kavramı, zihinlerde kamu tüzel kişilerinden sadece Devlet tüzel kişiliğini canlandırdığından ve fonksiyon olarak da idari fonksiyonları ihtiva edip yasama ve yargı fonksiyonlarına yer vermediğinden ötürü üçüncü babın başlığı, güdülen maksadı tam olarak ifadede yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple Ceza kanunumuzun ifade etmek istediği teşkilat ve fonksiyonları en uygun bir şekilde

---

²⁶⁸ Evrakta sahtekarlık suçu hakkında bkz.: MALKOÇ, İsmail, *Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mala Karşı Suçlar*, Ankara 1986, s.1-148.

ifade edebilmek için bu babın başlığını "*Kamu Tüzel Kişilerinin Fonksiyonlarına Karşı İşlenen Cürümler*" ya da kısa olarak ifade edilmek istenirse "*Kamu idaresi Aleyhine İşlenen Cürümler*" olarak değiştirilmesi bizce gerekli bir husustur. Çünkü buradaki Kamu idaresi kavramı ifade ettiği anlam açısından, Devlet idaresi kavramına nazaran çok daha geniştir.

Sadece memurlar tarafından işlenebilen ve bu özelliği dolayısıyla mahsus suçlar kategorisine giren zimmet suçu, esasta gerçek olamayan memur suçudur. Bu suç memur olmayan bir kimse tarafından işlendiğinde suç, başka bir suç olarak nitelendirilir. Dolayısıyla zimmet suçunun teşekkülünde önemli olan husus failin, memur ya da memura benzetilen bir kimse olmasıdır. Fakat memur kavramının düzenlendiği T.C.K.'nın 279. maddesi oldukça yetersiz ve belirsizdir. Memur ile kamu hizmetlisini birbirinden ayırmada kıstas olarak kamu görevi ve kamu hizmeti kavramları ifade edilmiş ve fakat bu kavramlar ne kanunda tarif edilmiş ne de doktrinde kesin hatlarla, büyük bir kesim tarafından kabul görecektir. O halde memur kavramının tam ve kesin bir biçimde açıklanması ve Ceza Kanunumuz bakımından kimlerin memur kabul edildiğinin tartışma ve şüpheye mahal vermeyecek surette net olarak belirlenmesi, söz konusu maddenin bu yönde yeniden düzenlenmesi şarttır.

Suçun teşekkülü için gerekli bir diğer husus ise,

zimmet ve ihtilâsa konu malların memura tevdi edilmiş olması gerektiğidir. Tevdinin bazı yazarların aksine failin memurluk sıfatı dolayısıyla sadece kanun tarafından kendisine verilmiş bir yetkiye istinaden yapılmış olması şart olmayıp, memurun tevdi kabul yetkisi idari bir işlemle, nizamlarla ya da adli bir kararla verilmiş olabilir.

Zimmet konusu şeyin, Devlete ya da ferde ait olmasının herhangi bir önemi olmayıp memur, kendisine tevdi edilen şeyi mal edinmek maksadı gütmeksizin, geçici olarak kullanması durumunda zimmet suçunun oluşması gerekir. Burada farklı olarak zimmet suçunun teşekkülü için faildeki temellük kastının bulunması gerekli olup; ve fakat faildeki iade kastı suçun teşekkülüne mani olamaz.

ihtilas suçu ise, mer`i ceza kanunumuz yönünden, zimmet suçunun ağırlaştırıcı hali olmayıp müstakil bir suçtur. ihtilasın düzenlendiği 203. madde kazuistik bir metodla kaleme alınmış olup gereksiz bir şekilde uzatılmıştır. Burada tadadi olarak sıralanan fillerin, kanun maddesinde zikredilmesinin bir lüzumu yoktur. Önemli olan zimmet fiilinin ait olduğu daireyi aldatacak veya fiilin meydana çıkmasını sağlayacak her türlü hile ve hud`a kullanılması suretiyle işlenmiş olmasıdır. Yalnız burada fiilin ortaya çıkması için kullanılan hile ve hud`a ile, fiil meydana çıktıktan sonra delillerini ortadan kaldırmayı hedef tutan hareketleri birbirine karıştırmamak

ve suçun temel unsuru olan hile ve hud'a olarak kabul etmemek gerekir.

Kanun koyucu ihtilâs suçunu, zimmet suçundan daha vahim bir suç olarak telakki etmiş ve ona göre cezasını daha ağır olarak belirtmiştir. Yalnız burada, zimmet suçundakinden farklı olarak, sadece muhakeme edilmezden evvel yapılan zararın tazmini ya da suç konusu şeyin iadesi cezanın tesbitinde hafifletici hal olarak kabul edilmiş, hüküm verilmezden önceki ödeme ve iadede bahsedilmemiştir. Bunu izah etmek ve anlamak mümkün değildir. Ayrıca zararın hafif olması da ihtilâsta hafifletici sebep sayılmaz. Fakat hakim hüküm verilmezden önce yapılan ödeme ve iadeyi, ve zararın hafifliği hususunu kanuni hafifletici sebep olarak gözönüne alamamasına rağmen takdiri hafifletici sebep olarak kabul edebilecektir.

Zimmet ve ihtilâs suçlarından mahkum olan kinseye hapis cezasıyla beraber müebbeden memuriyetten mahrumiyet cezasının verilmesi de, Devlete ait fonksiyonları yerine getirmekle mükellef olan ve Devletin fertlerle olan ilişkisinde ön planda olan memurun vazifesini suistimal ederek, Devlete duyulan güveni sarsmasından dolayı, son derece yerindedir.

BİBLİYOGRAFYA

- ALICANOĞLU, Mahmut : Tarihçeli- içtihatlı-Notlu Türk Ceza Kanunu ve Yargıtay içtihatları İstanbul 1953
- BAYRAMOĞLU, Reşad : Türk Ceza Kanununa Göre Devlet idaresi Aleyhinde İşlenen Cürümler Ankara 1943
- BAYYURDOĞLU, Cengiz : "Zimmet ve ihtilas Suçları Üzerine Bir İnceleme" T.i.D. 1972, Sy. 338, s. 38-70
- BENGÜ, Cemil Halit : "Ceza Tatbikatında Memur" Siyasi İlimler Mecmuası, 1944 Sy. 158, s. 119-128
- CAN, İsmail : Memur Soruşturması Memurlarla İlgili Suçlar ve Soruşturma Mevzuatı Ankara 1987
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : "Zimmet ve ihtilas Cürümleri" T.i.D. 1957, Sy. 247, s. 37-54 (Zimmet-ihtilâs)
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : "Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur, Memur Sifatının Ceza Hukuku İle Olan Münasebeti" İdare Dergisi, 1959, Sy. 259, s. 39-72 (Tatbikat ve Takibat)
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : "Ceza Kovuşturmasında Memur Kavramı, Memurları Yargılama Usulü Kanunu ve Uygulamalarımız." AD. 1976, Sy. 1-2, s. 33-49
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : "Ceza Kovuşturmasında Memur Kavramı, Memurları Yargılama Usulü Kanunu ve Uygulamalarımız (II)" AD. 1976, Sy. 3-4, s. 221-237
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : Gerekçeli Açıklanmalı ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu, C. 2 Ankara 1984

- ÇELİKKAYA, İlhan : "Zimmete Para Geçirme ve ihtilas Suçlarıyla, Rüşvet, irtikap, Görev Suistimali Suçları Üzerinde Tetkikler" il. ve Bel. 1965, Sy. 234, s.155-159 (Zimmet)
- ÇELİKKAYA, İlhan : "Rüşvet, Memuriyet ve Mevki Nüfuzunu Suistimal, ihmal Suçları Üzerinde Tetkikler" il. ve Bel. 1965, Yıl. 21, Sy. 236, s. 260-264
- DERBİL, Süheyy : **idare Hukuku** Ankara 1950
- DONAY, Süheyl : "Türk Hukukunda Zimmet" MHAD 1968, Yıl 2, Sy. 3, s. 23-52
- DONMEZER, Sulhi : "Memurin Muhakemat Kanunu Bakımından Memur" İHFM, 1943, C. IX, Sy. 1-4, s. 816-826 (Memurin)
- DONMEZER, Sulhi : "Şehir Tiyatrosu Artisleri Ceza Kanununun Tatbiki Bakımından Memur Sayılmazlar" İHFM, 1948, C. XIV, Sy. 3-4, s. 950-955
- EREM, Faruk : "Zimmet ve ihtilas" AHFD 1957, C. XIV, Sy. 1-4, s. 38-47 (Zimmet-ihtilâs)
- EREM, Faruk : "Zimmet Cürmünde Tevdi Unsuru" AD 1958, Sy. 7-8, s. 429-433 (Tevdi)
- EREM, Faruk : **Devlet idaresi ve Anne Nizanı Aleyhine İşlenen Cürümler** Ankara 1959 (Devlet idaresi)
- EREM, Faruk : **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler C.III-IV** Ankara 1985 (Özel Hükümler)

- EREM, Faruk-
TOROSLU, Nevzat : **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**
Ankara 1983
- ERKUN, Ali Şevket : "Zimmet Suçu Üzerinde Bir
inceleme"
Ad. Cer. 1939, Sy. 2, s. 261-288
- ERMAN, Sahir : "Ceza Tatbikat ve Takibatında
Memur"
Siyasal Bilgiler Okul Dergisi
1947, C. II, Sy. 3-4, s. 235-276
- GÖKCEN, Ahmet : **Tanzimat Dönemi Cezxa Kanunları
ve Bu Kanunlardaki Ceza
Müeyyideleri**
İstanbul 1989
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : "Devlet idaresine Karşı işlenen
Cürümler"
Ad. Cer. 1943, Sy. 7, s. 546-547
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : "Mukayeseli Ceza Hukuku
Bakımından Devlet idaresine Karşı
Cürümler"
(T.C.K.'nin 202. maddesi)
AD 1968, Sy. 5, s. 227-241
(Mukayeseli)
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : "Devlet idaresine Karşı Cürümler"
(T.C.K.'nin 203, 204, 205.
maddeleri)
AD 1968, sy. 7-8, s. 433-439
(TCK. 203)
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : "Ceza Hukukunda Memur ve Hizmetli
Kavramları" (T.C.K.'nin 279,280
ve 281. maddeleri)
AD 1970, C. 61, Sy. 1, s. 5-12
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : **Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C.3**
Ankara 1980
- GÜNER, Gül : "ihtilas-Zimmet-Memuriyet
Vazifesinin ihmali-Noterin
Evraka Harç ve Danga Pullarını
Yapıştırması"
İst. Bar. Der. 1971, C. 45,
Sy. 5-6, s. 440-452

- GÜRELLİ, Nevzat : **Rüşvet ve İrtikap Cürümleri**
(Basılmamış Doktora Tezi)
İstanbul 1954
- KANTAR, Baha : **Ceza Hukuku-Başlangıç Kısmı**
Yer ve Tarihsiz
- KAVAS, Hakkı -
KAVAS, Hatice : "T.C.K. 'nında Memur Kavramı"
AD 1985, Sy. 6, s. 57-67
- KEYMAN, Selâhattin : "Memurin Muhakematı Kanunu"
AHFD 1962, C. XIX, Sy. 1-4,
s. 173-200
- KIYAK, Fahrettin -
ÇAĞLAYAN, M. Muhtar -
ŞENEL, Cebbar : **Nazari ve Tatbiki Devlet İdaresi**
Aleyhinde Cürümler
Ankara 1960
- KOCALAR, Salih : **Zimmet Suçu**
AD 1989, Sy. 2, s. 102-109
- Komisyon : **Türk Ceza Kanunu (Tasarı)**
Ankara 1958
- Komisyon (I) : **Türk Ceza Kanunu Öntasarısı**
Ankara 1987
- Komisyon I : **Türk Ceza Kanununun**
Öntasarısının Gerekçesi
Ankara 1987
- Komisyon (II) : **Türk Ceza Kanunu Öntasarısı**
Ankara 1989
- KORKUT, Ekrem : "Zimmet ve İhtilas"
İst. Bar. Mer. 1941, C. XV,
Sy. 6, s. 332-346
- KOŞEOĞLU, Cemal : **Haşiyeli Türk Ceza Kanunu**
İstanbul 1955
- KULAN, Ruhi : **Memurların Yargılanmaları Usulü**
İle 1609 Sayılı Kanuna Tabi
Suçları
Ankara 1985

- KUNTER, Nurullah : "Ceza Tatbikatında Anne Vazifesi ve Anne Hizmetinin Tefriki ve Avukatların Durumu" İHFM 1947, C. XIII, Sy. 2, s. 755-772
- LUTFi, Ahmet : Osmanlı Adalet Düzeni İstanbul 1979
- MAJNO : Ceza Kanunu Şerhi C. 2 Ankara 1978
- MALKOÇ, İsmail : Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mala Karşı Suçlar Ankara 1986
- MALKOÇ, İsmail - MALKOÇ, Aytac : Memurlar ve Suçlar- Memurlar ve Kamu Görevlilerinin Hukuki Sorumlulukları Ankara 1988
- MUMCU, Uğur : "Türk Hukukunda Memurların Yargılanması" AHFD 1971, Sy. 1-4, s. 133-182
- ONAR, Sıddık Sami : İdare Hukukunun Umumi Esasları C.I, İstanbul 1966
- ÖGEL, Ragıp : "Devlet İdaresi Aleyhine Suçlar, Ceza Kanununa Göre Memur, Zimmet, İrtikap" Ad. Cer. 1941, Sy. 7, s. 472-483; Sy. 11, s. 915-934 (Devlet İdaresi)
- ÖGEL, Ragıp : "Ceza Kanununa Göre Memur, Zimmet, İrtikap, Rüşvet" İdare Dergisi 1948, Sy. 192, s. 77-101 (Memur-Zimmet)
- ÖNDER, Ali Rıza : "Ceza Yargılama Usulünde Memur Sayılmayan Görevliler" AD 1974, Sy. 8, s. 605-620
- ÖZEK, Çetin : "Türk Hukukunda Memurların Muhakemesi" İHFM 1961, C. XXVI, Sy. 1-4, s. 34-85

- ÖZEK, Çetin** : **Türk Ceza Kanununun Elli Yılında Devlete Karşı Suçlar**
istanbul 1976 (TCK.'nın 50.Yılı)
- ÖZEL, Cevat** : **Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul içtihatları**
istanbul 1988
- PERİNÇEK, Sadık - ÖZDEN, Cahit** : **Türk Ceza Kanunu ve Buna Ait Seçilmiş Tenyiz Mahkemesi Kararları**
istanbul 1959
- POLATCAN, ismet** : **Memur ve Resmî Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri**
istanbul 1983
- POSTACIOĞLU, İlhan** : "Zimmet Suçu Hakkında Bir Tetkik"
iz. Bar. Der. 1938, Sy. 2/14,
s. 75-91
- : **Sicili Kavanin, 1941**
C. 22, s. 619-623
- ŞEKERCİOĞLU, C. Metin** : **Ceza Hukukunuzda Memur Kavramı**
istanbul 1974
- TANER, Tahir** : **Ceza Hukuku Umumi Kısım**
istanbul 1953
- TOROSLU, Nevzat** : "Zimmet-ihtilas, Müteselsil Suç-
5. CD. nin 26.4.1969 tarih,
969/1068 sayılı kararı"
Dok. ve içt. Bül. 1969, Sy. 2,
s. 36-37
- TOROSLU, Nevzat** : **Ceza Hukuku**
Ankara 1988
- YARSUVAT, Duygun** : "Devlet idaresi Aleyhine işlenen
Cürümlerin Genel Prensipleri"
İHM 1964, C. XXX, Sy. 3-4,
s. 665-691
- YAŞAR, Hakkı** : "Ceza Kanunu Uygulamasında Memur
Kavramı ve Memuriyet Görevini
ihmal ve Kötüye Kullanma
Suçlarının Tahlili ve Takibi"
AD 1966, Sy. 11, s. 793-818

- YAŞAR, Hakkı : "Ceza Kanunu Uygulamasında Memur Kavramı ve Memuriyet Görevini ihmal ve Kötüye Kullanma Suçlarının Tahlili"
AD 1966, Sy. 12, s. 843-863
- YEGİN, Abdullah -
BADILLI, Abdülkadir -
İSMAİL, Hekimoğlu-
ÇALIM, İlham : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik
Büyük Lügat
İstanbul 1981
- ZANOİNİ,
(Çev: Atıf AKGÜÇ -
Sahir ERMAN) : İdare Hukuku, C.I
İstanbul 1945
- ZEYDAN, Abdülkerim
(Çev: Ali ŞAFAK) : İslam Hukukuna Giriş
İstanbul 1976